

udenrigs

Incredible India

Hårdknuden om Holck-sagen

*Dansk arrogance og
dobbeltmoral*

Britisk udlevering

Indisk nationalisme

Røde tråde i Indiens historie

Samina Ahmed om *Indien og Pakistan kurs 2014*

I kølvandet på Arabiens forår

Frankrig over for store udfordringer

Kosovos rejse mod selvstændighed

Latinamerika og USA

Enden på al-Qaeda?

3 · 2012

Verdenshavet og Frederiksholms Kanal: Mediestormen **2**
Noter i marginen: Civilisationernes sammenstød *Anna Libak* **4**

TEMA

Fire ton våben over Indien *Vibeke Sperling* **6**
Holck-sagen set med indiske øjne *Ravinder Kaur* **13**
Grønthandleren kan blive første udlevering til Indien *Lone Theils* **19**
Motoren bag indisk nationalisme *Ashis Nandy* **24**
Fra A śoka til Ghandi *Peter Fibiger Bang* **26**

BAGGRUND

Stadig værre udsigter for Afghanistan *Samina Ahmed* **36**
Arabisk verden splittet af forårsfornevelser *Anders Jerichow* **45**
Den kurdiske konflikt er igen på dagsordenen *Daniella Kuzmanovic* **54**
Syriens opløsning set fra første parket *Bo Vestergaard Thiesen* **64**
Skuffelse i Frankrig *Connie Pedersen* **69**
François Hollandes Frankrig *Erling Bjøl* **77**
Kosovo: Lang rejse mod selvstændighed *Søren Jessen-Petersen* **83**
Island på vej mod EU *Erik Boel* **92**
Fra afhængighed af USA til indifferens i Latinamerika
Jan Gustafsson **100**

LITTERATUR

Slut for bin Laden var slut for al-Qaeda som global trussel
Lars Erslev Andersen **108**
Udenrigspolitisk årbog 2012 *Mette Skak* **113**
Bognoter **117**

Indeks **127**

Incredible India

‘Incredible India’, lyder en dragende turistannonce på BBC og CNN. Og utroligt er Indien som meget mere end turistland, en fremadstormende stormagt, som ikke altid føler sig behandlet som sådan internationalt. Det har Danmark fået at føle, efter at danske domstole har afvist at udlevere den danske våben-smugler Niels Holck.

Sagen er gået i en slem hårdknude og kunne næppe andet. For Indien og Danmark taler om vidt forskellige ting, når det gælder Niels Holck.

Det handler om national sikkerhed for Indien, som mere end de fleste andre lande har været plaget af terrorisme, udefra som indefra. Det er en gåde for indere, at en udlænding, som aldrig har benægtet, at han har støttet ekstremister med våben, ikke skal stå til regnskab for en domstol.

For Danmark handler det ikke så meget om Holcks forbrydelse. Det er faktisk som om Indien er den skyldige med de dårlige forhold i fængslerne og brug af tortur for at aftvinge tilståelser. Man kan næppe finde en løsning på denne dansk-indiske sag ved, at Danmark sætter Indien på anklagebænken. Endnu værre er den udbredte opfattelse, at Indien står i taknemmelighedsgæld for dansk ulandsbistand, som bør tilbagebetales med eftergivenhed i Holck-sagen.

Der var håb om en løsning, hvis begge parter behandlede sagen, som det den er, en forbrydelse begået på indisk territorium af en dansker, der bør stå til ansvar. Det er en ren tilståelsessag, om end Niels Holck har søgt at pakke den ind som hjælp til Indiens undertrykte. Den har en dansk offentlighed med fokus på Indiens fortrædeligheder slugt.

Der er begået alle de fejl, som begås kan fra dansk side. Både statsadvokaten og justitsministeren afviste at gå til Højesteret, da danske domstole kendte, at Holck ikke kunne udleveres på grund af fare for tortur. Indien gav solide garantier for, at han ikke ville blive dødsdømt, ikke underlagt tortur, få særbehandling i fængslet og hurtig tilbageleveret til afsoning af en forventet dom i Danmark. Men så kom al snakken om, at man ikke kan stole på garantier fra Indien. Pinagtigt og ydmygende.

Blandt katastrofale danske fejl var et tilbud om at sende et hold jurister til Indien for at forklare, hvordan det danske retssamfund fungerer. Ikke underligt at Indien sagde nej tak til det nedladende forslag, der lader formode, at sagen bare er, at Indien ikke forstår, hvordan et ægte demokrati fungerer.

Redaktionen

Mediestormen

Mediedækningen af USA's valg i oktober slog alle rekorder, måske fordi stormen Sandy ramte New York en uge før, men under alle omstændigheder var det overkill. TV2 havde 'valgstudie' hele valgnatten med Mads Fuglede i studiet som USA-eksperten, og indtil flere korrespondenter stormede rundt forskellige steder i USA.

DR flyttede hele sit studie til USA og måtte fortælle om Tønder Banks problemer derfra. Ren Ebberød Bank.

Et af flere intetsigende indslag var to tilfældige new yorkere (en demokrat og en republikaner), der på gaden diskuterede mulighederne for samarbejde i de næste fire år. Skal nyhedsdækning ikke længere have en form for reelt informativ indhold?

Hvorfor er der så enorm en interesse for USA, som nyhedsdækningen de dage og uger lod formode? Eller tager redaktører på skrevne og elektroniske medier bare fejl, når de stopfodrer læsere og seere? Nok er USA stadig verdens supermagt nr. et, men hvor meget betyder præsidentvalget egentlig for omverdenen og især for Danmark, som næppe kan have fyldt ret meget for nogen af kandidaterne? Udenrigspolitisk

var der næppe den store forskel på Barack Obama og Mitt Romney, især når det gælder Europa. Sammenligner man med den folkelige og mediemæssige interesse for, hvad der sker i Storbritannien, Frankrig og Tyskland for ikke at tale om vore egne Forenede Stater, EU, bliver fokuseringen på USA endnu mere overdimensioneret. Det kan være fordi, vi stadig primært spejler os i USA. Den mere end massive dækning af USA's valgkamp var selvfølgelig også resultat af danskeres kærlighed for Obama og – om end i mindre grad – for Demokraterne, for de ligger nu engang nærmere danskernes samfundssyn.

“På nogle politiske områder ligger det Republikanske Parti længere fra den danske samfundsopfattelse, end Demokraterne gør, og det smitter selvfølgelig af på hele vores opfattelse af valgkampen”, sagde Niels Bjerre-Poulsen, lektor ved Center for Amerikanske Studier på Syddansk Universitet. Republikanernes markante holdninger til kvinderettigheder og våben støder danskere.

Medredaktør ved Kristeligt Dagblad, Michael Ehrenreich, fremhævede med rette i et foredrag i Udenrigspolitisk Selskab, at der udenrigspolitisk ikke var den store forskel på

Obama og Romney. Fra en dansk og europæisk synsvinkel kunne det således være ret ligegyldigt, hvem sejrherren blev. Men her spiller selvfølgelig værdipolitikken ind, når vi stadig primært har USA som spejlbillede.

Egentlig ville det have været logisk, at den mindskede entusiasme for Obama i forhold til i 2008 havde skabt mindre interesse for dette valg. Men medierne brugte i stedet flere kræfter på Obamas genvalg. Måske er det den almindelige øgede mediefokus på brændpunkter på bekostning af en bred dækning af verdens gang, som gav valgbrændpunkt USA endnu mere spalte- og tv-plads denne gang. Der var ikke en amerikansk sten, som blev skønnet for irrelevant til at blive vendt i vore medier.

Der er politisk længe ikke sket det store på den demokratiske fløj, mens Republikanerne inden for de seneste 10-20 år har bevæget sig så kraftigt til højre, at det støder os, fremhævede Bjerre-Poulsen. Og det handler jo om værdipolitik.

Obama er lettere at forstå for et dansk publikum, så Republikanerne underprioriteres af ren mangel på forståelse, som ellers efter klassiske nyhedskriterier skulle anspore til at dykke ned i netop det republikanske univers.

Carl Pedersen, tidligere lektor i

Amerikanske Studier ved Copenhagen Business School, sagde: "Mange af de danske korrespondenter forstår ikke USA's historie. De forstår ikke, hvorfor amerikanerne og især Republikanerne agerer, som de gør. I stedet får de deres viden igennem amerikanske mainstream-medier, som selv favoriserer Obama. Dermed bliver Republikanerne fremstillet som lidt komiske, fordi deres værdipolitik ligger enormt fjernt fra den danske samfundsopfattelse".

Det rejser spørgsmålet, om uvidenhed er motor for mere af samme slags.

DR Nyheders direktør, Ulrik Haagerup, sagde, at DR Nyheder efter præsidentvalget i USA i 2008 evaluerede kanalens egen dækning: "Vores egen vurdering er, at vi i 2008 underprioriterede dækningen af det Republikanske Parti, men denne gang synes jeg, vi er blevet betydeligt bedre til at prioritere begge fløje".

DR og alle andre danske medier bør granske valgerfaringerne fra denne sidste runde. Og meget gerne vurdere, om ikke brændpunktjournalistikken ødelægger de klassiske dyder som at informere om hele den store verden, der blev uendelig lille under USA's valgkamp.

Navigator

Civilisationernes sammenstød

Sagen om Punkbandet Pussy Riot nægter at dø, for den har det hele.

I midten af november på det årlige Sankt Petersborg Dialogforum, der blev indstiftet af Gerhard Schröder og Vladimir Putin i 2001, blev pigebandet på ny bragt op på et møde mellem kansler Angela Merkel og præsident Vladimir Putin. Merkel gjorde opmærksom på, at pigerne næppe havde fået to års fængsel i Tyskland, hvortil Putin replicerede, at det var nødvendigt at ansøge problemet i dets helhed.

“Kansleren udtaler sig om pigerne, der befinder sig i fængsel på grund af deres optræden i kirken. Men ved hun mon, at en af dem allerede inden da havde hængt et fugleskræmsel af en jøde op og udtalt, at de skal ud af Moskva? Vi kan ikke støtte folk, der indtager en antisemitisk position.”

Hans bemærkning vakte berettiget opsigt i både vest og øst. For det første fordi Putin talte mod bedre vidende. Han refererede til en happening i et stort indkøbscenter i 2008, hvor kunstnergruppen Vojna ved hjælp af ophængte fugleskræmsler havde iscenesat lynchninger af migrantarbejdere og homoseksuelle for at protestere mod myndighedernes antisemitisme, fremmedhad og

homofobi. Formålet med aktionen var altså præcis det modsatte; og ironisk nok er netop den pige fra Pussy Riot, Jekaterina Samutsevitj, der var involveret i aktionen i indkøbscenteret, den eneste, som er på fri fod; hun fik omgjort sin dom til betinget fængsel under appelsagen.

Putin kan ikke undgå at vide, at hans beskyldninger om antisemitisme er grundløse, for han har fremsat dem før. Næmlig i september, da han gav sit første interview efter sin indsættelse som præsident på den engelsksprogede kanel, *Russia Today*, der sender over hele verden og har til formål at forbedre Ruslands image globalt. Også dengang var han slagfærdig. Han nøjedes ikke med at referere til fugleskræmslerne og antisemitismen, men fremdrog også en anden af kunstnergruppens aktioner; nemlig gruppesex-happeningen, hvor fem par (inklusive det indsatte Pussy Riot-medlem Nadesjda Tolokonnikova) havde sex på Moskvas Biologiske Museum i protest mod seksuel snerpethed og myndighedernes opfordring til de russiske kvinder om at få flere børn.

“Selvfølgelig har folk lov til at gøre, hvad de vil, så længe det er lovligt, men den form for opførsel på et offentligt sted, kan myndighederne

ikke lade gå upåtalet hen. Bagefter uploadede de en video af orgiet på internettet. Nogle fans af gruppesex siger, at det er bedre end sex en-til-en, for ligesom i gruppesport behøver man ikke selv at ramme bolden hver gang”, sagde Putin dengang.

Udtalelserne gik verden rundt, men i den forbindelse blev det dementeret overalt, at gruppen var antisemitisk. Tværtimod.

Så hvorfor gentog Putin beskyldningen over for Angela Merkel? Forklaringen er ligetil. Han sagde det, fordi Merkel er tysker. At formane hende om, at man bør tage afstand fra antisemitisme, er det samme som at sige, at tyskerne ikke har noget at sige russerne på, når det kommer til brud for menneskerettigheder, for det var dem, der var nazister. Hvilket lyder lige præcis så groft, som det var ment. Og hermed er vi fremme ved, hvorfor Pussy Riot sagen er blevet et symbol på den voksende kløft mellem Øst og Vest.

Det er den, fordi den rummer alle brudfladerne mellem det traditionelle og det moderne samfund; mellem Vesten og Resten. Det er kunsten mod kirken; kvinderne mod patriarkatet; demokratiet mod den autoritære stat; civilsamfundet mod magthierarkiet; de sociale medier mod den statskontrollerede presse; de unge mod de gamle; velfærdssocialismen mod statskapitalismen, den seksuelle frigørelse mod dydigheden. Det er ikke spor tilfældigt, at gruppens navn er engelsk og aldrig

er forsøgt oversat til russisk i Rusland; ikke spor tilfældigt, at gruppen kommunikerer i lyd og billeder frem for i ord; gruppen er i sin essens et vestligt fænomen. Derfor er Pussy Riot på alles læber i Vesten, mens de snesevis af andre russiske oppositionsfolk, både før og efter denne sag, der har fået en langt mere ublid medfart af myndighederne, er fuldkommen ukendte.

Men det er til gengæld også årsagen til, at det store flertal af russerne er på Putins side i sagen om Pussy Riot. For Rusland havde ikke været Rusland uden russerne; og for det store flertal i et traditionelt samfund er Pussy Riot et symbol på dekadence, gudløshed og promiskuøsitet; den vestlige smitte, som Rusland i det meste af sin historie har bekæmpet. Gruppens vestlighed er dens svaghed i Rusland.

Betyder det så, at vi ikke skal protestere mod menneskerettighedskrænkelser i Rusland? Nej. Men det betyder, at vi med fordel kunne tænke lidt strategisk. Der er steder, hvor borgeren i det traditionelle og det moderne samfund kan mødes i deres afsky: I tilfælde af korrupsion, magtmisbrug over for den lille mand og stemmefusk. På de områder kunne Vesten med større styrke hæve sin røst over for Putin: For her er vi enige med russerne om, at Vesten er overlegen.

Anna Libak er bogredaktør på Weekendavisen.

Fire ton våben over Indien

Vibeke Sperling

Sagen om en danskers nedkastning af våben til oprørere i Vestbengalen kaster lange og dyre skygger over de indisk-danske relationer

Sidst i september skete nyt i den fastlåste konflikt mellem Danmark og Indien om den danske våben-smugler Niels Holck, som Indien kræver udleveret som formodet hovedansvarlig for nedkastning af fire ton våben og ammunition til ekstremister i regionen Purulia i delstaten Vestbengalen for 17 år siden. Niels Holck tilbød at møde frem til en indisk retssag, men ikke i Indien.

Tilbuddet var overbragt Indiens regering efter godt et års hemmelige diplomatiske bestræbelser fra Holck og hans advokat Tyge Trier på at medvirke til at løse krisen mellem Indien og Danmark, der begyndte sommeren 2011, da Østre Landsret stadfæstede, at Holck ikke skal udvises på grund af 'udbredt og systematisk brug af tortur' samt 'overfyldte fængsler med mangel på mad og medicinsk behandling' i Indien.

"Det er sket ad diplomatiske og forretningsmæssige kanaler. Jeg har først tilbudt inderne at stille op til en afhøring og senest at lade en in-

disk domstol gennemføre en retssag mod mig på neutral grund", sagde Holck til *Politiken* 25. september. Hvis Indien bare havde taget Østre Landsrets afgørelse til efterretning, "var jeg nok også stoppet der. Det vigtigste for mig er at forsøge at medvirke til at få bilagt konflikten", sagde Holck, der ikke ville fortælle, hvem der har været involveret i forhandlingerne med inderne.

Holck har i skrivende stund så vidt vides ikke fået svar på sit tilbud, men Indiens regering meddelte kort efter, at den 'vil forøge presset' på Danmark og 'undersøge forskellige muligheder', herunder at føre retssagen på Indiens ambassade i København. Indien ville oprindeligt retsforfølge Holck i Kolkata (tidl. Calcutta). Udenrigsminister Villy Søvndal (SF) sagde, at han er klar til at pakke kufferten og tage til Indien, hvis det kan hjælpe. "Den her konflikt er uheldig både for Danmark og Indien", sagde Søvndal.

Det er dog kun Danmark sagen

rammer hårdt med nedfrysning af officielle relationer og nej til visa til journalister, erhvervsfolk og hjælpearbejdere. Og Indien har afvist danske tilbud om at komme til Delhi og forklare det danske syn på sagen nærmere.

Hvad gjorde Holck?

Det hele startede tidligt om morgenen 18. december 1995, hvor beboere i den vestbengalske landsby Khatanga fandt 'gaver', som i nattens løb var dumpet ned fra himlen. Ifølge vidner lå kasser spredt på markerne, indhyllet i faldskærme. Lokale hamstrede af våbenkasserne, men politiet fandt frem til omkring fire ton Kalasjnikov-geværer, raketstyr, granater, anti-tank raketter og tusindvis af patroner.

Våbnene var tiltænkt den indiske sekt Ananda Marga, der er eftersøgt i flere lande for smugleri og for mord på afhoppere. Holck er tidligere munk i kulten. Ud over dæknævnet Kim Peter Davy er han også kendt som 'barfodsrøveren' efter at være flygtet fra politiet på bare fødder. Politiet jagtede ham for deltagelse i to pengetransportrøverier i Nivå, hvor udbyttet blandt andet skulle bruges til hjælpearbejde i Indien.

Holck er fra Års og voksede op i Nordsjælland. I 1981 begyndte han at arbejde for fattige og forfulgte, blandt andet i Calcuttas (siden Kolkata) slum. Han organiserede guld-

smugling i Asien, men angiveligt kun for at finansiere udviklingsprojekter via blandt andre Ananda Marga, der var stærkt til stede i Danmark i 1980'erne, hvor den var overvåget af PET på anmodning fra den indiske regering.

Hvad Ananda Marga er for en organisation, er der flere meninger om. Ifølge involverede i projekter som økologiske bagerier i Danmark er der tale om en social og åndelig bevægelse, der underviser i yoga, meditation og personlig udvikling, og som på våbenedkastningens tid var udsat for ulovlige overgreb fra Vestbengalens kommunistiske regering. Ifølge andre er Ananda Marga en højreorienteret fanatisk sekt, der kæmper for et totalitært verdensrige og bekæmpede en demokratisk valgt kommunistisk lokalregering med terror.

Holck sagde i et tv-interview i 2010, at nedkastningen var 'et lovligt forsvar mod årtiers mord, tortur og voldtægt', som Indiens Kommunistparti skulle være ansvarlig for i Vestbengalen.

Holck har fra starten indrømmet, at han deltog i nedkastningen fra et lettisk fly hin december nat i Purulia i Vestbengalen. Seks andre medvirkende blev pågrebet og idømt livstidsdomme i Indien, mens Holck var den eneste, som det lykkedes at flygte, da deres fly blevet tvunget til landing i Mumbai.

En tid var han under jorden, og politiet hævdede ved flere lejlighe-

TEMA: INCREDIBLE INDIA

der, at de ikke kunne finde ham, selv om det som regel var let for journalister.

De dømte for våbensmugleriet ad luftvejen var briten Peter Bleach og fem letter, der fik russisk statsborgerskab, mens de var i indisk fangenskab. Efter pres fra Rusland og Storbritannien blev de seks benådet, de fire 'nyrussere' i 2000 og Bleach i 2004 efter otte år i et fængsel i Kolkata. Bleach sagde efter hjemkomsten til Storbritannien: "I indernes øje var jeg en lille fisk. De ser Niels Holck som ringleder for nedkastningen".

Hvorfor Indien insisterer

For Indien er der primært tale om krænket stolthed i sagen om Niels Holck, der i Indien er kendt som Kim Davy. Det har vakt forståelig harme i Indien, at Davy hidtil er gået fri for at blive draget til ansvar for deltagelse i våbenleverancer til en organisation, der har været inddraget i terror. Indien er et af de lande i verden, der historisk har været mest udsat for terror og er forblevet et af de mest terrortruede. Den forståelige følsomhed over for terrorhandlinger blev kraftigt øget af terrorangrebene i Mumbai i 2008.

Det var et vink med en vognstang til hele Europa, da Indien reagerede med blandt andet nej til visa til danske forretningsfolk og journalister på det, som Indien opfatter som dansk arrogance i konflikten om

Niels Holck. Sådan behandler man ikke den opstigende stormagt, var det klare budskab.

Indien føler sig især krænket, fordi landet klart bakkede op bag USA's og vestlige allieredes kamp imod terror efter terrorangrebet på USA 11. september 2001.

Den indiske journalist Devapio Das, der er bosat i København, sagde til *Copenhagen Post* i september, at mange indere forstår bekymringen hos danske domstole for forholdene i indiske fængsler. "Men indere er ophidsede over al hykleriet om sagen. Indien er et demokratisk land, der har samarbejdet med andre lande imod terrorisme. Så det er nedtrykkende, at Danmark ikke kan samarbejde med Indien i denne sag. Mange af os accepterer, at domstolen har truffet en beslutning, så sådan er det. Men under det ligger dobbeltmoral og hykleri. Vi er et land, der er stolt over vores demokrati, og som burde kunne samarbejde med Danmark om en helt oplagt kriminel handling", skrev Devapio Das.

Ifølge Holck skete våbenedkastningen som led i en sammensværgelse, som den indiske regering og den britiske efterretningstjeneste MI5 deltog i for at vælte den kommunistiske regering i Vestbengalen. Holck skal have fået garanti for sin sikkerhed af de indiske myndigheder, som han blandt andet fortæller i selvbiografien *De kalder mig terrorist* (2008).

Flere indiske medier har tilkende-

givet, at der meget vel kan være noget om, at indiske myndigheder i hvert fald indirekte havde godkendt våbenedkastningen, da Delhi var interesseret i at destabilisere den kommunistiske regering i Vestbengalen. Nedkastningen skete på en brutal baggrund med en regering i Vestbengalen, der afgjort ikke var blandt guds bedste børn.

Blandt vestlige efterretningstjenester herskede frygt for, at pendulet skulle svinge til fordel for kommunisterne i Indien. Den angst eksisterede især i den gamle kolonimagt, Storbritannien, så derfor formodninger om MI5's medvirken.

At dansk efterretningstjeneste kan være informeret underbygges af, at den aldrig har afhørt Niels Holck.

Det anerkendte nyhedsmagasin, *Tehelka* skrev, at nok er Kim Davy 'den hovedanklagede for Purulia våbenedkastningen', men regeringen i Delhi har alligevel god grund "til at gå på listesko, da den ikke ønsker, at offentligheden skal blive bekendt med, hvordan Davy faktisk undslap, efter at han var blevet pågrebet af indiske sikkerhedsstyrker i Mumbai Lufthavn". Alle anklagede blev pågrebet ved den lejlighed, og kun Holck slap fri.

Han fik efter eget udsagn hjælp til at komme til Nepal af et indiske parlamentsmedlem, der stod regeringslederen nær. Fra Nepal tog Holck et fly til Tyskland og har siden opholdt sig i Danmark.

Det hører med til forståelse af In-

diens reaktioner, at indisk Højesteret spiller en langt større rolle end dansk Højesteret. I Indien indbringes alle slags sager konstant for Højesteret. Der er således ikke tale om manglende indisk forståelse for det danske retssystem, når Indien har lagt så stor vægt på at få Højesteret indbragt. Der er derimod tale om, at inderne har søgt bistand hos ikke mindre en tre advokatfirmaer, der har peget på en hidtil ubrugt mulighed i dansk lovgivning, at ikke bare statsadvokaten, men også en minister kan indbringe en sag for Højesteret. Den mulighed havde Lene Espersen som justitsminister, men gjorde ikke brug af den.

Den indiske journalist Praveen Swami skrev i *Information*: "Selv om dette forsvar for menneskerettigheder (begrundelsen for ikke at udlevere Holck. red.) kan være rigtigt, er det ikke hele sandheden. Danmarks indsats i Vestens krig mod islamisk terrorisme antyder, at de samme principper ikke gælder, når terroristerne ikke er hvide, og ofrene ikke er brune".

Et eksempel er kort før våbenedkastningen over Vestbengalen.

I juni 1995 underskrev USA's daværende præsident, Bill Clinton, det direktiv, der gav USA juridisk myndighed til at kidnappe formodede terrorister i udlandet. Danmark var indblandet i den allerførste CIA-operation efter dekretet: I september 1995 blev den egyptiske jihadist Talat Fuad Qasim kidnappet i Kroa-

ten, afleveret til sit hjemland og sandsynligvis henrettet. Qasim blev beskyldt for medvirken til mordet på Egyptens præsident Anwar Sadat og dømt for terrorisme ved en egyptisk domstol i 1992, men han fik asyl i Danmark. PET menes underrettet om kidnapningen af Qasim.

Diplomatiske telegrammer, som *WikiLeaks* har offentliggjort, stiller også dansk politik i et mindre gunstigt lys. En embedsmand i Udenrigsministeriet fortalte USA, at regeringens protest blot var formel. I en indberetning fra februar 2008 roste James Cain, den daværende amerikanske ambassadør i København, Danmarks regering for "at have undgået en uafhængig undersøgelse".

Praveen Swami skrev om kritikken af Indiens retssystem og fængselsvilkår i *Information* 26. juli 2012: "Det er ikke den egentlige kerne i denne sag. Den europæiske debat om inhuman behandling af fanger dækker over betydeligt hykleri. Der er en klar og synlig forskel mellem Danmarks erklærede værdier og landets mindre dydige adfærd ved udleveringer. Årsagen er ikke svær at finde: Danmark står over for trusler fra jihadister, ikke fra bengalske hindukulter. Som den danske mellemøstforsker Michael Irving Jensen skrev i 2006: 'På trods af deres begrænsede antal har jihadisterne formået at kile sig ind mellem den muslimske befolkning og det danske samfund. Brune menneskers retssystem er ikke for hvide mennesker. Høje principper

kan tilsyneladende sagtens hvile på et alt andet end opbyggeligt grundlag'".

Praveen Swami beskyldte således Danmark for racisme.

Dansk ja og nej

Den danske regering viste samarbejdsvilje, da Justitsministeriet under Lene Espersen 12. april 2010 tilkendegav, at regeringen ville udlevere Holck til Indien. Det skete, efter at Indien havde lovet, at han ikke ville blive dødsdømt, at han ville blive behandlet human, tilladt kontakt med familien og Danmarks ambassade i New Delhi samt blive overført til Danmark til afsoning af en forventet straf senest tre uger efter domsafsigelse. Holck blev anholdt i april 2010 og fremstillet i grundlovsforhør. Ved arrestationen var han i besiddelse af to falske britiske pas. Da Holck igen blev sat på fri fod, fik han inddraget sit pas og skulle melde sig til politiet to gange om ugen.

Holck blev den anden dansker, der kunne udleveres til retsforfølgelse til et land uden for EU, efter at den danske kvinde Camilla Broe tidligere var udleveret til USA. Den udleveringsmulighed blev der skabt grundlag for med en lovændring til skærpelse af indsatsen mod terrorisme som følge af terrorangrebet på USA 11. september 2001.

Men så lagde byretten i Hillerød, hvor Holck boede, og siden Østre Landsret sig imellem og gav Holcks

advokat medhold i, at han ikke kunne udleveres på grund af fare for tortur i indisk fangenskab. Rigsadvokaten, Jørgen Steen Sørensen, opgav at indbringe sagen for Højesteret på trods af gentagne anmodninger fra Indien om netop det.

Med baggrund i Holck-sagen aflyste Indiens præsident, Pratibha Devisingh Patil, i februar 2012 et besøg i Danmark, der var planlagt til få måneder senere.

I løbet af 2012 blev konflikten stadig værre. Indiske topembedsmænd blev instrueret om ikke at mødes med repræsentanter for danske myndigheder, og i juli skrev den indiske avis *The Telegraph*, at Indien afviste visumansøgninger fra Danmark. Det danske Udenrigsministerium afviste dog at have modtaget formel information om visumafvisninger, men Mellempfolkeligt Samvirke kunne meddele, at fem af deres frivillige havde fået nej til visum i slutningen af 2011 og begyndelse af 2012. Flere danske journalister fik samme behandling, også når det drejede sig om ren turisme i Indien.

Indiens vrede over Danmarks behandling af landets udleveringsanmodning i sagen om den terroranklagede Holck 'får nu håndgribelige konsekvenser', skrev *The Telegraph*, der mente, at de nye retningslinjer allerede var sat i værk hos de indiske ambassader i København, Oslo og Stockholm, men uden officielannoncering. Visumstramningerne skulle ses som en besked til alle EU-

lande om ikke at behandle Indien 'urimeligt', sagde en højt placeret regeringskilde til avisen. Han medgav, at det kunne ramme Indiens forhold til EU. "Men de har mere brug for os, end vi har for dem. Deres investeringer i Indien skaber tusinder af job i deres lande," sagde regeringskilden.

Ifølge *The Telegraph* gælder det alle officielle besøgende, forretningsmænd og ansatte hos NGO'er, men ambassaderne havde også fået besked på at udskyde ansøgninger om turistvisum. – 'Næsten alle, der ønsker at besøge Indien,' var avisens formulering. Og det kan også få konsekvenser for skandinaviske NGO'er, der arbejder i Indien. Ifølge *The Telegraph* ville skandinaver ved organisationer, der arbejder i det uoprægede Nordøst blandt oprindelige folk, eller i den omstridte Kashmir Provins komme under scanneren og "nogle vil blive bedt om at forlade landet, hvis deres aktiviteter anses som i strid med indiske interesser".

En ny sag har understøttet torturanklagerne imod Indien. 27. september 2012 krævede Human Rights Watch (HRW) en efterforskning af anklager imod politiet i delstaten Punjab for at have tortureret sikh-lederen Kulvir Singh Barapind efter dennes arrestation 20. september, anklaget for at føre krig imod staten, besidde eksplosivt materiale og for bortførelse. Hans forsvarer sagde til HRW, at politiet havde gi-

TEMA: INCREDIBLE INDIA

vet ham elektrochok i ørerne samt slået og ydmyget ham.

“Indiske myndigheder har sjældent benægtet, at tortur er et problem, men deres mangel på at garantere sikkerhed for en involveret i en højprofileret international sag viser, hvor udbredt det er”, sagde Meenakshi Ganguly, Sydasiens direktør for HRW. Menneskeretsorganisationen understreger, at udenlandske regeringer må tage hensyn til det, når de overvejer at udlevere nogen til Indien. Det er de også forpligtet til ifølge Konventionen imod Tortur, som Indien ikke har ratificeret.

Indisk politi har indrømmet, at uden ordentlig uddannelse og understyr til at samle beviser og underpres for at opklare forbrydelser bruger overbelastede politistyrker ofte tortur som det mest effektive våben til at aftvinge tilståelser.

HRW har grundigt dokumenteret både hærens og politiets brug af tortur. Barapindis sag har ingen direkte

relevans for Holcks, men den skærper international bevidsthed om problemerne med tortur i landet. Det er således også en højprofileret påmindelse til Indiens regering om at gøre noget ved landets kroniske problem med tortur i fængsler.

I Niels Holcks sag er der tale om, at han har tilstået, så den grund til at anvende tortur er bortfaldet. Faren for Holck er betragteligt mindsket, når danske myndigheder vil have ret til at føre tilsyn med forholdene, som Holck eventuelt skulle i varetægtsfængsel under. Under alle omstændigheder ser Indien det som en grov krænkelse at afvise, at landet kan give troværdige garantier, så det er givet en sag, som kan belaste det dansk-indiske forhold længe endnu.

Vibeke Sperling er udenrigskorrespondent ved dagbladet Politiken og redaktør af Udenrigs.

Holck-sagen set med indiske øjne

Ravinder Kaur

Niels Holck-sagen viser, at Danmark gerne udnytter det nye indiske marked, men hænger fast i forestillinger om Indien som tilbagestående og brutalt. Og danskere mener, at Indien står i gæld til os for fortidens bistandshjælp

16. august 2011 nedgraderede Indien officielt landets diplomatiske relationer til Danmark. Det kom efter fire års langsommelige forhandlinger og slagsmål ved domstole om den højprofilerede sag om den danske våbensmugler Niels Holck, alias Kim Davy.

Detaljerne er for velkendte i Danmark til at genfortælle her. Det er nok at slå fast, at sagen er blevet en større udfordring for de indisk-danske relationer. I historien om venskabelige diplomatiske bånd mellem Indien og Danmark er det første gang, at alvorlige misforståelser og mistillid har grebet begge parter. Sagen har ikke blot givet anledning til almindelige diplomatiske forhandlinger, men er snarere et resultat af langvarige juridiske slagsmål i Indien såvel som i Danmark om national

sikkerhed og menneskerettigheder.

Hele fortællingen om dette juridiske og diplomatiske spil ligger uden for denne artikels rammer, så jeg vil begrænse mig til et enkelt aspekt, som er forblevet udforsket. Det er det endnu uafklarede spørgsmål: Hvordan skal man behandle et Indien, der hastigt har udviklet sig fra et 'tredjeverdensland', der var afhængigt af international hjælp, til en større global spiller?

At den forandring er sket inden for et årtis korte periode, har betydet, at Danmark som mange andre vestlige lande endnu ikke har tilpasset sig den ændrede magtbalance.

Mens udenrigspolitiske dokumenter er ændret, og Indien nu rutinemæssigt kaldes 'en opstigende magt' – som er med i den højt besungne BRIK-gruppe og det asiatiske magt-

center Kina og Indien – så er det stadig et eksotisk, romantisk og farligt sted i den vestlige forestillingsverden. Det er den dobbeltsidede og kontrastfyldte forestilling om Indien, som er bragt frem i lyset af Niels Holck-sagen. Længslen efter nye attraktive markeder og handelsmuligheder, som et neoliberalt Indien repræsenterer på den ene side og på den anden side den gamle frygt for et ukontrolleret og lovløst Indien, som siges er være hinsides folkeretten og menneskerettigheder. *Bekymringen*, der skabes af det tvetydige syn, er denne uløste konflikts kerne, som er mærkbar både i folkemunde og i politiske erklæringer.

Jeg vil her beskrive, hvordan sagen om våbenedkastningen er blevet rammet meget forskelligt ind i Danmark, og hvad det fortæller os om det indisk-danske forhold.

I Indien er 'Purulia våbenedkastningssagen', som den kaldes i folkemunde, hovedsagelig set gennem den nationale sikkerheds linser. Det er velkendt, at en stor våbenladning 17. december 1995 blev kastet ned fra et fly over Purulia i Vestbengalen af en lettisk besætning, den britiske våbenhandler Peter Bleach samt hjernen bag aktionen, Kim Davy (Niels Holck), hvis danske nationalitet først blev kendt i 2002, da det blev afsløret i en TV2 dokumentar.

Flyet var serviceret af en virksomhed i Karachi, der var kendt for bånd til Pakistans efterretningstjeneste. I indiske medier tog sagen en

politisk drejning, da den blev fremstillet som en alvorlig krænkelse af indisk luftrum og intern sikkerhed.

At det viste sig, at udlændinge leverede våben til brug for opstand (det er stadig ret uklart, hvem som våbnene var tiltænkt og hvorfor) ses som en udfordring af Indiens suverænitæt. Jagten på hjernen bag våbenoperationen, Niels Holck, er del af de igangværende forsøg på at finde en mening i begivenhederne i Purulia.

Indien for retten

I Danmark drejer sagen sig ikke om forbrydelser begået på indisk territorium af en dansk våbensmugler, men om indiske fængsleers karakter og faren for menneskeretskrænkelser. Den danske debat, specielt i medier og domstole, er hovedsagelig fikseret på Indiens generalieblad om menneskerettigheder, torturkonventionen, forholdene i fængsler og mere kuriøst om styrken af Indiens demokratiske institutioner.

Kunne Indiens *virkelig* garantere, at Holck ikke ville blive udsat for tortur? Ville han *i realiteten* få en fair retssag? Var der ikke tale om en sammensværgelse af korrumpede ledere, rivaliserende politiske partier såvel som Indiens efterretningstjeneste, som ønskede at bruge en uskyldig person som Holck i deres egne magtspil? Og havde han, når alt kom til alt, ikke kun tjent de fattige og undertrykte ved at hjælpe dem til

våben? Det er evident, at de forbrydelser, som Niels Holck har begået – som han aldrig benægtede, men pyntede som humanitære handlinger – ikke længere er i fokus. Det er, som om Indien er stillet for retten i stedet.

Denne forskel imellem den indiske og danske opfattelse af sagen indikerer ikke blot en forskel i verdenssyn, men snarere det ubehag, som Indien er set med i Danmark. Indien er attraktivt for investeringer og business, men ses også som et farligt og lovløst sted. Det tema kunne ses gennem de sidste to år, hvor sagen fik central placering i danske medier. Jeg vil pege på følgende online-debat til at forstå konflikten. Efter nyhedshistorier om, at Indien kappede forbindelser til Danmark, begyndte en ophedet diskussion på danske nyhedssites. En deltager opsummerede de folkelige følelser: “Vi skal ikke udlevere folk til tortur! Indien er et uciviliseret samfund med korrupt politi, der tager imod bestikkelse. Det er ikke et demokrati eller retssamfund. Indien skulle hellere bruge tid på sine problemer med drab på pigespædbørn og frygtelige kastesystem”.

Til spørgsmålet om indisk boykot påpegede en anden: “Ja, og det er så takken fra Indiens side for de mange år, vi har givet dem ulandsbi-stand”.

De forskellige indlæg var fyldt med bemærkningen om den skrøbelige natur af Indiens politiske system og

om, at man ikke kunne have tilstrækkelig tillid til den indiske stats garantier til at stille ‘vores våbensmugler’ for retten dér.

To indviklede temaer lå bag disse ytringer. For det første, at Indien er et hult demokrati, der ser ud som et moderne samfund, men nedenunder lurer den utæmmede og udisciplinerede praksis med et despotisk regimes barbariske praksis med vold og korrupsion.

Det er ikke et nyt standpunkt, men går i realiteten tilbage til kolonitiden, da vestlig imperialisme blev set som en gavnlig og moderniserende indflydelse, som kunne introducere de indfødte for liberale menneskelige værdier.

Kolonimagts gaver

De moderne statsinstitutioner, demokratiets rammer og den indiske forfatnings blåstempling ses ofte fejlagtigt som ‘imperiets gaver’. Denne dovne antagelse ses ofte hos dem, der ser bort fra den politiske tænkningens rige historie i Indien og de store ideologiske forandringer, som fandt sted i Indien i begyndelsen af det 20. århundrede, og som skabte grundlaget for det moderne Indien.

Den fejlagtige opfattelse af det moderne Indien – og andre demokratiske lande i Asien og Afrika – som efterligning af den ‘originale’ og derfor renere form for demokratier lever videre i bestemte kredse. I den verdensopfattelse forbliver Eu-

ropa det ideologiske centrum og modernitetens hjemsted, som lande i den ikke-vestlige verden kun håber på at efterligne. Det er ikke usædvanligt at høre vestlige akademikere tale om problemerne ved at påtvinge et kunstigt system på mennesker, der ikke er 'naturligt' disponerede for idealer om demokrati og menneskerettigheder. Derfor vil Asien og Afrika altid blive set som de mindre oplyste, som kun kan håbe på 'at stige op' og blive lige som Europa.

Disse almindelige opfattelser bidrager også til at forklare, hvorfor og hvordan ellers meget velmenende organisationer som DANIDA rutinemæssigt giver udviklingsprogrammer betegnelser som 'god regeringsførelse', 'demokratisering' og 'menneskerettigheder', som specielt er rettet mod Asien og Afrika: at oplære ideer og praksis hos dem, som ikke naturligt er disponerede for Oplysningens arv.

Den opfattelse var også mærkbar i den offentlige debat, hvor Indien blev set som et eksempel på 'ikke perfekte' hule demokratier – med en ydre skal af demokrati, men tømt for andet end en utæmmede passion for vold og tortur. Det faktum, at Indien er verdens største demokratiske land, hvor meget af den sociale transformation er sket gennem politisk mobilisering og forfatningsreform, tages dårligt i betragtning.

I Sydasiens er Indien det eneste land, som aldrig forfaldt til militærdiktatur – undtagen Indira Gandhis

indførelse af to års undtagelsestilstand 1975 til 1977 – trods de utallige udfordringer af dets eksistens i de sidste seks og et halvt årti.

Også i dag oplever Indien masse-mobilisering imod korrupsion i statsapparatet – en form for mobilisering, som kun er mulig inden for et fungerende demokrati. Alligevel ses Indiens demokratiske generalieblad og dets indsat for respekt for loven som værdiløst.

Taknemmelighedsgæld

Det andet tema, som er forbundet hermed, er Indiens status som tidligere modtager af udviklingshjælp. De offentlige kommentarer peger på, at Indien skulle forblive taknemmelig over for Danmark, fordi det har modtaget udviklingshjælp derfra tidligere.

Sagen er, at danske hjælpeprogrammer, der startede i Indien i 1963, blev standset efter Indiens anmodning i 2003, og Indiens lån fra Danmark er betalt fuldt ud tilbage. Politikken bag, hvordan udviklingshjælp flyder og hvortil og i hvis interesse, har altid været en prekær sag. Mens nogle ser det som et moralsk projekt, der skal hjælpe undertrykte og marginaliserede medlemmer af menneskeheden op, ser andre det som et udenrigspolitisk instrument, der giver donorlande indflydelse på internationale anliggender. Magtbalancen mellem donorland og modtager er ret simpel og

rå – donorlandene beslutter, hvilken slags udvikling, der er brug for, og modtagerne giver rum for eksperimenter, hvor programmerne kan føres ud i livet. Det sker trods snakken om ‘partnerskab’, der ofte fylder elegante brochurer og strategipapirer.

Mens bistandsforholdet mellem Indien og Danmark er udløbet, eksisterer resterne af magtbalancens sprog. Forventes det, at bistandsmodtagere, selv de tidligere, skal tillade borgere fra donorlande at begå forbrydelser på deres territorier? Skal lovenes forrang suspenderes under sådanne specielle omstændigheder? På sin vis flyder spredte debatter om bistandshjælp, humanitære motiver og tilsidesættelse af lov sammen i historien om Niels Holck.

I sine biografiske optegnelser (der er bredt tilgængelige på internettet) beskriver Holck sig selv som social aktivist, der forsøgte at hjælpe de fattige og undertrykte i Indien. Planlægningen og nedkastningen af våben bliver humanitær og ikke terror (der ellers har optaget den vestlige verden siden 9/11) i hans fortælling.

Bistandslande har altid været legepladser, hvor man fra tid til anden kan lege social retfærdighed – ikke kun de velmenende NGO’er, men også donorlandets private borgere.

Temaet ‘det lovløse Indien’ bliver tydeligt, når man ser, hvordan Niels Holcks sag står i skarp modstand til Camilla Broes sag. Hun blev anklaget for relativt små forbrydelser, som

USA havde bedt om at få hende udleveret for. De danske forsvarsadvokater brugte ikke forholdene i amerikanske fængsler til at plædere imod udlevering. Og ingen omtalte den udbredte brug af dødsdomme i USA’s retssystem. USA’s generalieblad om menneskerettigheder var heller ikke genstand for diskussion. Det er velkendt, at USA’s fængsler gentagne gange er kritiseret af menneskerettighedsadvokater for at bruge langvarig isolation, der traumatiserer fanger og gør dem ude af stand til igen at blive integreret i samfundet.

Men disse træk blev aldrig del af mediekampagner. Camilla Broe blev sendt for retten i USA under samme betingelser, som ses som upassende for Niels Holck. Denne dobbeltmoral er blevet noteret og kommenteret meget i indiske medier i de seneste måneder.

Et år senere

Det er mere end et år siden, Indien nedgraderede de diplomatiske relationer. I den periode har Danmark indtaget det standpunkt, at det på grund af juridisk-tekniske forhold ikke kan gøre mere i sagen. Et af de få initiativer var et tilbud om at sende et hold advokater til Indien for at forklare, hvordan det danske retssystem fungerer. Der har også været diskussioner om at tilbyde at forklare Indien, hvordan de demokratiske institutioner – domstole, parlament

TEMA: INCREDIBLE INDIA

og regering – arbejder i Danmark. Opfattelsen er, at Indien simpelthen ikke forstår, hvordan demokratier fungerer, og at det er den mangel på forståelse fra Indiens side, som er det virkelige problem.

I Indien ses den holdning i bedste fald som udtryk for arrogance, i værste fald som fravær af retfærdighed. I en leder med titlen 'En belæring om den hvide mands retfærdighed' i Indiens ledende avis *The Hindu*, beskrives Danmarks beslutning om ikke at udlevere Niels Holck som 'europæisk dobbeltmoral om menneskerettigheder'.

Ifølge domstole i Danmark kunne Niels Holck ikke sendes til Indien på grund af 'udbredt og systematisk brug af tortur'. Men artiklen understregede Danmarks deltagelse i CIA-ledede bortførelser og tortur af mistænkte terrorister. Den indiske avis påpeger, at reglerne er forskellige for hvide og brune terrorister, som

behandlingen af Niels Holck har vist.

Holdningen i indiske medier fra venstre til højre har været kritisk over for både den indiske og den danske stat. Den danske holdning til menneskerettigheder er svækket i den indiske offentlighed af Danmarks aktive deltagelse i den USA-ledede krig imod terror. Kritikken af Danmark er blevet mere markant i takt med den danske blokering af vejen til retfærdighed i Indien.

Det indlysende er, at des længere denne vanskelige sag trækker ud, des sværere vil det blive for Danmark at rette op på forholdet til Indien.

Ravinder Kaur, ph.d., lektor og centerleder ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier.

Oversat fra engelsk af Vibeke Sperling.

Grønthandleren kan blive første udlevering til Indien

Lone Theils

Storbritannien og Indien underskrev i 1993 en udleveringsaftale, men det har taget juridiske skænderier med store konsekvenser og næsten tyve år, inden deporteringen af den første inder fra Storbritannien er inden for rækkevidde

For en tilfældig forbipasserende vil det muligvis have set voldsomt ud, da politiet i Manchester slog hårdt ned på den indiske grønthandler Mohammed Hanif Umerji Patel i forstaden Bolton en kold februar-dag i 2010.

Hvad kunne en grønthandler dog have foretaget sig, der ville retfærdiggøre et så stort politiopbud? Men bag det almindelige indiske navn Patel gemte der sig en næsten tyve år gammel hemmelighed.

Manden, som Boltons borgere kendte som grønthandler, er i virkeligheden Tiger Hanif, en mand, der siden 1993 har været eftersøgt af det indiske politi og Interpol i forbindelse med to terrorangreb i Suran i Gujarat-provinsen.

Provinsen, der er stolt af at være hjemsted for Mahatma Ghandi, har

i årtier haft mere end svært ved at leve op til den indiske landsfaders idealer om fred og pacifisme.

I 1969 blev 2.500 dræbt i de værste sammenstød mellem muslimer og hinduer siden opdelingen i Indien og Pakistan i 1947, og siden da har fortrinsvis religiøst motiverede uroligheder bølget frem og tilbage. Til tider har de været rettet mod kristne, men oftest konflikter mellem hinduer og muslimer.

I 1970'erne var Gujarat forrest i industrialiseringen af Indien, arbejdere strømmede til fra alle andre dele af landet, og det var med til at øge spændingerne mellem Indiens mange befolkningsgrupper og religioner. Og da krisen bed i 1980'erne, blev regionen hårdt ramt. Det pustedede igen til uroligheder.

I 1983 menes Tiger Hanif at have

været med i en aktivistgruppe, der gennemførte to angreb. I det ene tilfælde smed et medlem af gruppen en håndgranat ind på en fyldt markedsplads tæt på en skole. En 8-årig skolepige blev dræbt ved angrebet, der også sårede mange. Han har også, ifølge de indiske myndigheder, været med i planlægningen af og fremskaffelsen af våben til et andet granatangreb. Denne gang på togstationen i Surat. Ingen mistede livet, men 38 mennesker blev såret, heraf flere alvorligt.

Tiger Hanif blev på et tidspunkt arresteret af politiet i Surat, men blev løsladt og flygtede angiveligt til Storbritannien ved hjælp af et falsk pas og har opholdt sig i landet siden.

I maj i år kom sagen for retten i Westminster. Umiddelbart skulle man tro, at der var tale om en simpel udvekslingssag. Storbritannien og Indien har siden 1993 haft en aftale om udlevering.

Men Tiger Hanif er fast besluttet på at kæmpe mod udleveringen, og når man ser på Storbritanniens og Indiens historie, siden aftalen blev underskrevet af de to regeringer for 19 år siden, tyder meget på, at det ikke nødvendigvis bliver en helt simpel sag at sende den mistænkte terrorist tilbage til retsforfølgelse i Indien.

Chalal-dom spøger

Den britiske regering har tidligere

brændt fingrene på en beslutning om at deportere en mistænkt inder. Det i en sådan grad, at det har fået vidtrækkende konsekvenser for, hvor stort manøvrum Storbritannien har haft internationalt til at deportere mistænkte terrorister.

Den seneste sag om den terrorist mistænkte Abu Hamza, der for nylig blev udleveret til USA efter årelang juridisk kamp, der endte ved menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg, trækker eksempelvis en lige linje tilbage til aftalen med Indien.

Manden, der kom til at danne præcedens, hedder Karamjit Singh Chahal, og hans navn kan stadig sende et gys gennem britiske embedsmænd i Home Office, der håndterer udleveringssager.

Chahal stammer fra en anden konfliktfyldt indisk region, Punjab.

I 1971 kom Chalal, der er sikh, illegalt til Storbritannien, men tre år senere fik han opholdstilladelse. Så vidt, så godt.

Problemerne opstod, da han vendte tilbage til Punjab i en periode i 1984. Det var en særdeles blodig episode i Punjabs historie. Efter at en politimand var blevet dræbt i provinsen, stormede politiet Det Gyldne Tempel i Amnitsar. I de efterfølgende kampe blev flere end 1000 sikher dræbt. Chalal, der er sikh, blev arresteret af politiet.

Under sin arrestation blev han udsat for forskellige former for tortur såsom elektrisk stød, en fingeret henrettelse og fik ad flere omgange

så mange bank, at han mistede bevidstheden.

Det lykkedes ham at flygte tilbage til Storbritannien, hvorfra han blandt andet ledede demonstrationer mod den indiske regering.

I 1990, altså tre år inden aftalen med den indiske regering blev underskrevet, og efter Chalal havde haft opholdstilladelse i 17 år, besluttede den daværende konservative udenrigsminister Douglas Hurd, at Chalal kunne sendes tilbage til Indien efter en paragraf, der fastslår, at regeringen kan deportere mennesker, der 'ikke gavner den almene offentlighed'.

Det blev begyndelsen på seks års tilbageholdelse i et britisk fængsel, mens den juridiske kamp om, hvorvidt Chalal kunne sendes tilbage, blev udkæmpet af advokaterne.

Mens Chalal sad i fængsel, underskrev Indien og Storbritannien aftalen om udveksling, der ville gøre det lettere at udlevere den formodede terrorist.

Men så nemt kom det ikke til at gå. Sagen endte til sidst ved menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg, hvor den blev til et principielt spørgsmål om, hvorvidt beskyttelsen af den enkelte person fra eksempelvis en overhængende risiko for tortur vejer tungere end hensynet til den almene befolknings sikkerhed fra eksempelvis en risiko for at have en potentiel terrorist iblandt sig.

Sagen i Strasbourg faldt ud til Chalals fordel. Domstolen fastslog i

1996, at Menneskerettighedernes artikel 3, der fastslår, at "ingen skal udsættes for tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling", vejer tungere end den potentielle risiko for terror eller kriminalitet.

Ingen torturrisiko

Chalal lever nu en fredsommelig og upåagtet tilværelse i Storbritannien og er aldrig siden vendt tilbage til Indien. Men implikationerne af hans dom har ikke været fredsomme.

Afgørelsen har siden forfulgt Storbritannien i forbindelse med tilbageholdelse af formodede terrorister som eksempelvis Abu Hamza.

Britiske embedsmænd og debattører peger enstemmigt på Chalal-afgørelsen som starten på Storbritanniens problemer med at håndtere terrorismetænkte og sende dem ud af landet. Det var netop risikoen for at blive udsat for tortur og umenneskelig behandling, der var hovedsøjlen i Abu Hamzas kamp mod at blive udleveret til USA.

Det er også Chalal-dommen, der rumsterer i baggrunden, når eksempelvis en dansk domstol afviser at udvise Niels Holck til Indien med henvisning til, at der er risiko for tortur.

Og det er måske derfor ikke overraskende, at det er med denne dom i tankerne, at Tiger Hanif har brugt præcist den samme begrundelse for, at han ikke burde udleveres fra Stor-

britannien. Den tidligere grønthandler fra Bolton har henvist til, at han risikerer at blive udsat for tortur og umenneskelig behandling, hvis han skal udleveres til det indiske retssystem.

Tiger Hanif mener desuden, at de øvrige anklagede i sagen, heriblandt en tidligere minister, der er blevet idømt 20 års fængsel, har tilstået efter at være udsat for tortur, og at de udsagn, der implicerer ham i angrebene i 1983, er blevet fremskaffet på samme måde.

Han har også fremført, at han som muslim risikerer at blive udsat for negativ forskelsbehandling.

Men denne gang er argumenterne ikke bidt på de britiske myndigheder. Det britiske Home Office har sendt en delegation til Gujarat for at se på de faktiske forhold i regionens fængsler og har afvist, at der er nogen risiko for, at Tiger Hanif bliver udsat for tortur eller umenneskelig behandling, hvis han udleveres til myndighederne i Gujarat.

Aftale med undtagelser

Bliver Tiger Hanif virkelig udleveret til Indien, vil det reelt være første gang, at udleveringsaftalen bliver brugt til at deportere en person, de indiske myndigheder har eftersøgt.

Men det vil ikke være første gang, at Indien forsøger.

I en tidligere sag fra 1999 forsøgte indisk politi at få briterne til at udlevere den kendte Bollywood-kompo-

nist Nadeem Saifi, der ifølge myndighederne er mistænkt i en mord-sag fra 1997. Her blev den i Indien så kendte kassette-konge Gulsham Kumar skudt ned af tre ukendte gerningsmænd. Det var, mener indisk politi, Nadeem Saifi, der hyrede tre lejemordere til at dræbe en musikalsk konkurrent med henblik på at fremme sin egen karriere.

Inden politiet skred til at arrestere Nadeem Saifi, nåede han at flygte til Storbritannien, hvor han opholdt sig i en årrække og bedyrede sin uskyld i sagen.

Deporteringen blev pure afvist af britisk Højesteret, en afgørelse, der ifølge *Times of India* formentlig kan have direkte forbindelse til, hvad avisen kalder politiundersøgelsens 'uformåenhed'.

Den succesfulde filmkomponist er nu flyttet til Dubai, hvor han efter eget udsagn 'længes' efter at komme til hjem Indien. Han har flere gange offentligt opfordret myndighederne til at droppe sagen mod ham på grund af mangel på beviser, så han kan flytte hjem. Men det er ikke sket.

Håb om en stime

Den foreløbige afgørelse i sagen om Tiger Hanif har givet Indien mod på at søge flere deportationer. Den næste i rækken er Ravi Shankaran, der mistænkes for at have deltaget i spionage mod den indiske flåde. Den tidligere officer i flåden forlod den

indiske hær og oprettede sit eget selskab Shank Ocean Engineering, der levede højt på at få kontrakter med Shankarans tidligere arbejdsplads.

Problemet var bare, ifølge de indiske myndigheder, at han købte informationer fra sine tidligere kolleger, der ulovligt lækkede fortroligt militært materiale, der i den grad gav Ravi Shankaran et forspring i forhold til sine konkurrenter, når det gjaldt om at få lukrative kontrakter med flåden.

I første omgang blev tre ansatte i den indiske flåde arresteret, mens Ravi Shankaran fik lov til at forlade landet i 2005. Så let gik det ikke for hans forretningspartner, der blev pågrebet, netop som han var i færd med at forlade Indien via Indira Ghandi-lufthavnen i New Delhi.

Shankaran slap til Storbritannien, hvor han i en periode har boet hos slægtninge.

Efter de indiske myndigheder har begæret ham udleveret, har han del-

vist opholdt sig Sverige og menes for øjeblikket at befinde sig i Moskva, hvor han er på fri fod mod kaution.

Om Shankaran nogensinde når til Indien og bliver stillet for en domstol, kan udvikle sig til en kompliceret international sag.

Og selv om der i Tiger Hanifs tilfælde tilsyneladende kun er den britiske og indiske regering indblandet, er sagen langt fra afgjort.

For uanset om Theresa May er parat til at underskrive deportationspapirerne, er der stadig lang tid til den indiske regering kan gå i gang med at gøre en celle parat til Tiger Hanif.

Allerede nu har hans advokat ladet forstå, at han er parat til at appellere sagen hele vejen til menneskerettighedsdomstolen i Strassbourg.

Lone Theils er korrespondent om Storbritannien og Irland for dagbladet Politiken.

Motoren bag indisk nationalisme

Ashis Nandy

Mindreværd og angst driver nationalismen

Der er tre bekymringer, som har plaget os i Indien siden midten af 1980'erne. Den første er den mindskede rolle for det hellige i dagliglivet, selv om Indien stadig har en overflod af religioner og ritualer. Indiske religioner er organiseret omkring et utal af religiøse retninger, familiepræster, særlige landsby- og familieguder, pilgrimrejser og manasa helligdomme, altsammen overvejende lokalt og regionalt.

Den traditionelle religiøse følsomhed, der bygger på de traditioner, er blevet stadig mindre bæredygtig i takt med, at folk er flyttet fra land til by, fra delstat til delstat og fra én sprogzone til en anden. Den nye rodløshed har skabt behov for en mere fælles version af troen, hvor en person, der flytter fra Kerala til Uttar Pradesh kan fortsætte med at føle sig som del af sin religion. Omsiggribende sekularisering har fremmet frygten for at miste troen.

Den anden bekymring er produkt af urbanisering. Teknisk set er Indien stadig et landsamfund, men ur-

bane normer, livsstil og smag er begyndt at gøre sig gældende på en måde, der ville have været utænkelig for blot to årtier siden. Byerne har givet individet mulighed for at forsvinde og genopfinde sig selv i omgivelser af anonymitet og upersonlighed. Men den anonyme upersonlighed kræver en form for individualisme og evne til at leve med den ensomhed, der vokser ud af svækkede familie- og kasteband. Hvis du er indvandrer til byen i første generation, vil du se tilbage på det liv og de sociale relationer, som du har ladet bag dig, med nostalgi. Og du vil lede efter den tabte følelse af at høre til.

Den tredje bekymring er, at Indiens middelklasse siden 1830'erne konstant har været påvirket af en form for moderne uddannelse, som har været underlagt et globalt kulturhierarki. Middelklassen er bragt en tro på, at vestlige samfund er moderne, mens Indien er præmoderne og tilbagestående. Forskellen imellem vestliggørelse og modernisering er ikke trængt ind hos

hovedparten af vestligt uddannede indere, som er overbeviste om, at deres fremtid ligger i at blive nøjagtig som europæerne og amerikanerne.

Lad jer ikke påvirke af radikal retorik. Hvis du undersøger, hvor de fleste af vores venstreorienterede og nationalistiske *Swadeshi wallahs* sender deres børn hen for at studere, vil du finde forbløffende lille forskel på deres handling og resten af det indiske borgerskabs. Moderne indere er uundgåeligt kommet til at leve med en dyb følelse af utilstrækkelighed. De søger lighed, ikke med andre asiatiske lande, der klarer sig godt, men med selveste Vesten.

Sidste år viste et studium, at inderne er det mest nationalistiske folk i verden. De overgår borgerne i lande som USA, Japan og Pakistan, og deres nationalisme er drevet frem af en dyb følelse af underlegenhed. Den eneste gruppe af politiske aktører, der har svaret på de bekymringer, er hindunationalisterne, selv om deres tætte konkurrenter, de islamiske fundamentalister, også er kommet tæt på at reagere på disse bekymringer. Ingen af dem har imidlertid gjort det bevidst; de er for indskrænkede til at identificere det psykologiske rum, som de optager. De har gjort det intuitivt og har høstet frugterne af det, som de har gjort.

I de første 40 år af indisk uafhængighed lå vælgerbasen for hindunationalister groft sagt mellem syv og ni pct. Denne base er øget til mere

end 20 pct. Denne opbakning er uforholdsmæssigt højere i den urbane mellemklasse og blandt uddannede, moderne indere.

Jeg ville ikke blive overrasket, hvis undersøgelser viser, at blandt indere, der ikke er lokale statsborgere, er støttegrundlaget for hindunationalisme over 90 pct. Den base vil nok ikke øges meget mere, men den kan allerede nå langt i indisk politik i dag i betragtning af det fragmenterede rum for partier.

Den demokratiske proces i Indien har bragt mange sociale grupper, som for 30 år siden ikke kunne drømme om at nærme sig magten, tættere på netop magten. Men i processen for at skabe en nationalstat ved navn Indien har samme proces sikret, at de som er tæt på den indiske stat, har taget statens globale og homogeniserende budskab til sig.

En del af dette budskab er, at hvis du vil have succes som nationalstat på den globale arena, må du gøre dét ved din kulturelle forskellighed, dine minoriteter, skovboere og stammer som Europa, Nordamerika og Australien har gjort ved sine. Det ser hindunationalisterne ud til at være godt rustet og velkvalificerede til at gøre.

Ashis Nandy er Indiens nok mest anerkendte politiske sociolog. Denne kommentar har været bragt i det indiske ugemagasin Tehelka.

Oversat fra engelsk af Vibeke Sperling.

Fra Aśoka til Gandhi

Peter Fibiger Bang

Indien har overtaget mange stærke institutioner fra kolonimagten. Det har været med til at sikre, at inderne har kunnet holde sammen på så store dele af den tidligere koloni, som tilfældet er

Eksotisk, ekstravagant og eklektisk elegant. Sådan sælges 'Incredible India' til den kræsne og eventyrlystne turist på den officielle hjemmeside. Siden ambassadøren Megasthenes i oldtiden kunne rapportere hjem til den græske verden fra Chandraguptas hof i vore dages Patna om mærkværdige undere og fascinerende nøgne filosoffer, de såkaldte gymnosophister, har Indien været hjemsted for vestlige sværmerier om det eksotiske og eventyrlige. Herfra hentede man farverige klædestoffer og kradse, sjældne krydderier.

Men denne koloniale drøm om den fremmedartede og dragende Orient har vore dages stormagt overtaget og vendt rundt. Indiens eksotisme er nu mobiliseret til en fortælling om en attraktiv vækstøkonomi, der stolt er ved at indtage sin plads blandt den moderne verdens førende nationer: hightech på en righoldig, dyb kulturel baggrund.

I den bevægelse følger det folkerige land lige i hælene på Kina. Men det er ikke den eneste parallel, der er værd at drage mellem de to stater. Begge kæmper også med den samme kolossale udfordring at løfte næsten ufattelige millioner af fattige bønder til moderne levestandard. For begges vedkommende gælder det også, at den moderne enhedsstat er arvtager til et imperialt og civilisatorisk rum. Men mens Den Kinesiske Folkerepublik er bygget på det multietniske Qing dynastis Manchu-imperium (1644-1912) med hvad dertil hørte af centralasiatiske og tibetanske besiddelser, så er den indiske stat skabt på fundamentene af den britiske koloniadministration.

Som bekendt måtte også Kina sluge en god del ydmygelser, umyndiggørelse og overgreb på højdepunktet af den europæiske (og japanske) kolonialisme. Behovet for sidenhen

at genvinde selvrespekten og hævde sin værdighed har ikke været mindre dybtfølt i et Indien, hvis nationale offentlighed blev til under fremmed herredømme – som nobelpristageren Armatya Sen nyligt forklarede den britiske historiker Niall Fergusson i en offentlig polemik. Man har skullet dyrke en selvstændig kulturel identitet, samtidig med man forfulgte et mål om modernisering i vestlig forstand.

Identitet skabes

Den spænding kom allerede tydeligt til udtryk i den indiske stats formative fase. Man kan fx aflæse den i forskellene mellem to af grundlæggerne, Javaharlal Nehru (1889-1964) og Mahatma Gandhi (1869-1948).

Begge repræsenterede de det indiske Kongresparti, men deres visioner var vidt forskellige. I sin kamp for indisk selvstændighed gennem ikke-voldelig modstand formulerede Gandhi et program for en bredtfavnende, reformeret samfundsorden med udgangspunkt i hinduismens visdomstradition og det selvberørende landsbysamfund. Det sidste afskrev Nehru, den første premierminister under selvstændigheden, som romantik. Indiens fremtid lå ikke i bondelandsbyens simple og selvforsynende produktion. Landet behøvede en omfattende industrialisering, mente Nehru.

Modsætningen mellem de to poler lader sig imidlertid lige præcis

ikke reducere til et spørgsmål om tradition over for modernitet. Den problemstilling har det indiske samfund naturligvis også været konfronteret med nøjagtig som de europæiske, da de moderniserede. Men ligesom de sidste besvarede udfordringen ved at kombinere moderne teknologi med 'opfindelsen' og dyrkelsen af deres 'ældgamle' kulturelle ophav, deres egen særegne tradition og identitet, har man set noget tilsvarende ske i Indien. Også her har man skullet konstruere en national identitet.

Det er ingenlunde forløbet gnidningsløst. Hvilke traditioner skulle man favorisere i det multikulturelle og multisproglige post-imperiale rum? Et godt eksempel på de konflikter, det har givet anledning til, er kampen om moskeen i Ayodhya.

Den muslimske helligdom blev opført under Babur, grundlæggeren af Mogulriget i begyndelsen af 1500-tallet. Som så mange andre gange i historien valgte en erobreren at opføre sin helligdom oven på et forudgående tempelbyggeri. Så kunne den nye tingenes orden overtage den gamles religiøse autoritet.

Men ifølge legenden var det tidligere tempel opført, hvor hinduernes herre Vishnu havde ladet sig føde i skikkelse af Ram, det perfekte menneske. Det benyttede det hindu-nationale BJP-parti i 1990'erne som en anledning til at mobilisere tilhængere. Voldsomme optøjer blev organiseret omkring moskeen. De

endte med, at den vrede tusindtallige menneskemængde rev det 500 år gamle byggeri ned sten for sten, så den oprindelige indiske hinduhelligdom kunne genopføres. Siden fulgte en retssag, der først fandt sin afslutning i 2010 efter kommissionsrapporter og arkæologiske udgravninger. Delstatsdomstolen forsøgte sig med en deleløsning, som skulle tilgodese de forskellige religiøse samfunds krav på det omstridte sted.

Konflikter af den type er et velkendt produkt af moderniseringsprocessens tryk: en statsmagt, der har behov for at integrere sin befolkning og sit territorium. Men de udgør måske en særlig udfordring for store, sammensatte, multikulturelle imperiale territorier, ikke mindst når det som i Indiens tilfælde kombineres med demokratisk mobilisering af store dele af befolkningen. Derfor kom lederne af Det Indiske Kongresparti også til kort i deres bestræbelser på at bevare landets enhed ved uafhængigheden i 1947. Trods insisteren på et sekulært grundlag for den nye nation lykkedes det ikke Kongrespartiet, hvis appel var størst i hindu-majoriteten, at få hele den muslimske elite om bord. Resultatet blev den uheldige og blodige deling af landet.

Det har dog langt fra gjort Indien til en homogen størrelse. Trods delingen rummer det stadig en af de største muslimske befolkninger i verden. Landet og nationens enhed er, på godt og ondt, uløseligt foran-

kret i en imperial fortid. Forud for briterne havde både muslimske, hinduistiske og buddhistiske erobrere været med til at skabe det kulturelle, sociale og politiske rum, vi kalder Indien. Den historie om Indien som en palimpsest af imperiale overlageringer kunne det nok være værd at tage nærmere i øjesyn. Den springer os jo i og for sig i øjnene lige fra første færd. I centrum af landets flag ser man et hjul med 24 eger. Det er buddhisternes *dharmachakra*, som oldtidens store (næsten pan-) indiske hersker, Aśoka (regerede ca. 269-232), lod afbillede på sine monumenter som et symbol på, at hans herredømme var i overensstemmelse med den rette moralsk-guddommelige verdensorden.

Aśokas herredømme

Aśoka var den største og mest berømte af mauryaerne. Det herskerhus formåede i årene efter Alexanders berømte erobringstogt som de første at underlægge sig størstedelen (og mere til) af det territorium, som vi forbinder med Indien.

En afgørende vending indtraf, da grundlæggeren af dynastiet, Chandragupta, kort inden år 300 f.Kr. besejrede en af Alexanders arvtagere, der havde forsøgt at følge i Alexanders fodspor og hævde en græsk-makedonsk dominans over territorierne langs Indus-floden. Men over for Chandragupta kom hans hær til kort. En fredsaftale blev indgået.

Til gengæld for en stor mængde krigselefanter afstod den hellenske hersker de græske erobringer langs Indus. Maurya-kejserens rige strakte sig nu ind i Centralasien. Men vigtigere var, at for første gang var der etableret et monarki, som forenede de to store nordindiske flodsyste-mer, Indus og Ganges-Jamuna. Langs disse var der grundlag for et rigt landbrug og store mængder skattebetalende bønder. Den akse skulle siden forblive tyngdepunktet for de største og mægtigste rigsdannelser i Indiens historie. Ikke sjældent fristede de rige områder erobrere fra Centralasien. Før Alexander havde også den persiske storkonge krævet tribut af folkene langs Indus. Men i dette tilfælde endte presset fra nord-vest med i stedet at trække indflydel-ssessfæren for et herskerhus med sæde i det østlige gangetiske flodsyste-m helt frem til Afghanistan.

Mauryaernes magt kulminerede som sagt under Aśoka, der i sine indskrifter præsenterer sig som en verdenshersker. I en fascinerede er-klæring fortæller Aśoka, hvordan hans civilisatoriske samfundsorden, *dhamma*, nu også blev udbredt til den hellenistiske verdens riger i Nærøsten og ved Middelhavet. Det moralske eksempel sat af hans rege-ringsførelse overstrålede alle andre. Samtidig prædikede han rummelig-hed og tolerance. Hans *dhamma* skulle omfatte de forskellige tros-samfund på tværs af Maurya-imperi-ets vidtstrakte territorier.

Selv konverterede han til buddhis-men og tog aktivt del i organiserin-gen af religionen som fx dannelsen af en kanon af hellige skrifter og di-sciplin i klostrene. Efter en voldsom erobringskrig proklamerede han li-gefrem sit håb om, at han og hans efterkommere fremover kunne und-gå vold og drab. Det var herskerdy-nastiets opgave at mindske befolk-ningens lidelser. Nye sejre skulle helst vindes gennem udbredelsen af deres civilisatorisk-moralske orden. Mens dette fromme, men urealisti-ske håb på ingen måde kom til at sætte standarden for, hvordan indi-ske herskere faktisk agerede, har fo-restillingen alligevel med mellem-rum haft en kraftig ideologisk appel – ikke mindst i tilknytning til Gan-dhis ikke-voldsprogram.

Buddhisterne kvitterede for Aśo-ka's støtte ved at indskrive ham som en central skikkelse i deres religiøse tradition. Her er han i eftertiden blevet dyrket som indbegrebet af den ideelle hersker.

Riget i opløsning

Men Maurya-dynastiets dage var snart talte. Det store og derfor løst sammensatte rige begyndte at falde fra hinanden. Det udløste en bølge af erobringer fra nordvest. Først gjorde grækerne comeback fra de-res base i Centralasien, hvor Alexan-ders erobringer havde efterladt et græsk kongerige omkring Oxus-flo-den. Den mest succesrige af disse

indo-græske herskere, Menander, sponsorerede også buddhistiske klostre, og selv blev han udødeliggjort i et af religionens klassiske værker, den såkaldte *Milindapanha*. Her finder man den græske kong Milinda i respektfuld dialog med en buddhistisk munk om tilværelsens mening.

Denne udvikling kulminerede i de første århundreder e.Kr. under de såkaldte kushana-herskere, et andet sæt erobrere fra Centralasien. Med store territorier på begge sider af Hindu Kush skabtes en syntese af græsk og indisk i den såkaldte Gandhara kunst. Her kom buddhismens legender til live i græsk skulptur og det klassiske Buddhabellede fandt sin form.

Men kushana-herskerne kunne dog ikke nøjes med kun at støtte sig til de buddhistiske klostre. Buddhismen var opstået som et forsøg på at reformere brahmanernes gamle rituelle religion centreret omkring ofre til guderne. Buddha understregede en mere personlig vej til frelse og opretholdelse af den guddommelig-moralske samfundsorden. Men tilsvarende forestillinger begyndte også at omforme den brahmanske religion, og resultatet blev hinduismens kombination af mange forskellige, ofte lokalt forankrede guddomme med dyrkelsen af Shiva og Vishnu som mere universelle guder.

Den udvikling gav religionen en mere royal drejning. Det kom ikke mindst til udtryk i de to frodigt vildtvoksende epos, der begyndte at blive

til i århundrederne omkring vor tidsregning, og som stadig udgør en stor del af grundlaget for hinduismen, nemlig *Mahabaratha* og *Ramayana*. Begge er de blodige og kulørte fortællinger om den ideelle konge. De hinduistiske templer bød sig derfor til som en anden attraktiv partner for kongemagten, der vanskeligt kunne ignoreres. I samme ombæring ændrede sanskrit sig fra at være en lille gruppe af religiøse eksperterets hymniske sprog til også at være mediet for udviklingen af et klassisk litterært idiom. Det dannede grundlag for en rig kosmopolitisk hof- og elitekultur, der tilstræbte et udtryk frigjort fra tid og rum. Alle disse tendenser kulminerede med Gupta-dynastiet (320 - 6. årh).

Med navne som Chandragupta og Samudagupta skrev de sig ind i traditionen fra mauryaerne. Og ligesom dem udstrakte de største herskere som universelle monarker deres magt fra Pataliputra til meget store dele af Indien. Gupta-hoffet kom til at sætte standarden for indisk civilisation, og dets model blev efterlignet af en mængde fyrstehoffer i de efterfølgende århundreder. De så indisk civilisation, hinduisme og buddhisme sprede sig langt uden for subkontinentets grænser i hele Sydøstasien og langt ind i Centralasien og Kina. Et berømt resultat af den kulturudvikling er paladset i Angkor Vat i Cambodja, hvor indskrifter på sanskrit besynger det stedlige dynastis umådelige magt.

Muslimsk kalifat

Efter guptaerne prægedes Indien af regionale kongedømmer. I løbet af middelalderen begyndte sanskrit også at få konkurrence fra lokale dialekter, hvori man udviklede en tilsvarende sofistikeret litteratur. Men til den udvikling føjede der sig et nyt lag i den indiske civilisations palimpsest.

Det muslimske kalifat erobrede i det 8. årh. provinsen Sindh i den vestligste del af Indien. Særligt fra det 12. århundrede tog den bevægelse fart. I bedste Alexander-stil invaderede hær efter hær af muslimske centralasiatiske krigere de rige indiske flodsletter. Her lykkedes det dem at vinde fodfæste og etablere en række sultanater.

Højdepunktet for den bevægelse kom med stormogulerne (1526-1739/1857). Som de første siden Aśoka og i nogen grad guptaerne formåede de gradvist at etablere deres dominans over det meste af det indiske rum. Det skete selvfølgelig under islams banner.

Men det var ikke sådan, at befolkningen generelt blev tvangskonverteret, eller at hinduismen blev udgrænset. Der var ikke tale om en uoverstigelig sekterisk kløft, sådan som fx ophavsmændene til vor tids optøjer omkring Ayodhya-moskeen hævdede. Tværtimod var mogulernes afgørende træk, at de formåede at etablere en stærk alliance med de såkaldte rajputter, en hindu kriger-

klasse, der dominerede det bjergrige Rajasthan.

Det skete under Akbar (regerede 1566-1605). For eftertiden står hans regeringstid som et lysende eksempel på liberal tolerance – det var fx ved Akbars hof, at Salman Rushdie lod en stor del af sin fabel om multikulturel sameksistens, *The Enchantress of Florence* (2008), foregå.

Det er ikke vanskeligt at påpege, at der naturligvis er en god portion mytedannelse involveret i fejringen af Akbar. Hans regering var trods alt også præget af krigerisk ekspansionslyst. Når det er sagt, står tilbage at han i sin måde at forvalte herskermagten på grundlagte en stil, der søgte at appellere til de mange forskellige trosretninger inden for hans rige. 'Suhl-i-kul, fred med alle,' lød parolen. Akbar promoverede en uortodoks, sufi-mystisk inspireret udgave af islam, som også var åben for at se elementer af det guddommelige i andre trosretninger. I en periode organiseredes der ligefrem debatter ved hoffet, hvor lærde fra forskellige trosretninger diskuterede det guddommelige natur.

Vigtigere end disse esoteriske øvelser var det dog, at magtfulde repræsentanter for de mange hindufyrster og adelige, som mogulerne med deres erobringer havde underlagt sig, fik plads i det nye imperiale aristokrati ved siden af muslimer. Talrige døtre af hindufyrster blev også optaget som hustruer i stormogulernes harem. Den muslimske hersker søg-

te at fremstå som tilgængelig for alle magtfulde grupperinger.

Persisk indflydelse

Resultatet blev en ny, muslimsk domineret, men ikke desto mindre synkretistisk imperial og kosmopolitisk civilisation. Sproget, der bar den, var (hof)persisk, et sofistikeret og kunstfærdigt idiom, der gjorde det muligt at etablere et fælles medie for eliter af vidt forskellig baggrund. Hermed var grunden gødet for udviklingen af en righoldig perso-indisk litteratur med vidunderlig poesi. Men den persiske indflydelse kom ikke kun til udtryk i højsproget, men har også efterladt sig et markant aftryk i vore dages urdu.

For den moderne betragter er det dog periodens arkitektur, der stjæler billedet. Med det ikoniske under, Taj Mahal, mausolæet for Shahjahan og hans yndlingshustru Mumtaz, er den nærmest kommet til at være indbegrebet af Indien.

Samme Shahjahan (1628-58), navnet betyder verdens konge, flyttede i øvrigt hovedsædet for hoffet fra Agra til Delhi.

Fremover skulle det til lejligheden opførte prægtige Røde Fort danne rammen om stormogulens regeringsførelse, og den enorme Jama Masjid-moske, med sine tre karakteristiske løgkupler, kalde de troende til bøn. Fra vidt og fjernt strømmede folk til stormogulens hof i Delhi, hvis rigdom og raffinement fik le-

gendarisk status – også i Europa.

På det tidspunkt var stormogulerenes magt så småt begyndt at toppe. Selvom man et langt stykke ad vejen havde fået etableret en synkretistisk orden, var den ikke uden spændinger. Akbars nysgerrige omgang med andre religioner faldt ikke i lige god jord hos alle. For nogle muslimske lærde var han lige lovlig uortodoks og på grænsen til kætteri. Den sidste af de virkelig store mogulherskere, Aurangzeb (1658-1707), forskød da også den religiøse accent i en mere streng, ortodoks retning.

På samme tid blev de ellers så sejrsvante kejserlige hære trukket ind i en endeløs udmattelseskrig med de såkaldte mahrataer i det sydvestlige Indien. Trods den ene sejr efter den anden lykkedes det aldrig at konsolidere dominansen i området, og i stedet blev kejserens magt svækket. I deres kamp mod stormogulerne spillede marathaerne bestemt på deres hindu-kongelighed. Men det ville være forkert at se det som en religiøs konflikt med en klar skillelinje mellem det muslimske imperium og den lokale hindu-kongemagt. Selvom der kunne være spændinger af den karakter, var det ikke religiøs splittelse, der i de første årtier af 1700-tallet fik Delhi-herskerens magt til gradvist at forvitte.

Økonomien blomstrer

Faktisk synes stormogulerne snarere at være blevet ofre for deres egen

succes. Under deres styre havde den indiske økonomi blomstret. Befolkningen tog til. Over alt måtte den vilde natur trække sig tilbage for det dyrkede land. Byer voksede, og nye kom til. Det betød også, at nye grupper fik øget gennemslagskraft som følge af udviklingen. Lokale jord-drotter, såkaldte zamindarer, og hindu-købmænd og bankierer, alle nød de godt af den imperiale orden.

Det betød til gengæld, at det blev sværere at holde sammen på riget, efterhånden som de lokale dynamikker og samfund blev stærkere. Det giver det 18. århundrede et lidt paradoksalt udseende. På den ene side vinder mogulimperiets administrative former stadig større udbredelse. På den anden side blev imperiemagten stærkere rodfæstning i de indiske samfund ledsaget af en tendens til, at magten bliver lokaliseret og imperiet brydes op i regionale fyrstedømmer i takt med, at de nye grupper blev stærke nok til at kræve en større andel i magten. Et eksempel på den udvikling er Bengalen. Her måtte junglen vige for bøndernes marker, mens vævere og spindere skabte grundlaget for en af de største produktioner af tekstiler i den førindustrielle verden. Det tiltrak europæiske købmænd på jagt efter eksotiske varer, ikke mindst englænderne.

I Bengalens bomuldsstoffer, de såkaldte calicoes, fandt de et af de produkter, der over nogle årtier gjorde dem til den førende magt i

den fremvoksende kapitalistiske verdenshandel. Da centralmagten i Delhi svækkedes og fra midten af 1700-tallet ikke var meget andet end en tom symbolsk skal, lå det dynamiske provinssamfund åbent for dristige initiativer.

Det britiske raj

Initiativerne kom, da den fransk-britiske rivalisering om førerrollen i europæisk magtpolitik udviklede sig til en global konfrontation i løbet af den såkaldte syvårskrig 1756-63. I Indien førte den økonomiske konkurrence mellem Det Engelske og Franske Østindiske Kompagni til, at de to handelsmagter allierede sig med hver deres grupperinger af lokale magthavere. Dermed blev europæisk stormagtskonfrontation og lokal indisk politik pludselig tæt forbundne.

Den nye tingenes tilstand kom hurtigt for en dag i Slaget ved Plassey i Bengalen i 1757. Her besejrede briterne den lokale herskers hær, støttet af et fransk troppekontingent og med hjælp fra utilfredse grupper i herskerens eget følge. En del af hans hær trak sig simpelthen fra slaget og banede dermed vejen for britisk sejr. På kort sigt blev resultatet, at det britiske kompagni nu var kongemager i Bengalen. Men det varede ikke længe før briterne selv tog over.

Af et handelskompagni, med base i Calcutta, opstod pludselig en re-

gional regeringsmagt med hær og skatteopkrævning. Over det næste halve århundrede udvidede man støt sine territorier, til kompagniet var blevet den dominerende magt i hele Indien. Store dele blev underlagt direkte britisk administration. Andre fortsatte som uafhængige fyrstestater under britisk overhøjhed.

Alt dette skete, mens man fastholdt en illusion om, at stormogulen fortsat herskede fra Delhi. Det britiske kompagni regerede simpelt hen territorierne i hans navn. Det arrangement holdt man fast i indtil 1857. Her blev den aldrende stormogul et symbolsk samlingspunkt for et voldsomt oprør, der for en stund så ud til at kaste briterne ud af Indien. Men oprøret blev nedkæmpet, Stormogulen sendt i eksil og Kompagniet sat fra bestillingen. Herefter blev Indien regeret i den engelske kronens navn. Det markerede man i 1877 med en stort opsat audiens i Delhi. De underlagte fyrster kom til byen med deres følger og deltog i et pompøst ritual.

Det hele kulminerede med, at dronning Victoria blev udråbt til kejserinde af Indien, mens de forsamlede fyrster lovede hende troskab. Gennem hele perioden havde englænderne en forestilling om, at Indien skulle styres ved at holde fast i landets gamle traditioner og samfundsorden. Derfor flyttede man så sent som i 1931 også regeringssædet fra Calcutta til en ny anlagt hovedstad, der emmede mere af gammel

imperial magt, New Delhi. Særligt i de første år af kolonitiden synes administrationen da også at have været mere lydhor over for den indiske måde at håndtere samfundet på. Men efter den første generation eller to begynder en mere selvstikker regeringsstil at tage over, hvor hvid racisme går hånd i hånd med en tro på bedre end de lokale at kunne gennemskue, hvad der var deres skik og brug.

Det førte fx til et fornyet fokus på hinduismen som det særligt indiske, mens den gamle muslimske herskerklasse blev kørt lidt ud på et sidespor. Det har ligefrem fået nogen til at se kastesystemet, som jo stadig præger det indiske samfund, som et produkt af kolonitiden. Men det er trods alt en overdrivelse. Man overvurderer briternes evne til omforme det indiske samfund i deres billede af den traditionelle orden. Kastesystemet kan man i en eller anden form finde helt tilbage til oldtidens hindusamfund.

Mere rigtigt er det derfor at konstatere, at kastesystemet styrkes i denne periode. Det kommer til at omfatte flere, dets konturer trækkes skarpere op, og grupperne afgrænses klarere i forhold til hinanden. Det skete dels som et resultat af briternes forsøg på at registrere og inddele kolonibefolkningen i faste kategorier, dels som en konsekvens af ambitiøse gruppers forsøg på at hævede deres status inden for den koloniale orden. Allerede under mogul-

lerne havde forskellige kommercielle, ofte hindu-grupper, nydt godt af at servicere den ekspanderende landbrugsøkonomi. Deres tjenester var stadig nødvendige under de nye imperiale herskere, og de kunne derfor fortsætte deres fremmarch.

Global orientering

Det Indien, som briterne tenderede til at anse for det arketypiske traditionelle samfund fastfrosset i en ur-gammel og uforanderlige kasteorden, var altså under mærkbar forandring. Den dynamik kom også til udtryk i en meget tidlig udvikling af en selvstændig og levende liberal debatkultur, særligt i Bengalen. Næsten lige så hurtigt som danske og andre europæiske liberale begyndte at tale om folkets selvbestemmelse under indtryk af revolutionerne i USA og Frankrig og de efterfølgende Napoleonskrige, dukker der lignende globalt orienterede røster op i Indien. Efterhånden som de tog til i styrke i løbet af 1800-tallet, kom de til at danne grundlaget for Det Indiske Kongresparti. Den udvikling blev ikke mindst understøttet af oprettelsen af en række moderne universiteter og 'colleges.' Her uddannedes ambitiøse middelklassegrupper.

Tilsammen skabte det et pres for politisk repræsentation, der gradvist blev imødekommet fra slutningen af 1800-tallet. Kimene var lagt til et selvstændigt og demokratisk Indien et halvt århundrede senere.

Det Indien kunne så til gengæld overtage en række stærke institutioner udviklet af koloniregeringen: hæren, administrationen og engelsk som et af de sprog, der havde forholdsvis stor udbredelse i det mangfoldige land med den enorme og ofte analfabetiske landbefolkning. De har udgjort nogle af hovedhjørnestene i, at man trods en lang og sammensat imperial historie har kunnet holde sammen på så store dele af den tidligere koloni, som man faktisk har kunnet.

Som anført i starten af dette essay, er det ikke foregået uden spændinger, ej heller voldelige konflikter. Men det gør det ikke mindre bemærkelsesværdigt, at man trods det har formået at fastholde en demokratisk orden. Her kan endnu en imperial arv, som Perry Anderson nyligt har foreslået, være med til at forklare det demokratiske systems bemærkelsesværdige stabilitet: de fortsat meget skarpe hierarkier i Indien, manifesteret ikke mindst i kastesystemet. Når imperier nemlig ofte har kunnet regere over meget store og meget sammensatte befolkninger, skyldes det, at de var hierarkisk organiserede.

Først hvis folk skal til at være lige, bliver forskellighed et mere presserende problem og krystallisationspunkt for politiske konflikter.

Peter Fibiger Bang er lektor ved Saxo-Instituttet – Arkæologi, Etnologi, Historie og Græsk og Latin.

Stadig værre udsigter for Afghanistan

Samina Ahmed

Sikkerhedssituationen forværres i takt med, at den udenlandske tilbagetrækning nærmer sig. Og pakistansk militærs støtte til oprørere slutter først, når USA lægger stærkt nok pres på Pakistan

Med de internationale styrkers overdragelse af ansvaret på slagmarken til deres afghanske partnere før udgangen af 2013 fulgt af deres tilbagetrækning i 2014 går Afghanistan ind i en afgørende periode. Overgangen, der allerede er godt i gang, finder sted i en tid, hvor sikkerheden er forværret over hele landet. Antallet af civile døds ofre stiger, for oprør har bredt sig til tidligere relativt sikre områder bl.a. i de nordlige og centrale regioner. Men også det forhold, at Kabul udsættes for massive angreb, varsler ilde for Afghanistans stabilitet, da de Afghanske Nationale Sikkerhedsstyrker (ANSF) ikke er klar til at overtage ansvaret for sikkerheden, end ikke i 2014.

1. maj 2012 underskrev præsidenterne Barack Obama og Hamid Karzai en 'Enduring Partnership Agreement', hvori USA forpligter sig til at

“konsolidere et varigt partnerskab med Afghanistan, der styrker afghansk suverænitet, stabilitet og velstand samt bidrager til vores fælles mål at slå al-Qaeda og dets ekstremistiske allierede tilbage” (The U.S.-Afghanistan Strategic Partnership Agreement, Det Hvide Hus 1. maj 2012). 21. maj forpligtede NATOs ledere sig til 4,1 milliarder dollar i årlig assistance til ANSF, mens Afghanistan gradvist overtager det finansielle ansvar i løbet af det næste årti. På donorkonferencen i Tokyo i juli 2012 lovede donorlandene at give Afghanistan 16 milliarder dollar i civil bistand til og med 2015. USA har også givet Kabul status som 'større ikke-Nato allieret' som signal om fortsat støtte i håbet om, at Afghanistan forbliver stabilt efter tilbagetrækningen.

Disse forpligtelser sender som et

minimum et signal til afghanerne om, at det internationale samfund har til hensigt at afslutte krigen, men ikke vil forhaste sin afgang. Det er også et signal til Afghanistans naboer især Pakistan, om at internationale, især amerikanske, styrker vil blive i Afghanistan efter 2014 om end i mindre antal, så deres islamistiske håndlangere ikke nødvendigvis kan vinde magt med våben. Det er også en besked til oprørerne om, at deres sejr ikke nødvendigvis er lige om hjørnet. Men 2014-overgangen ændrer faktisk forholdene i landet. Understregningen af en slutdato for de udenlandske styrkers tilstedeværelse og overdragelse af sikkerhedsledelsen til ANSF endnu før 2014 har givet oprørerne blod på tanden.

Oprørets nuværende stade er et oplagt udgangspunkt for at vurdere krigen og konfliktens karakter i Afghanistan.

Oprørets kapacitet

Det er blevet hævdet, at den pludselige store forøgelse af de amerikanske styrker ('the surge') skulle have bidraget til at stabilisere de hårdest konfliktramte regioner, især i det sydlige og østlige Afghanistan, men herimod taler større sikkerhedsudfordringer forude for Kabul og dets internationale partnere. Efter tilbagetrækningen af de 33.000 tilførte mand, er den amerikanske militære tilstedeværelse reduceret fra 100.000 i 2011 til 68.000 i oktober 2012.

ISAF ventes at reducere til lidt under 100.000 i slutningen af 2012 fra 150.000 i 2011. Mange af de delta-gende landes tropper vil forlade landet længe før exitdagen i 2014. Frankrig vil trække sine 3.400 soldater tilbage i år og har allerede overdraget Kapisa til ANSF. New Zealand har besluttet at trække sine tilbage i april 2013 efter drabene på fem af dets soldater i august 2012. De trækkes tilbage fra Badakhshan, en af de fredeligste provinser og en af de første, der blev overdraget til ANSF's ledelse. Det skete i juli 2011.

Mens krigen i Afghanistan går ind i sit tolvte år, forværres sikkerheden fortsat på landsplan, hvor opstanden er udvidet langt ud over Talebans hidtil vigtigste bastioner i det sydlige og østlige Afghanistan. Der er flere drab på civile end nogensinde før, og angreb, herunder selvmordsbombninger, finder sted i regioner, hvor Taleban først er dukket op for nylig, som fx de nordlige provinser Kunduz og Nimroz. Taleban har i mange regioner rundt i landet skabt skyggeregeringer, der nyder godt af centralregeringens korruption og manglende evne til at vinde opbakning.

I takt med at overgangen nærmer sig, er oprørsstrategier ændret fra tidligere års storstilede angreb til udbredt anvendelse af vejsidebomber og selvmordsangreb på afghanske sikkerhedsstyrker og deres internationale allierede. Siden krigen begyndte er 3200 Nato soldater dræbt,

heraf over 2000 amerikanere.

Som et led i psykologisk krigsførelse har oprørerne i stigende grad begået 'insider'-angreb, hvor de har brugt sympatisører i ANSF til at ramme udenlandske styrker. Intensivering af 'grønne mod blå' angreb tager sigte på at skabe mistillid imellem ANSF og deres udenlandske partnere, påvirke den vestlige opinion og skabe indtryk af, at afghanske magthavere stadig holder sig på sidelinjerne. Indtil nu har der være mindst 52 drab (næsten halvdelen på amerikanere) under sådanne angreb i 2012. Det drejer sig om en ud af fem døde i kamp blandt NATOs styrker. Som resultat af disse angreb er nogle fællesoperationer blevet begrænset.

Taleban understreger, at det har ændret fokus for operationerne 'til at ramme fjenden på dens egne baser'. General Martin Dempsey, USA's generalstabschef, har kaldt disse angreb en meget alvorlig trussel imod krigsindsatsen. NATOs generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen, har sagt: "Man kan roligt sige, at en afgørende del af insider-angrebene skyldes Talebans taktik. ... De indgår sandsynligvis i Talebans i strategi". Han tilføjede: "Der er ingen tvivl om, at insider angrebene har undergravet tilliden". (*The Guardian*, den 1. oktober 2012).

Insider-angreb rettes også imod ANSF. I 2012 har afghanske soldater og politifolk dræbt over 50 af deres kolleger. Mens den afghanske rege-

ring tidligere har beskyldt 'udenlandske spioner' for angrebene, er den begyndt at iværksætte planer om påny at gennemgå listerne for personel.

Selv om oprørerne er ansvarlige for 80 pct. af den store stigning af angreb og drab på civile, så undergraver den udvikling regeringens legitimitet, og det samme gælder for regeringens sikkerhedsstyrker og udenlandske partnere. Måltrettede mord på centrale embedsmænd og politiske ledere er også taget til. Fra januar til april 2012 blev begået 255 af den slags mord, en stigning på 53 pct. i forhold til samme periode i 2011. Slutresultatet er en atmosfære gennemsyret af frygt og usikkerhed. Kun få afghanere tror på, at ANSF vil være i stand til at beskytte deres liv og landets sikkerhed efter 2104.

Med sikkerheden som afgørende for den planlagte overdragelse fra internationale til afghanske styrker i slutningen af 2014 er det tvivlsomt, om præsident Hamid Karzais regering vil være i stand til at inddæmme truslen og stabilisere landet op til exitdatoen. Det ser tværtimod ud til, at oprørerne er fast besluttet på at presse massivt på for med støtte fra pakistanske allierede at vinde mere fodfæste før december 2014.

Dermed være ikke sagt, at alle oprørsfraktioner er forenede eller bliver ved med at være det. Især i takt med at den udenlandske tilbagetrækning nærmer sig, vil de enkelte fraktioner søge at tilkæmpe sig mak-

simale fordele i enhver fremtidig forhandling. Uenighederne mellem de tre stærkeste oprørsgrupper – Mullah Omars Quetta shura, Gubbuddin Hekmatyars Hizb-e Islami og Haqqani-netværket – kunne udnyttes til at svække oppositionen, men Karzais skrøbelige regering mangler den politiske vilje samt kapaciteten og legitimiteten til at gøre det.

Valgsvindel og blancochecks

Valg kunne i et land uden repræsentative institutioner have hjulpet med at stabilisere det politiske liv, men i stedet valgte Kabul valgsvindel. I 2004 og 2005 satte afghanere sig modigt op imod oprørsvold for at bruge deres stemmeret. De valgte for første gang i landets historie en præsident og et parlament. Det svindelagtige præsidentvalg i 2009 og parlamentsvalg i 2010 har siden ødelagt afghanernes tillid til stemmeurnerne. Og mens valgsvindel har undergravet Karzai-regeringens legitimitet, ser afghanerne det internationale samfund som ansvarligt for ikke at have kaldt Kabul til orden.

Karzais regering har ikke brugt mulighederne ved den internationale sikkerhedstilstedeværelse og milliarder af dollar i international bistand til at skabe institutioner, der kan sørge for folks mest basale behov. I dag senere betaler den prisen i den klare mangel på legitimitet og folkelig støtte. Men det internationale samfund er også ansvarligt for

at have forsømt at skabe en bæredygtig udvikling og for at give Kabul blancochecks. Denne mangel på overvågning er i vidt omfang ansvarlig for den korrupsion, der gennemsyrrer statsinstitutionerne.

Nu forsøger donorlandene at gøre noget ved korrupsionen. Af de milliarder, som blev lovet på konferencen i Tokyo over de næste fire år, er 20 pct. betinget af, at korrupsionen reduceres. Det ser tvivlsomt ud. Og motiveret af hjemlige bekymringer især for vestlige økonomier vil hjælpen måske blive reduceret, og korrupsionen brugt som retfærdiggørelse heraf, trods løfterne om robust økonomisk støtte.

Kabul er heller ikke eneansvarlig for ikke at have brugt den udenlandske støtte effektivt. For eksempel viste en amerikansk rapport i juli 2012, at hundreder af millioner dollar er brugt på byggeprojekter, som har ringe chancer for at blive afsluttet, før udenlandske styrker trækkes tilbage. Derefter vil Kabul ikke have kapaciteten eller pengene til at videreføre mange af projekterne. Desuden vil det i takt med tilbagetrækningen blive stadig vanskeligere at bruge udviklingsbistanden, når flere områder falder til oprørerne, og ANSF ude af stand til at trænge dem tilbage.

Det internationale samfund har i årevis troet på, at militærmagt kan stabilisere landet. Men en sammenhængende indsats imod oprørerne ville have været mere effektiv til sta-

BAGGRUND

bilisering. Militæroperationer, der tog sigte på at inddæmme oprøret, mens statsinstitutioner blev opbygget eller reformeret, ville have givet mere sikkerhed.

Når det gælder regeringsudøvelse er listen over, hvad Kabul burde gøre med støtte fra internationale partnere endeløs, men tre faktorer er særligt vigtige, som exit-dagen rykker nærmere: styrkelse af parlamentet, styrkelse af retssikkerheden og en valgreform. Hvis parlamentet havde kontrol med den udøvende magt, kunne det muligvis bremse noget af det værste magtmisbrug. At styrke valginstitutionerne kan sikre, at præsidentvalget i 2014 bidrager til intern stabilitet. Et fungerende retssystem og styrkelse af retssikkerheden er afgørende for enhver form for bæredygtig fred. På længere sigt er der behov for decentralisering af magten og ressourcerne, som i sig selv ville stabilisere dette multiregionale og multi-etniske land.

USA og dets partnere forpligtede på NATO-topmødet i Chicago i maj 2012 NATO til at støtte Afghanistan sociale og økonomiske udvikling og beskytte den forfatningsmæssige orden. Hvis de løfter er mere end floskler, kan det skabe en win-win situation for post-transition Afghanistan.

Ifølge NATOs oprindelige overgangsplan skulle den afghanske regering være fuld ansvarlig for sikkerheden ved udgangen af 2014. Målet for afghanske styrkers overtagelse af

kampledelsen er nu ændret til slutningen af 2013. NATOs mission vil ifølge generalsekretær Rasmussen ændres til "rådgivning, træning og assistance til afghanske styrker efter 2014". Det accelererede tempo er imidlertid problematisk, da ANSF selv ved den oprindelige 2014 deadline vil være ude af stand til at dæmme op for oprørstruslen.

ANSF og stabilitet

I oktober 2012 var ANSF ifølge ISAF-chefen, general John Allen, øverste ansvarlige for sikkerheden i 75 pct. af landet. Men mens overdragelsen af militær kontrol skrider frem, er der alvorlig tvivl om ANA's (Afghanistans Nationale Hær) og ANP's (Afghanistans Nationale Politik) kapacitet til i mangel af robust international støtte effektivt at overtage den operationelle kommando, når det gælder udstyr, kvalitet, træning og erfaring. Det amerikanske forsvarsministeriums generalinspektør rapporterede i slutning af april, at kun syv pct. (15 ud af 219) ANA-enheder og kun ni pct. ANP-enheder (39 ud af 435) kunne operere alene, selv med rådgiverbistand.

Selv om ANSF har modtaget over halvdelen af den samlede internationale hjælp til Afghanistan, har ANSF hidtil vist sig ude af stand til at håndhæve loven og modstå oprør eller, med enkelte undtagelser, blot sikre regionerne, hvor overgangen allerede har fundet sted. I Warkak provin-

sen for eksempel, hvor de nu er uden international taktisk og logistisk støtte, har afghanske soldater ikke kunnet holde stand imod oprørere. I Helmand og også i Kandahar, hvor de forøgede amerikanske styrker angiveligt har trængt oprørerne ud, er de dukket op igen og kan potentielt genvinde al tabt terræn, når internationale styrker er trukket helt ud.

Den eneste bæredygtige strategi for tilbagetrækning, som kan sikre stabiliseringsprocessen, er givetvis, at ANSF erstatter internationale styrker. Men hæren, der er splittet etnisk og politisk, er langt fra parat til at tage den operationelle kommando, når det gælder udstyr, træning og erfaring. Selv om ANP og ikke ANA var det mest passende instrument til at slå oprøret ned, er det hæren, som får hovedparten af ressourcerne, og en dårligt udstyret og dårligt trænet politistyrke er ude af stand til at forsvare loven. Det er endnu værre, at uden politireform og på trods af international overvågning, er ANP en korrump og grisk styrke, som de fleste borgere ser mere som en trussel end som en kilde til beskyttelse.

ANSF vil ikke blive i stand til at stabilisere eller beskytte landet inden for de næste to år, med mindre der sker en fundamental gentænkning af internationale strategier, hvilket synes stadig mere utænkeligt ud. Tværtimod indebærer det stadig større risiko, især hvis forslag om at

skære ned på ANSF, der oprindeligt skulle være 352.000, til muligvis 228.500 vedtages. Med mindre det forinden er gennemtænkt, hvordan demobiliseringen gennemføres, er der risiko for, at i tusinder af hjemsendte bevæbnede og trænedede mænd vil tilslutte sig militser, kriminelle bander og/eller oprørere.

Beslutningen om at skabe og støtte Afghanistans Lokale Politi (ALP) har også vist sig modproduktiv. Mens noget af ALP's mandskab anklages for magtmisbrug, sympatiserer mange andre af dem med oprørerne. I september 2012 resulterede bekymringer for deres loyalitet i, at træning af og rekruttering til ALP blev suspenderet. Men selv hvis denne parallelle politistyrke opløses, vil Kabul drevet af politiske behov nok blive ved med at støtte militser, som meget ligner ALP.

Den hurtige og for tidligere internationale tilbagetrækning skaber andre farer for afghansk stabilitet. Mens 'grønne mod blå' angreb fortsætter, vil stadig færre støtte bevarelse af rådgivere og trænere i landet efter tilbagetrækningen. Og det er netop formålet med de angreb. Så tidligt som i maj 2011 hed det i et studium fra den amerikanske hær, at de angreb "skabte en tillidskrise om vestlig træning af og samarbejde med ANSF". Situationen er meget værre nu. Mens internationale styrker fortsætter træning og vejledning i mindre omfang, vil deres behov for luftbeskyttelse formentlig stige med

fare for at øge risikoen for civile drab. Det vil ikke blot styrke oprørernes propaganda og rekruttering, men også øge spændingerne mellem Kabul og dets vestlige allierede.

Endelig vil den amerikanske mission efter overgangen skifte til et snævert anti-terror fokus, med bevarelse af muligvis 10.000-20.000 soldater, overvejende specialstyrker, anti-terror styrker sammen med noget træningspersonel. Denne fokus på terrorbekæmpelse vil uundgåeligt øge USA's afhængighed af korrupte og griske lokale ledere og bidrage yderligere til lokal desillusionering og usikkerhed, som er frugtbar jord for rekruttering og støtte til oprørere.

Pakistan-faktoren

Afghanistans sikkerhed afhænger lige så meget af, hvordan den internationale tilbagetrækning finder sted som af Pakistans rolle i at afgøre, om Afghanistan under og efter overgangen stabiliseres eller styrtes ned i kaos. Mullah Omars Quetta shura, Hekmayars Hizb-e Islami og Haqqani-netværket har ophold i Pakistan, der fungerer som afskydningsrampe for angreb på afghanske og internationale styrker. I oktober 2012 sagde ISAF-chefen general Allen: "Omar bor i Pakistan som mange af hans kommandører. Fra det sikre punkt har de sendt hundreder af letpåvirkelige overvejende religiøse unge i døden eller fængsel i Afghanistan".

Oprørets intensivering hænger sammen med disse fristeder på den anden side af grænsen. Hvis det var blevet nægtet disse grænseoverskridende fristeder at rekruttere, samle økonomiske midler og våben samt træne og planlægge, ville de internationale og afghanske styrker have haft langt lettere ved at gøre op med volden. Den stabilitet, der var kommet ud af det, ville meget bedre have fremmet etablering af et fungerende statsapparat og genopbygning.

Fortsat støtte fra Pakistans militær til afghanske oprørere vil uundgåeligt destabilisere Afghanistan. Ironisk nok har de afghanske oprørere, der støttes af pakistansk militær især Haqqani-netværket, tætte forbindelser med mange pakistanske militser, der kalder sig Pakistansk Taliban. Efter at de har rettet opmærksomheden indad, er deres paraplyorganisation Tehrik-e-Taliban Pakistan (TPP-Taliban Movement of Pakistan) nu en af de største trusler imod Pakistans sikkerhed. De oprørere bruger nu baser i Afghanistan, især i Kunar og Nuristan provinserne, til at angribe pakistanske grænseregioner. Den civile regering indser, at dens legitimitet afhænger af effektiv aktion imod terrornetværkerne, der er ansvarlige for drab på omkring 40.000 civile og over 5.000 sikkerhedsfolk siden 2002. Med de militante aktive over hele landet har den offentlige opinion nu vendt sig imod disse voldelige ekstremister.

Men militærets ledelse fortsætter

med at skelne imellem gode og onde jihadister, hvor de sidstnævnte er dets stedfortrædere i Afghanistan og Indien. Det kan i sig selv ødelægge det internationale samfunds vigtigste mål i Afghanistan – at slå al-Qaeda – som USA's forsvarsminister, Leon Panetta, definerede som al-Qaedas vanskelighed ved at rekruttere nye folk. Pakistans militærs afghanske stedfortrædere som Haqqani-netværket har tætte bånd til og er afhængige af al-Qaeda, der er forbundet med pakistanske jihad-grupper som Lashkar-e-Tayyaba, der var ansvarlig for terrorangrebene i Mumbai i 2008. Det er på tide, at USA og dets allierede forstår vigtigheden af at etablere en sammenhængende politik imod denne Pakistan-baserede trussel. Specielt i den afghanske kontekst er det afgørende at forstå, at der ikke vil blive fred, før de pakistanske sikre baser er eliminerede.

En forhandlet fred

Det er lige så vigtigt at forstå, at de hjemlige imperativer i Afghanistan kan torpedere eller stabilisere post-transitionstaten. For mange internationale aktører og afgjort for afghanerne ligger nøglen til en vellykket overgang i succes eller nederlag i forsøgene på at forhandle en bæredygtig fred med oprørerne. Men endnu vigtigere er, hvordan sådanne forhandlinger foregår og indholdet af en eventuel aftale. Perspekti-

vet for en forhandlet løsning før udgangen af 2014 er fjernt, og selv om sådan en aftale opnås, er det usandsynligt, at den overlever de udenlandske styrkers afrejse. Tværtimod vil enhver hastig aftale eskalere snarere end at reducere konflikten.

Et kritisk aspekt ved en bæredygtig forhandlingsproces er hjemlig legitimitet og handlemuligheder. Enhver forhandling må være helt og holdent afghansk ledet og inkluderende. Den må inkludere alle centrale afghanske politisk-etniske fraktioner, tadsjikerne, hazaraerne og usbekerne, så vel som alle dele af det pashtunske lederskab i processen. Bredere konsultationer må også inkludere Afghanistans civile samfund og især parlamentet. Mens det internationale samfund kan facilitere processen, vil knald eller fald for en sådan bestræbelse afhænge af i hvilket omfang der er bred afghansk støtte.

Hvis en aftale indgås i hast uden konsultationer med eller støtte fra alle interessenter, kan den lede til udbredt afhopning af folk, der venter på sidelinjen, til Taleban i det pashtunske syd og øst. Det ville betyde, at ikke-pashtuner standser al støtte til en regering og dens internationale partnere, som gør sikkerheden for deres samfund til gidsler for deres kortsigtede formål.

Den pakistanske faktor vil også her spille en vigtig rolle. Mens Pakistan må bringes ombord, må det ikke ske på bekostning af afghansk

BAGGRUND

stabilitet. Pakistans militær må ikke få lov til at kapre processen til fordel for dets udvalgte afghanske stedfortrædere. For øjeblikket er der ikke meget, som tyder på, at Pakistans militær vil acceptere en løsning, som vil være acceptabel for de fleste afghanere, især de etniske minoriteter, selv om den eventuelt skulle være acceptabel for Kabuls internationale partner. Den pakistanske forsvarskommando vil i fravær af et samlet internationalt pres fortsætte med at støtte islamistiske pashtunske stedfortrædere for at styrke deres position i eventuelle forhandlinger med det formål at gøre dem til den dominerende faktor i Kabul.

Det pakistanske militærs dobbeltspil som partner for USA imod terrorisme samtidig med at det støtter voldelige ekstremister – pakistanske som afghanske – vil først slutte, når Washington sætter helt klare grænser og viser politisk vilje til at fastholde dem.

I juli 2012 kategoriserede Obama-administrationen Haqqani-netværket som en 'udenlandsk terrororganisation'. Det var et lovende første skridt imod de elementer, der udgør den største fare for Afghanistans stabilitet efter 2014. USA og dets vestli-

ge allierede må også sende klare og utvetydige signaler til Pakistans militær om at stoppe støtten til afghanske oprørere, ikke kun Haqqani-netværket, men også Hizb og Quetta shuraen, hvis opstandens vækst skal holdes i ave og oprørerne tvinges til forhandlingsbordet. Pakistans militær må også presses til at gøre en ende på støtten til afghanske oprøreres lokale allierede, herunder Pakistans Taleban-fraktioner, som militæret har indgået fredsaftaler med.

Frem for alt må det internationale samfund ikke koble tidsrammen for sikkerhedsovergangen sammen med tidsrammen for en politisk løsning med oprørerne. Det bør i stedet fokusere på at sikre en stabil politisk transition. En udøvende afghansk magt og et parlament, der etableres ved frie og fair valg, vil have mere troværdighed og legitimitet til at forhandle med oprørere og – endnu vigtigere – have evnen til at stabilisere et skrøbeligt samfund.

Samina Ahmed er projektdirektør for Syd-asien i International Crisis Group (ICG). Denne artikel er hendes personlige analyse og ikke nødvendigvis ICG's.

(Oversat fra engelsk af Vibeke Sperling)

Arabisk verden splittet af forårsfornemmelser

Anders Jerichow

Den Arabiske Liga er ældre end EU. Dens held til at skabe udvikling og frihed var slået fejl, da ‘foråret brød løs’. Nu er Arabien splittet i tre: De rige, de jævne og de fattige – eller de sidste diktaturer, de nye demokratier og de fejlslagne

Den Arabiske Liga må desperat have søgt efter en grimasse, der ku’ passe, da den norske Nobelkomité besluttede at give årets fredspris til EU.

Såmænd behøvede der ikke være så stor forskel på EU og Den Arabiske Liga. Begge organisationer er grundlagt efter Anden Verdenskrig. Begge er stiftet for at styrke indbyrdes samhandel, begge desuden med sigte på at styrke det politiske samarbejde i hver deres landekreds og begge for at fremme muligheden for fred.

Ganske vist fik ikke så få – en tredjedel – af de arabiske stater først deres fulde selvstændighed omkring 1970, da de hidtidige britiske protektorater Oman, Qatar, Bahrain og de syv bysamfund i det senere selvstændige Forenede Arabiske Emira-

ter fik deres frihed fra London.

Men også i EU har en tredjedel af medlemskredsen først oplevet fuld politisk selvstændighed ved Murens fald og endda derefter. Baltikums tre stater – Estland, Letland og Litauen – tjente som Sovjetunionens protektorater, indtil Sovjetunionen brød sammen for tyve år siden. Lande som Slovenien og Kroatien (Kroatien vil efter planen blive optaget som det 28. medlemsland den 1. juli 2013, red.) blev kun selvstændige, da det hidtidige Jugoslavien brød sammen i begyndelsen af i 1990’erne. Og ret beset er det svært at tale om selvstændighed for lande som Tjekkiet, Slovakiet, Polen og DDR, før de slap fri af den kvælende alliance med moskvakommunismen.

I det lys har ikke kun den arabiske

verden, men også Europa og EU haft sit at slås med på selvstændighedens svære vej. Europa har haft sine krige på Balkan og før dét sine sovjetiske interventioner i det daværende Tjekkoslaviet, sine tyrkiske og græske interventioner i Cypern. Det har forud for EU haft gigantiske genopbygningsopgaver efter Anden Verdenskrig. Det har set Spanien, Portugal og senere Grækenland bryde med diktaturet til fordel for demokrati – og senere staterne i Centraleuropa bryde med den repressive sovjetkommunisme til fordel for demokrati, markedsøkonomi og retssamfund.

Så det er jo ikke, fordi EU-kredsen har fået meget foræret på vejen til at etablere verdens tryggeste og regionalt set rigeste velfærdssamfund.

Men, ja, det er faktisk lykkedes EU – uanset den nuværende krise og bitterhed, navnlig i Grækenland og Spanien – at sikre fred inden for sin egen landekreds. Det er lykkedes at fjerne jerntæppet, soldater og vagttårne fra EU's interne grænser. Det er lykkedes at gennemføre en – trods krisen i dag – historisk social og økonomisk harmonisering mellem Nord og Syd, og en tilsvarende er godt på vej mellem Vest og Øst.

Alt dette i en region, der gjorde det 20. århundrede til et helvede for sig selv med to verdenskrige, diktatur i Øst og Syd, folkemord og en helt enestående ødelæggelse – før EU.

Forliste arabiske drømme

Den arabiske verden ville være udmærket tjent med samme resultat og har ikke mindre haft brug for fred, udvikling og harmonisering.

Kun syv arabiske samfund (Egypten, Irak, Syrien, Libanon, Saudi-Arabien, Jordan og Yemen) havde deres selvstændighed ved Ligaens etablering i 1945. Men det lykkedes ret beset de fleste arabiske samfund at opnå national selvstændighed inden 1970 – de fleste fik det allerede i 1950'erne (Libyen, Sudan, Marokko og Tunesien) og 60'erne (Kuwait og Algeriet), før de sidste golfstater fulgte efter omkring 1970. Kun palæstinenserne venter fortsat på uafhængighed, mens Vestsahara modsat de fleste andre skulle miste sin selvstændighed, da Marokko lod dette land invadere i 1975.

Men de ambitioner om arabisk samarbejde, der var Ligaens fundament, skulle ikke spare de arabiske lande for krige. Kun nogle af krigene handlede om det særlige forhold til den nye stat Israel. Andre krige skulle belaste Egypten, Yemen, Irak, Kuwait, Libyen og Marokko udadtil, ligesom særskilte borgerkrige skulle udmarve samfund som Oman, Libanon, Irak, Sudan, Jordan og Somalia m.fl. indadtil.

Trods drømme om panarabisme og forskellige varianter af arabisk solidaritet er det således ikke lykkedes den arabiske verden at gøre op med sine indre grænser, der næsten over-

alt er markeret med hegn og mure og et velbevogtet ingenmandsland. Selv i den mest vellykkede samarbejdsblok – de arabiske golfstater samarbejdsråd, GCC – er grænserne stærkt overvåget; borgere skal have ID-papirer for at rejse på tværs, og GCC-regeringerne stoler ikke nok på hinanden til at fjerne grænsedommene.

De arabiske stater magthavere har eksperimenteret med forskellige udgaver af nationalisme, kommunisme, socialisme og kontrollerede versioner af markedsøkonomi. Også her har markedsøkonomiske tiltag slået planøkonomisk socialisme. Det gælder ikke kun blandt de potentielt rige olielande, hvor de overvejende markedsøkonomiske golfstater har skabt større velfærd for sine borgere end de – gennem mange år – planøkonomiske og halvsocialistiske oliestater i Nordafrika som Algeriet og Libyen. Det gælder også blandt de arabiske stater, der fra naturens side er mindre gunstigt stillet; i denne kreds har økonomisk set relativt liberale stater som Libanon og Tunesien klaret sig økonomisk mærkbart bedre end fx det længe planøkonomisk styrede Egypten.

Men da den frustrerede tunesiske ungersvend Mohammed Bouazizi i slutningen af 2010 satte ild til sig selv, udløste han en opstand, som gik på tværs af politiske og økonomiske eksperimenter, republikker og monarkier. Bouazizi vidste ikke, at han satte gang i 'det arabiske forår'.

Han var blot frustreret over arbejdsløshed, dårlig økonomi og fornemmelsen af at være et offer for politisk og økonomisk misrøgt.

En, to, tre begyndte et oprør at brede sig over den arabiske verden. I Tunesien valgte diktatoren Ben Ali at flygte til Saudi-Arabien. I Egypten erstattede diktatoren Hosni Mubarak præsidentpaladset med en sommerbolig i Sinai, måske efter at militærets ledelse – hans makkere i diktaturet – havde opgivet at beskytte ham mod de vrede folkemasser på Tahrir-pladsen, Frihedspladsen, i Cairo. I Bahrain samlede hen ved halvdelen af befolkningen sig på rundkørslen omkring Perlemonumentet, tegnet af den danske arkitekt Ib Lyngholm, for at kræve demokrati. I Yemen lod diktatoren Saleh sig presse fra magten til fordel for sin reformorienterede vicepræsident. I Libyen blev diktatoren Moammar Gaddafi væltet ved et væbnet oprør, støttet fra luften af europæiske stater – deriblandt Danmark – i samarbejde med to arabiske, dels Qatar, dels De Forende Arabiske Emirater.

Og mens disse linjer skrives, forsøger den syriske diktator, Bashar al-Assad, at bombe byer og landsbyer for at genvinde om ikke sit folks kærlighed, for det har næppe nogensinde elsket ham, så i hvert fald genvinde folkets frygt og respekt. Hverken den arabiske verden eller den vestlige regner ham længere for en del af Syriens fremtid, kun en år-

BAGGRUND

sag til Syriens blodige ulykke.

Nu hvor EU modtager Nobels fredspris for sit bidrag til udvikling, harmonisering og fred i Europa, oplever den arabiske verden modsat at være skæbnesvangert delt i de rige, de jævne og de fattige. Og Den Arabiske Liga er lammet.

Ligaen har opgivet at handle i enighed. Den har været ude af stand til at redde hverken arabiske befolkninger, som beder om frihed, eller arabiske regeringer, som klamrer sig til magten.

Ligaen opdagede knapt, at Ben Ali var detroniseret i Tunesien, før han sad i flyet til Saudi-Arabien. Den opgav at have en holdning til de dramatiske demonstrationer i Bahrain og Cairo, Ligaens hjemsted. Den magtede ikke at formidle den senere overgangsløsning i Yemen. Den suspendede Libyens medlemskab af Ligaen, da Gaddafi begyndte at bombe sit eget folk, men kunne kun se passivt til, at Qatar og Emiraterne i hvert fald politisk støttede de NATO-magter, som satte fly ind for at standse Gaddafis luftvåben. Og Ligaen har under Syriens revolution atter været ude af stand til at formulere en holdning, der kan samle opbakning fra de arabiske staters gamle og nye regeringer. Så Ligaen – de arabiske staters samarbejdsforum – er lammet.

De rige, de jævne og de fattige kan også karakteriseres på anden vis – som de sidste diktaturer, de nye demokratier og de fejlslagne. Eller:

Kongedømmerne, republikkerne og de funktionsramte.

Fattige og fejlslagne

Mens EU de seneste to år har holdt det ene krisemøde efter det andet for regeringschefer og for finansministre for at finde løsninger på den økonomiske nedsmeltning i Sydeuropa, har Den Arabiske Liga ikke holdt et eneste krisemøde for de fattige, fejlslagne og funktionsramte medlemmer: Somalia, Djibouti, Sudan og reelt Yemen og Palæstina.

På enhver international skala befinder disse stater sig i bunden. Deres borgere hører til verdens fattigste og lider af både mangel på sundhed, velfærd og uddannelse. De fem stater har også dét til fælles, at de lider af manglende sammenhængskraft; de savner retssikkerhed, de er ramt af intern splittelse, de er plaget af korruption, de har en effektiv regering til gode, og deres magthavere står ikke til ansvar.

Internationalt set er disse fem stater kilde til bekymring. NATO-fartøjer patruljerer ud for Somalia og Djibouti for at forsvare den internationale skibstrafik mod pirater. Afrikanske styrker er indsat i Somalia. FN forsøger ihærdigt at hjælpe de palæstinensiske områder mod økonomisk og politisk nedsmeltning. USA jagter al-Qaeda-aktivister i Yemen, hvor lokale klanledere og militfolk udfordrer den centrale regering. Men på den fælles arabiske

dagsorden giver de fem ildestedte samfund ikke anledning til hverken hektisk diplomati, krisestemte topmøder eller heftige nødplaner.

En af disse mere eller mindre fejlslagne stater, Yemen, har i årevis døjet med stærke lokale klanledere, som i flere tilfælde har rådet over regulære hære, udrustet med kampvogne og heftige våben. Og den nu afsatte diktator, Saleh, satte gerne militære styrker ind mod oprørere og rebelske klanmilitser. Han havde ingensinde haft kontrol med hele Yemen og fik det heller ikke. En dag var han ved at miste livet ved en bombeeksplosion i en moske og måtte opgive at vende tilbage til magten efter et længere hospitalsophold i Saudi-Arabien.

Palæstinenserne har stadig en betydelig placering på den politiske dagsorden. Men det er længe siden, at Palæstina har været prioriteret af andre arabiske stater og regeringer. I stedet er Palæstina og de øvrige mere eller mindre fejlslagne arabiske stater overladt til sig selv. Det gælder også Vestsahara, der har været besat af Marokko siden 1975.

Republikker ramt først

Mohammed Bouazizi, den tunesiske selvantænder, var usædvanligt handlekraftig i sin frustration. Men hans frustration var ikke usædvanlig. Til gengæld var det overraskende, at hans død kom til at antænde en vrede så omfattende, at den kunne væl-

te ét at den arabiske verdens mest forstenede diktaturer.

Tunesien havde kendt til gadeprotester før, mest kendt måske under den såkaldte brødopstand midt i 1980'erne, hvor indbyggerne i Tunis by gik på gaden for at protestere, da det daværende Bourguiba-regime satte prisen i vejret på semoulje, som er nødvendigt for at lave nationalretten cous-cous. Flere end 100 mennesker blev dræbt af politiet; de blev begravet i ly af natten, fordi sikkerhedstjenesten var bange for demonstrationer.

Allerede dengang brugte de tunesiske sikkerhedstjenester tortur i deres undertrykkelse af dissidenter. Ikke så få oplevede at blive tortureret i cellerne under Indenrigsministeriet på det fornemme hovedstrøg i Tunis By, hvor den måske mest magtfulde minister holdt til øverst oppe.

Diktatoren Ben Ali blev så choke-ret over de folkelige protester, at han tog flugten til Saudi-Arabien, da Frankrig afviste at tage imod ham.

Den egyptiske diktator, Hosni Mubarak, var øjensynlig lige så choke-ret, da Tahrir-pladsen i Cairo blev fyldt med egyptere, der krævede politisk frihed og dét med en sådan vrede, at de i ugevis blev stående, selv om politiet og civile bøller i politiets tjeneste slog omkring 850 mennesker ihjel.

Mubarak havde aldrig været kendt som noget intellektuelt lys, og i dag er det stadig uvist, om han selv valgte at tage i 'sommerhus' i Sinai, eller

om hans kammerater i militærets ledelse sendte ham af sted for selv at bevare magten. Under alle omstændigheder var resultatet, at militæret forsøgte at fastholde diktaturet ved på den ene side at love demokrati, på den anden side at lade en junta, 'SCAF', operere, som om intet var hændt. Militæret har regulært kontrollen med 40 pct. af den egyptiske økonomi, og den har militæret næppe til hensigt hverken at opgive eller at give offentligheden, medier eller parlamentet indblik i.

Begge samfund, både Tunesien og i Egypten, havde før revolutionen indrettet sig som 'republikker' med såkaldt folkevalgte parlamenter og folkevalgte præsidenter, skønt folket i ingen af disse stater reelt havde mulighed for at vælge andre end de kandidater, som regimerne udpegede for dem.

I begge samfund har Det Muslimske Broderskabs partier, som var forbudt under diktaturet, vundet de første demokratiske valg – sandsynligvis som resultat af et mangeårigt socialt engagement på områder, hvor staten under diktaturet ikke slog til. Det har nu givet dem regeringsmagten, men også ansvaret for en voldsom ungdomsarbejdsløshed, et dårligt investeringsklima, et korrupt statsapparat og en anseelig opgave med at rette op på en elendig offentlig administration.

Både i Tunesien og Egypten er de blevet stillet over for den udfordring at udforme forslag til helt nye forfat-

ninger, der skal afklare forholdet mellem stat og religion, mænd og kvinder, sikkerhedsapparat og menneskerettigheder, parlament og militær – og så videre.

Fra Gaddafi til Assad

Libyere stod parat til at videreføre de arabiske revolutioner for at slippe af med fire årtiers hårfagre diktator, Moammar Gaddafi. Han havde aldrig besværet sig med at indrette så meget som et officielt parlament, men snarere gjort en dyd ud af såkaldte revolutionære komiteer spredt over hele lande.

Gaddafi var ikke til sinds at lade sig overrumple. Da oprøret brød ud, gav han hurtigt og skånselsløst sit militær og luftvåben til opgave at slå opstanden ned. Det var dog mere, end Den Arabiske Ligas flertal ville acceptere – Gaddafi blev suspenderet fra Ligaens topmøder, og to Liga-lande, Qatar og De Forenede Arabiske Emirater, besluttede sammen med NATO-kredsen – med godkendelse fra FN's sikkerhedsråd – at sætte luftmagt ind for at beskytte libyerne fra luften. Det afholdt ikke Gaddafi fra at forsøge at bombardere sig til folkelig accept.

Men i sidste ende var Gaddafis diktatur færdigt. Han forsøgte at flygte, men blev meget ydmygende afsløret på sin flugt – i et åbent kloakrør uden for byen Sirte – og 'henrettet' af vrede oprørere ved højlys dag.

På kun et halvt år var magthaver-

ne i tre hårdkogte diktaturer i den arabiske verden faldet – deriblandt den mangeårige diktator for det mest folkerige og traditionelt ledende arabiske samfund og hjemstedet for Den Arabiske Liga, Egypten.

Syrerne er nu i voksende tal på barrikaderne for at føre den arabiske opstand videre. Også deres diktator, Bashar al-Assad – officielt folkevalgt præsident for en 'republik', skønt aldrig udsat for modkandidater – blev suspenderet fra Den Arabiske Liga.

Men Ligaen var ingenlunde enig om at tage afstand fra den magtfulde Assad, som truede både sit eget samfund og sine naboer med opløsning og borgerkrig. Først i november havde Assad ansvaret for drab på flere end 35.000 mennesker og hævdede endda, at han stadig kunne genvinde såvel magten som sit folks kærlighed.

Kongedømmer tror sig immune

Hvis Saudi-Arabien og de olierige monarkier ved Den Persiske Golf skulle tages for pålydende, repræsenterer kongedømmerne en særlig tradition med iboende arabisk autencitet og garanti for harmoni. Kongedømmerne har ifølge sig selv en tradition for at tage befolkningerne på råd. Det skulle gøre demonstrationer og oprør helt unødvendige.

Sådan lyder i hvert fald det saudiske omkvæd. Men den mindste

GCC-stat, Bahrain, har både udhulet påstanden om, at monarkiernes befolkninger ikke ønsker demokrati – og alle påstande om, at kongedømmerne kan regne med at nyde deres befolkningers opbakning.

For at gøre en lang historie kort: Bahrain havde oplevet folkelige krav om demokrati før. Og i foråret 2011 gik hen ved halvdelen af den bahrainiske befolkning igen på gaderne for at kræve ret til at stille magthavere til ansvar. Næsten 300.000 bahrainere samledes omkring det berømte perlemonument for at få politisk frihed. Og magthaveren, Hamad al-Khalifa – der udråbte sig selv til konge, da han åbenbart var træt af at være emir – satte militæret ind for at knuse opstanden.

Det gjorde han effektivt og med opbakning af 1.000 saudiske tropper. Men ikke effektivt nok. Selv om de fleste af systemkritikernes ledere – med dansk-bahraineren Abdulhadi al-Khawaja i spidsen – blev arresteret, torteret og idømt lange fængselsstraffe, fortsatte protesterne mod Khalifa-familiens magt.

Og Bahrain var ikke ene om at forbyde politiske demonstrationer i 2012. Også Kuwait, der her i efteråret har oplevet vældige protester mod Sabah-familiens enerådende magt, har forbudt demonstrationer – lige som Saudi-Arabien kongefamilie, der nogenlunde samtidig lod sine sikkerhedsstyrker slå hårdt ned på systemkritikere, især i den olierige østlige provins.

BAGGRUND

Alle de seks arabiske golfstater har – især efter Kuwait-krigen 1990/91 – indrettet en slags parlamenter eller rådgivende forsamlinger. De har dog alle til fælles, at ingen af forsamlingerne kan vedtage nye love uden accept fra kongefamilierne, ligesom de har til fælles, at kongefamilierne ikke står til ansvar for deres borgere og selv har beholdt overvågningen og kontrollen med dele af den givtige olieproduktion.

Ingen af de seks GCC-stater har frit valgte parlamenter med stemmeret til alle borgere og med ret til fri organisering eller partidannelse. Ingen af dem sikrer sine borgeres menneskerettigheder. Ingen af dem har lighed mellem mænd og kvinder.

Til gengæld har de seks arabiske golfstater noget, de fleste andre arabiske stater savner – ikke kun de mere eller mindre fejlslagne, men også republikkerne. Golfstaterne er ganske velbeslåede og overlader alle i stor udstrækning en stor del af landenes arbejdsopgaver til udenlandske migranter. Til gengæld forsøger de at forkæle egne arabiske statsborgere med gratis sundhed, uddannelse, billige boliger m.m., og de har efter 'det arabiske forår' i andre stater forsøgt at komme deres egne borgere i møde med sociale investeringer snarere end politiske indrømmelser.

I Bahrain har oprøret vist, dels at rådgivende forsamlinger aldrig kan gøre det ud for politisk frihed og ret

til at stille magthavere til ansvar, dels at selv knap 100 dræbte, flere tusinde arresterede og fyrede og mange udsat for tortur ikke har fået kravet om frihed til at lægge sig.

Diktatorer på lånt tid

Der har været andre arabiske forår. Bahrain har kendt til oprør og folkelige demonstrationer for demokrati og frihed helt tilbage i 1975, og i Algeriet var det et folkeligt oprør, der fik det hidtidige FNL-regime til at acceptere udskrivelsen af et frit valg i 1991 – men under anden valgrunde kuppede militæret magten og fastholdt den. I den efterfølgende borgerkrig kostede det hen ved 140.000 algeriere livet.

De opstande, der nu bølger over den arabiske verden, burde heller ikke have været overraskende, for kloge folk som den egyptiske forsker Saad Eddin Ibrahim, den syriske filosof Sadek Jalal al-Azm og den jordansk-palæstinensiske essayist Ramy Khoury havde i årevis varslet, at låget på den arabiske verdens trykko-ger en dag ville ryge af. Og årsagen burde heller ikke have overrasket nogen som helst. Da FN's udviklingsprogram, UNDP, i 2004 bad 22 store arabiske økonomer kigge arabisk udvikling efter i sømmene, nåede de frem til, at deres verden havde eklatante underskud på frihed, lighed og viden.

Deres analyser under fællestitlen 'Arab Human Development Report'

var lige så tørre, som de var nådesløse i kritikken af magthavernes misrøgt af deres regions udvikling. Sagen var enkel: De arabiske samfund kunne have opnået en langt større udvikling. De havde spildt ressourcer, spildt tid, spildt borgernes muligheder.

Den arabiske verden led ifølge økonomerne under manglende frihed til at organisere sig fagligt, erhvervsmæssigt og politisk. Den led af manglende lighed mellem rig og fattig, mellem nogle af verdens rigeste og fattigste samfund og mellem mænd og kvinder. Og Arabien led af manglende inddragelse i udvikling og udveksling af ny viden på tværs af grænser.

Men hvorfor? Af kulturelle grunde? Nej. Af religiøse grunde? Heller ikke? Hvorfor så? Fordi totalitære herskere i årtier havde holdt de ara-

biske samfund under et repressivt låg – som før eller siden måtte eksplodere. Sig så ikke, at de arabiske revolutioner – ‘det arabiske forår’ – var overraskende, nyt eller uventet.

Nu er låget sprængt af. Mellemøsten og Nordafrika befinder sig i en vældig forvandling, der har delt det arabiske samfund i tre: de nye demokratier, de sidste diktaturer og de håbløst fejlslagne. Men det var kun første halvleg. Før eller siden vil alle arabere kræve politisk frihed, også til at stille deres magthavere til ansvar.

Magthavernes nervøsitet afslører, at de har forstået signalet. Hver eneste diktator – hvad enten han kalder sig præsident eller konge – regerer på lånt tid.

Anders Jerichow er seniorkorrespondent ved Politiken.

Den kurdiske konflikt er igen på dagsordenen

Daniella Kuzmanovic

Den syriske konflikt har bidraget til at gøre det klart for både regionale og internationale politiske aktører, at varig fred i regionen ikke kan opnås uden at adressere det kurdiske spørgsmål

Siden den kurdiske separatistbevægelse (PKK) begyndte sin væbnede kamp imod den tyrkiske stat i 1984, har skiftende tyrkiske regeringer beskyldt diverse omkringliggende lande, som de i forvejen har haft kontroverser med, for at støtte PKK.

Således blev Grækenland, en af Tyrkiets tidligere hovedfjender, beskyldt for støtte til PKK, ligesom græsk Cypern, Rusland, Iran og naturligvis Syrien har måttet høre for deres åbenlyse eller formodede støtte til organisationen. I Tyrkiet anses PKK for en terrorbevægelse, og organisationen er endvidere på blandt andet EU's og USA's respektive lister over terrororganisationer.

Når man i Tyrkiet taler om 'kampen imod terror', og anklager sine vestlige allierede i NATO og EU for ikke at støtte Tyrkiet nok i 'kampen imod terror', tænker man således

ikke i første hånd på islamistisk terror såsom al-Qaeda. Man tænker derimod på kampen imod PKK. Tyrkiet har gang på gang vist sig villige til konfrontationer med nabolande som Irak og Syrien, diplomatisk såvel som militært, og til at optrappe allerede anspændte regionale konflikter yderligere for at bekæmpe, hvad tyrkiske magthavere anser som den største sikkerhedsrisiko imod den tyrkiske stat og imod den tyrkiske nations integritet.

Tyrkiets villighed til at gå langt i forsøget på at bekæmpe truslen fra kurdisk hold har naturligvis også givet sig udslag i en stadig militær, juridisk og politisk kamp imod de kræfter i Tyrkiet som i ord eller i handling udtrykker støtte til hvad den tyrkiske stat anser for at være 'separatisme' (*bölücülük*).

Når artiklen tager udgangspunkt i

den tyrkiske dimension af den kurdiske konflikt, skal det på ingen måde forstås som udtryk for, at det kurdiske problem kan eller skal ansues som en konflikt mellem én stat og en befolkningsgruppe. Det kurdiske problem er en regional konflikt, der skal løses ved samtidig konfliktløsning i såvel forskellige nationalstatslige kontekster som i en intrastatslig (regional) sammenhæng.

Men artiklens udgangspunkt skal tages som udtryk for, at Tyrkiet spiller en nøglerolle i relation til en varig løsning af det kurdiske problem i regionen. Tyrkiet er det land, hvor den største andel af den kurdiske befolkningsgruppe befinder sig, hvorfor en regional løsning af det kurdiske problem fordrer en løsning af det kurdiske problem i Tyrkiet. Samtidig har Tyrkiet vist sig villig til at forværre regionale konflikter ved at søge konfrontation med andre regionale aktører over det kurdiske spørgsmål.

Selv i situationer hvor deres internationale alliancepartnere, særligt USA, har forsøgt at dæmpe konflikterne og mane til besindighed, eller hvor disse alliancepartners politiske ønsker har været forskellige fra Tyrkiets, har Tyrkiet vist vilje til at gå enegang. Den kurdiske konflikts indflydelse på fastlæggelsen af den tyrkiske udenrigspolitiske linje og på landets bilaterale relationer må således ikke undervurderes, ligesom de regionale effekter af den tyrkiske

sikkerheds- og udenrigspolitiske linje er tydelige.

Løftet om en stat

Der er utallige måder hvorpå historien om kurderne og om den såkaldte kurdiske konflikt kan skrives, og dermed også utallige udgangspunkter for historien. Når det er sagt, så er en nøglebegivenhed i forhold til at forstå den nutidige kurdiske konflikt Første Verdenskrig. Af særlig betydning er årene umiddelbart efter Første Verdenskrig, hvor krigens resultat blev traktatfæstet i den såkaldte Sèvres-traktat, der blev underskrevet af det Osmanniske Imperium (sultanen) på den ene side og Ententemagterne på den anden i august 1920.

Taler man med kurdere fremhæver næsten alle samstemmende, at 'de er blevet lovet en egen stat' af de internationale (læs: imperialistiske) magter, men at disse magter efterfølgende svigtede dem. I kurdernes egen historieopfattelse er imperialistiske magters svigt og svig kun fortsat sidenhen. Det er da også et faktum, at Sèvres-traktaten indeholdt antegningerne til et Kurdistan, altså en selvstændig kurdisk nation, som omfattede store dele af det nuværende sydøstlige Tyrkiet og dele af det allernordligste nutidige Irak.

Men traktaten beskrev også, at denne eventuelle kurdiske nation var noget, kurderne selv aktivt skulle arbejde for at realisere gennem poli-

BAGGRUND

tisk organisering og krav om nationens oprettelse. Hovedproblemet var dog, at Sèvres-traktaten ikke kunne ratificeres. Til erstatning forhandles Lausanne-traktaten på plads i 1923 med de tyrkiske nationalister, hvori blandt andet det nuværende Tyrkiets grænser blev fastlagt.

I kølvandet på oprettelsen af den tyrkiske republik i 1923 blev Tyrkiet, Irak og Iran enige om ikke at anerkende kravet om en uafhængig kurdisk stat. Så hvor Første Verdenskrig blev anledning til den konkrete dannelse af adskillige moderne nationalstater i Mellemøsten såsom Irak, Syrien og Tyrkiet, så blev den for kurdernes vedkommende kun anledning til at give den allerede forestillede, men ikke-realiserede nation geografisk form og politisk legitimitet i en international kontekst.

Den kurdiske virkelighed

Baggrunden for særligt Storbritanniens og Frankrigs ide om en eventuel oprettelse af en kurdisk stat udtrykte måske mest af alt disse landes ønsker om at udvikle forskellige måder, hvorpå en ny osmannisk stat ville kunne forblive svækket, og de ville kunne forblive indflydelsesrige i regionen, mere end det var et altruistisk eller idealiseret hensyn til den såkaldt kurdiske befolkning. Men ideen afspejlede naturligvis også eksistensen af en kurdisk virkelighed, i form af tilstedeværelsen af en kur-

disk befolkning med egne sprog og visse historisk-kulturelle særkende-træk.

Den kurdiske virkelighed er stadig dominerende i de fire mellemøstlige lande, hvor kurderne i dag lever som minoritet, henholdsvis Tyrkiet, Irak, Iran og Syrien.

Hvor mange kurdere der egentlig er, og hvor mange der lever i hvert af de nævnte lande samt i Kaukasusområdet, er dog omgærdet af meget stor usikkerhed. Det er politiske tal, der i høj grad afspejler forskellige interessenters ønske om henholdsvis at nedtone eller puste minoritetens størrelse op, og samtidig tal der afspejler, at kurderne lever i stater, hvor der ikke befolkningstælles på race- eller etnicitetsrelaterede parametre, hvor de har været undertrykt, og hvor befolkningstælling ses som del af en statslig, autoritær magtudøvelse.

Buddene på antallet af kurdere ligger derfor et sted mellem 25 til over 40 millioner i alt, hvoraf cirka 10-15 millioner skønnes at befinde sig i Tyrkiet (12-20 pct. af befolkningen), 4-7 millioner i Irak (15-20 pct. af befolkningen), 6-9 millioner i Iran (7-15 pct. af befolkningen), og omkring 2 millioner i Syrien (8-10 pct. af befolkningen).

Uanset at det er omdiskuteret, hvad der egentlig definerer kurderne som distinkt etnisk gruppe, så kan man i dag i det mindste konstatere, at kurderne har delt en række livsbetingelser i de respektive mel-

lemøstlige stater, de har været del af. I såvel Tyrkiet, Irak, Iran som Syrien har den kurdiske minoritet været undertrykt, og muligheden for at udtrykke sig sprogligt og kulturelt som minoritet præget af stærk statslig og politisk sanktionering fra landenes respektive, autoritære magthavere.

I Tyrkiet fornægtede magthaverne i årtier eksistensen af en kurdisk virkelighed, og det er først siden 1990'erne, at dette syn gradvist er blevet afløst af en accept af, at der findes en kurdisk virkelighed i Tyrkiet, som på en eller anden måde skal have plads i en national politisk ramme.

Men PKK's væbnede kamp imod den tyrkiske stat, som til dato har kostet omkring 40.000 mennesker livet og fordrevet mere end 150.000 fra landsbyer i de sydøstlige tyrkiske provinser, har vanskeliggjort og fortsætter med at vanskeliggøre kurdiske politiske aktivisters kamp for at skabe plads til kurdiskhed (sprogligt og kulturelt) i den officielle, nationale kontekst og i de nationale institutioner.

Også Irak har været præget af en anti-kurdisk politik. Særligt Iran-Irak krigen i 1980'erne, hvor Iran støttede de irakiske kurdere i kampen imod det irakiske regime, medvirkede til en markant repressiv politik over for den kurdiske minoritet i Irak. Det kulminerede med deciderede massakrer imod den kurdiske civilbefolkning med kemiske våben i og omkring Halabja i 1988.

I kølvandet på den Første Golfkrig i 1990-1991 oprettedes med FN-mandat en slags 'safe haven' for kurderne i form af en flyveforbudszone i det nordlige Irak. Området har siden hen udviklet sig til et de facto kurdisk selvstyreområde, ikke mindst efter Saddam Husseins fald i 2003.

Også i Iran ses den kurdiske minoritet, særligt de mange kurdere som er sunnimuslimer i et shia-domineret Iran, som en politisk udfordrer af præstestyret. Den politiske forfølgelse af kurderne er kun taget til efter dannelsen af PJAK i midten af 00'erne, en kurdisk, nationalistisk front inspireret af PKK, som med voldelige midler kæmper for national kurdisk autonomi, og som det iranske regime derfor ser som en terrororganisation.

Endelig har også kurderne i Syrien, hvoraf flere hundredetusinde i begyndelsen af 1960'erne blev frataget deres syriske statsborgerskab og dertil hørende rettigheder, været undertrykt af det syriske regime blandt andet som led i en arabisering af de nordlige kurdisk-dominerede regioner.

Samtidig som kurderne i alle de fire mellemøstlande har været udsat for undertrykkelse som minoritet, har magthaverne i alle fire lande også brugt 'det kurdiske kort' i deres ofte konfliktprægede forhold til hinanden eller som led i en række interne magtkampe i det pågældende land.

Som allerede nævnt spillede den

kurdiske minoritet en rolle i Iran-Irak krigen i 1980'erne, hvor Iran og Irak brugte hinandens respektive kurdiske mindretal. Et andet klassisk eksempel er, at PKK's lederskab, inklusive Abdullah Öcalan – PKK's grundlægger og nu fængslede leder – indtil 1998 havde til huse i Damaskus i Syrien. Det var direkte udtryk for, hvordan det syriske regime brugte PKK i kampen imod en af deres ærkefjender, Tyrkiet.

I slutningen af 1998 blev Öcalan imidlertid smidt ud af Syrien, hvilket siden hen resulterede i hans tilfangetagelse af tyrkiske sikkerhedsstyrker og tilbageførelse til Tyrkiet i 1999. Her afsoner han i dag en dom på livstid.

Det at Syrien smed Öcalan og PKK-ledelsen ud, var helt centralt i forhold til at åbne for en efterfølgende normaliseringsproces mellem Syrien og Tyrkiet op gennem 00'erne, som kulminerede med åbningen af grænserne imellem de to lande og ophævelsen af visumplikten i 2009. Uden dette træk fra det syriske regime havde en normalisering af relationerne været usandsynlig.

Et fremtrædende eksempel på, hvordan det kurdiske element er blevet brugt som led i interne magtkonsolideringer og kampe, ses af de nylige oprulninger af den såkaldt dybe stat i Tyrkiet i form af fordækte relationer mellem elementer inden for det tyrkiske statsapparat og diverse kriminelle og/eller terrorrelaterede netværk i Tyrkiet, herunder

kurdere, der alle har ønsket om permanent destabilisering af Tyrkiet til fælles.

Vendepunktet

Tilfangetagelsen af Abdullah Öcalan kom i mange henseender til at udgøre et midlertidigt vendepunkt i forhold til den kurdiske konflikt i Tyrkiet og banede vejen for at begynde at tænke i en fredelig løsning af konflikten. PKK erklærede da også umiddelbart ensidig våbenhvile, noget de ophævede igen i juni 2004, hvor de i skuffelse over manglen på fremskridt gik tilbage til en væbnet kamp.

Der var flere grunde til, at tilfangetagelsen netop på daværende tidspunkt kunne give håb om konfliktløsning. For det første blev Öcalan fanget i en periode, hvor EU's indflydelse og pres på Tyrkiet for demokratiseringsreformer, herunder mindretalsrettigheder, gradvis havde fået større lydhørhed i Ankara. For det andet stod Tyrkiet i en økonomisk krise, der fik de høje udgifter til krigen i det sydøstlige Tyrkiet imod PKK til at fremstå som stadig mere problematiske. For det tredje var 1990'erne i Tyrkiet et årti præget af, at en række interne politiske og civilsamfundsmæssige kræfter begyndte at presse på for en officiel anerkendelse af Tyrkiets multikulturelle og multireligiøse virkelighed. For det fjerde var Tyrkiets traditionelt stærke militære elite så småt be-

gyndt at komme under pres i forhold til deres betragtelige indflydelse på civil tyrkisk politik.

Dertil kom at det hele fandt sted i en periode, hvor den kolde krig var forbi, og hvor Tyrkiets traditionelle allierede, USA, ikke på samme måde som tidligere kunne sidde antimokratiske og autoritære tendenser i Tyrkiet overhørigt. Tyrkiets strategiske betydning var med andre ord under omformning fra at have været den faste NATO-allierede på den sydlige flanke under den kolde krig til at blive et eksempel på foreneligheden af en altovervejende muslimsk befolkning og en moderne, politisk (læs: sekulær) styreform og dermed et eksempel til efterfølgelse i Mellemøsten.

Den kurdiske konflikt i 00'erne

Behovet for et sådant eksempel blev kun cementeret efter 11. september-angrebene 2001 og med det nuværende regeringspartis (AKP) magtovertagelse i Tyrkiet i 2002. Det religiøst konservative AKP havde i høj grad interesse i at understrege sin profil som indbegrebet af den 'demokratiske muslim' for at legitimere deres politiske tilstedeværelse udadtil såvel som indadtil.

En markant dimension af AKP's politiske linje er partiets udenrigs-politiske vision, der har til hensigt at normalisere forholdene til alle de stater, Tyrkiet har været i konflikt med såsom Syrien gennem øgede di-

plomatiske relationer, åbne grænser og øget samhandel. Normaliseringen skal både ses som en sikkerhedspolitisk strategi, der skal mindske truslen imod Tyrkiet, og som led i et forsøg på at gøre Tyrkiet til en regional storspiller i blandt andet Mellemøsten.

Iraks kollaps efter Anden Golfkrig i 2003 og det regionale magtvakuum, som hermed opstod, medvirkede til at skabe en situation, hvor Iran og Tyrkiet pludselig fremstod som regionale magter, hvorimod en arabisk regional magt var langt vanskeligere at identificere. Men Iraks kollaps skabe også umiddelbare udfordringer for det tyrkiske forsøg på at blive en regional storspiller, som medvirkede til freds- og konfliktløsning i regionen.

Første Golfkrig i 1990 havde medført en ny sikkerhedsrisiko for Tyrkiet, idet man nu stod med en relativ autonom kurdisk enklave i Nordirak, hvorfra PKK kunne operere ind i Tyrkiet, og som potentielt udgjorde første skridt i retning mod en kurdisk stat. Tyrkiets frygt var en autonom kurdisk enklave med kontrol over de rige oliefelter omkring Kirkuk. Tyrkiet så sig i den situation nødsaget til at opdyrke relationer til de kurdiske ledere i Nordirak, Jalal Talabani og Massoud Barzani, samtidig med, at de allierede sig med Saddam Hussein for at bekæmpe PKK, og selv udførte utallige operationer ind i Nordirak.

Anden Golfkrig kom dog til at æn-

BAGGRUND

dre situationen i visse henseender. Den cementerede tilstedeværelsen af en stærk, autonom kurdisk enklave i det nordlige Irak i en situation, hvor den nye amerikansk-støttede centralmagt i post-Saddams Bagdad var politisk svag.

Mens krigen rasede i resten af Irak, blomstrede det kurdisk dominerede Nordirak med USA's udtrykte støtte således endnu mere. Tyrkiet havde dog stadig særdeles vanskeligt ved at acceptere, hvad de anser som en direkte sikkerhedstrussel i deres egen baghave. Tyrkiet er således fortsat med at operere militært ind over grænsen til Nordirak.

Alligevel ændrede 2003 noget, idet Tyrkiet efterfølgende ikke kun har gjort sit yderste for at opdyrke relationer til de kurdiske ledere i Nordirak og presset på for, at de skal gøre noget ved PKK, men det er også begyndt at opdyrke relationer til andre befolkningsgrupper i området. Disse grupper ser Tyrkiet som mulig garant for deres tilstedeværelse og rettigheder i en kurdisk domineret enklave. Tyrkiet har samtidig forsøgt at presse på for, at den nationale regering i Bagdad og USA vil sørge for at holde sammen på Irak, således at risikoen for en egentlig selvstændig kurdisk statsdannelse minimeres. Endelig har Tyrkiet ved at søge at blive transitland for energiresourcerne fra Kirkuk og Nordiraks største samhandelspartner søgt at skabe en situation præget af gensidig afhængighed.

Tyrkiets relationer med Irak og med de irakiske kurdere er præget af en kompliceret balanceakt med henblik på at dæmme op for truslen om en kurdisk stat såvel som truslen fra PKK. Tyrkiet lægger pres på centralregeringen i Bagdad for at gøre noget i Nordirak, samtidig med at de fører en tæt dialog og udvider de diplomatiske og handelsmæssige relationer med den kurdiske leder Massoud Barzani, fordi støtten til den kurdiske regionale regering i Nordirak (KRG) er helt afgørende for tyrkisk indflydelse regionalt set.

Kultiveringen af Barzani er kun intensiveret, efter USA trak sig ud af Irak i 2011 og indtil sommeren 2012. Alligevel er Tyrkiets militære nålestiksoperationer, som er et klart brud på irakisk suverænitet og en intervention i KRG anliggender, samtidig optrappet.

Sideløbende med Tyrkiets forsøg på at manøvrere i et yderst mudret post-2003 regionalt landskab, så har AKP også gjort forsøg at løse den kurdiske konflikt i Tyrkiet. AKP er udmærket klar over, at såvel deres egen rolle som regional storspiller, brohoved og konfliktløser i Mellemøsten som Tyrkiets nationale sikkerhed er afhængig af, at der findes en fredelig løsning på det kurdiske problem i Tyrkiet. Særligt i perioden 2002-2005 kom der skub i forsøgene på at bane vejen for øgede sproglige og kulturelle mindretalsrettigheder, ligesom diskussionen om en ny forfatning, der afspejler Tyrkiets multi-

kulturelle virkelighed, tog fart.

Desværre er den kurdiske konflikt i Tyrkiet optrappet igen siden midten af 00'erne. PKK ophævede i 2004 sin ensidige våbenhvile, noget som tyrkisk militær har svaret igen på med at intensivere sin kamp imod PKK-kombattanter. Der har også på den civile politiske scene været en række udviklinger, der har medvirket til øgede spændinger og polarisering imellem kurdere og den tyrkiske stat generelt, såsom lukningen af pro-kurdiske politiske partier og flere fængslinger og forfølgelser af kurdiske politiske aktivister.

Særligt de seneste par år har været bekymrende, idet de voldelige konfrontationer og stigende antal dræbte nu har et omfang, der leder tankerne hen på de værste år af konflikten (begyndelsen af 1990'erne), samtidig med at manøvrerummet for moderat kurdisk politisk aktivisme er blevet indskrænket i en grad, så den eneste mulighed for mange synes at være mere radikaliserede miljøer.

Fra midten af 00'erne og frem har man dog samtidig været vidne til hemmelige forhandlinger imellem PKK og repræsentanter for den tyrkiske stat, de såkaldte Oslo-forhandlinger. Disse faldt dog på gulvet, da det kom frem i offentligheden, at de fandt sted, og at Abdullah Öcalan var involveret. Endelig så man i 2011 PKK ændre målsætning fra at kæmpe for et selvstændigt Kurdistan til en kamp for autonomi og rettighe-

der i de respektive nationalstater, hvori kurderne er en minoritet. Det må betragtes som en mere realistisk målsætning i betragtning af den geopolitiske virkelighed og det faktum, at mange kurdere i dag primært orienterer sig i forhold til de nationer de er del af. Oslo-forhandlingerne vidner om, at ønsket om en løsning af det kurdiske problem stadig er til stede blandt den politiske elite i Tyrkiet mest af alt i erkendelse af, at alternativet fra tyrkisk perspektiv synes at være en intensivering af sikkerhedsrisikoen imod Tyrkiet og en rolle til Tyrkiet som konfliktskaber mere end konfliktløser i Mellemøsten.

Den syriske konflikt

Det kurdiske problem var således, allerede inden den syriske konflikt brød ud i 2011, gået ind i en ny og voldelig fase med øgede konfrontationer og spændinger i Tyrkiet og på grænsen mellem Tyrkiet og Nordirak til følge. Konflikten i Syrien har kun medvirket til yderligere at eskalere dette, både fordi radikaliserede kræfter blandt kurderne ser sit snit til en gang for alle at få det kurdiske spørgsmål på den internationale dagsorden og gøre PKK til en central spiller, og fordi Tyrkiet frygter, hvad den syriske konflikt kan give kurderne mulighed for.

Fra tyrkisk perspektiv ville det absolutte rædselsscenario være dannelsen af en autonom kurdisk enklave i

det nordlige Syrien under kontrol af PKK-venlige kræfter. Dette vil udgøre en umiddelbar sikkerhedsrisiko, fordi områderne kan fungere som operativ base for PKK-venlige kræfter, og vil i de tyrkiske magthaveres øjne også på sigt kunne genvække kurdiske aspirationer om en stat, idet man så både har autonome enklaver i Irak og i Syrien.

Efter Tyrkiet vendte al-Assad styret ryggen i midten af 2011 og blev blandt regimets hårdeste kritikere, har der været en udbredt frygt for, at Bashar al-Assad atter engang ville spille 'det kurdiske kort' for at ramme Tyrkiet, altså støtte radikaliserede kurdiske kræfter med våben. Det er faktisk, hvad al-Assad synes at have prøvet henover sommeren 2012 blandt andet ved at løslade en række fanger og give en række PKK-venlige kurdere statsborgerskab.

Det kurdiske spørgsmål er således en dimension af konfrontationen mellem al-Assad og den tyrkiske regering, som har potentiale til at eskalere den syriske konflikt yderligere. Men hvad der er langt vigtigere er, at den kurdiske dimension også er et afgørende element af den syriske opposition imod regimet i Damaskus, som Tyrkiet må forholde sig til.

Den tyrkiske regering reagerede ikke uventet med trusler om at gribe militært ind over for enhver sikkerhedsrisiko, da den for nylig så adskillige grænsebyer blive overtaget af folk med tilknytning til Det Demo-

kratiske Samlingsparti (PYD), som Tyrkiet anser for at være PKK's forlængede arm i Syrien. PYD blev dannet i 2003 af tidligere PKK-medlemmer og har da også offentligt erklæret, at de har tilegnet sig Öcalans vision og kæmper for kurdisk selvbestemmelse i de nordlige syriske områder.

Den pludselige tilstedeværelse af kurdiske flag på officielle syriske bygninger og bannere med portrætter af Öcalan gjorde ikke Ankaras ængstelse mindre. Den generelle tyrkiske politik i forhold til den syriske konflikt har da også et tydeligt fokus på det kurdiske spørgsmål. Tyrkiets målsætning er at holde sammen på et post-Assad Syrien for at undgå, at der dannes en autonom kurdisk enklave. Her har Tyrkiet aktivt søgt at støtte syriske oppositionskræfter. Det såkaldte Syriske Nationalråd, der arbejder for at bevare ét Syrien, og hvori en række moderate kurdere deltager, blev skabt og har siddet i Tyrkiet. Tyrkiet har endog argumenteret for øgede rettigheder til kurdere i et post-Assad Syrien for at imødekomme moderate kurdernes ønske.

Målet er at få de nye magthavere til at inddæmme PKK-venlige kræfter og dæmpe kurdernes ønske om decideret autonomi i en ny syrisk stat. Det mål kan dog vise sig vanskeligt at nå, idet den nuværende leder af det Syriske Nationalråd, som har kurdisk baggrund, har stillet sig kritisk over for alt for stor tyrkisk ind-

flydelse. Rådet synes splittet, og netop kurderne synes at have vanskeligt ved at trænge igennem det arabisk dominerede råd.

Med henblik på både at sikre sig indflydelse i Nordirak efter amerikanernes tilbagetrækning og i et post-Assad Syrien har den tyrkiske regering også intensiveret sine relationer med Massoud Barzani i Nordirak det seneste år.

Barzani har traditionelt gode relationer til det segment af kurdere i Syrien, som er i og omkring det Syriske Nationalråd, og som for nogens vedkommende tidligere har haft relationer til den syriske gren af Barzanis Kurdisk Demokratiske Parti (KDP). I forbindelse med Tyrkiets intensiverede relationer til Barzani har det ikke skadet, at Barzani har forholdt sig stadigt mere kritisk til PKK og dets tilstedeværelse i Nordirak.

Den tyrkiske regering har benyttet den afstandtagen til PKK til at køre Barzani i stilling som mulig garant i forhold til en forhandling om en løsning af den kurdiske konflikt, som involverer Tyrkiet og PKK. Problemet synes dog at være, at det er usikkert, lige præcis hvor stor indflydelse Barzani har på majoriteten af kurdere i Syrien, ligesom det er usikkert, i hvor høj grad det Syriske Nationalråd egentlig repræsenterer flertallet af de syriske kurdere inter-

esser. Noget tyder på, det ikke er tilfældet, ikke mindst taget PYD's tilsyneladende voksende evne til at mobilisere kurderne i Syrien i betragtning.

Sommeren 2012 bød da også på en pludselig og overraskende vending, da Barzani begyndte at samarbejde med PYD i Syrien uden at have konfereret med Tyrkiet, noget Ankara reagerede meget skarpt på. Ved nærmere eftertanke burde det vel næppe komme som en overraskelse for Tyrkiet, at Barzani og Nordirak også har deres egen agenda i Syrien.

Med andre ord kan Tyrkiet komme til at stå i en situation, hvor det nok har indflydelse på kurdere i såvel en nordirakisk som en syrisk kontekst, men hvor denne indflydelse er i forhold til de forkerte folk. Det må Tyrkiet søge at forhindre, hvis det kurdiske spørgsmål fortsat har topprioritet på den udenrigspolitiske dagsorden i Ankara.

For det kurdiske problem er tilbage på den regionale dagsorden og på det internationale samfunds radar, og her vil det med sikkerhed forblive også i en post-Assad sammenhæng.

Daniella Kuzmanovic er adjunkt ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, ToRS, Københavns Universitet.

Syriens opløsning set fra første parket

Bo Vestergaard Thiesen

Et øjenvidne fortæller om radikaliseringen og forråelsen i den syriske konflikt og om en situation, der forekommer mere håbløs end nogensinde

Min venner siger, Damaskus nu er uigenkendelig. I bydelen Shaalan, som ellers normalt er et travlt overklassekvarter med et dagligt mylder af handlende, har de dyre mærkevarebutikker slået skodderne for. Der kører pick-up trucks rundt i gaderne med Shabihas på ladet, de system-tro militser. Qassioun-bjerget med den smukke udsigt over byen er også forvandlet. Fra at være et tillokkende pusterum i de hede sommermåneder bliver bjerget nu brugt som affyringsrampe for mortargranater, hvis mål er de sydlige og østlige rebelske forstæder.

Allerede i juli sidste år talte man i Damaskus om, at regimet snart ville falde. Da forventede man, at der blot ville gå nogle få måneder. Over et år senere er den forventningsfulde ventetid om endnu en arabisk diktators fald for længst erstattet af håbløshed og et dybt splittet syrisk samfund.

Splittelsen kom i takt med, at konflikten eskalerede. Gradvist opstod der små sprækker i det ellers så fint knyttede sekteriske og politiske tæppe, som mange syrere ikke missede nogen lejlighed til at fortælle om, og tre groft skitserede grupperinger tonede frem fra godt 40 års mørke og politisk lammelse:

De afvisende som mente, at konflikten var foranlediget af udenlandske kræfter, og regimet blot beskyttede staten; *De afventende* – det store flertal af syrerne i midten der hverken var for eller imod regimet. Flere, jeg mødte, ændrede dog holdning, som konflikten skred frem; *De radikaliserede* – mennesker der trods trusler og bank, gik ind i kampen mod det brutale Assad-styre, og nogle betalte den højeste pris.

Lidt senere skal vi møde dem alle tre.

Eskaleringen af konflikten og dermed den gradvise splittelse kom i to

afgørende ryk. Det første var i juli sidste år, hvor regimet gik meget brutalt ind i Hama. Det var i samme weekend som Breiviks massakre på Utøya. Her så man for første gang, hvilken styrke og brutalitet det syriske regime var villig til at sætte ind for at slå oprøret ned. Fra at være en konflikt, der primært centrerede sig om spredte demonstrationer og sammenstød rundt om i landet, blev konflikten nu gradvist militariseret og mere og mere internationaliseret. Set fra Damaskus var det dog, selvom situationen var eskaleret, stadig en konflikt, der foregik ude omkring i landet og ikke direkte påvirkede dagliglivet for borgerne i Damaskus. Livet gik videre relativt ufortrødent.

Den anden eskalering ændrede til gengæld alt for damaskenerne. Fredag den 6. januar 2012 sprænger der en bombe foran en politistation i Midan, et meget folkeligt og farverigt sunnikvarter, hvor der løbende op til og efter har været demonstrationer imod styret. Det var første gang, at konflikten rykkede helt ind i centrum af Damaskus, og damaskenerne var nu tvunget til selv at forholde sig til konflikten.

I de kolde vintermåneder herefter ændredes stemningen gradvist i byen. Før virkede syrerne mere smilende og åbenbare. De var stadig gæstfrie og hjertelige, men der var nu sneget sig en alvor ind i smilene. Der er langt færre folk på gaden om aftenen. Om det var kulden eller

konfliktens gradvise indtog i hovedstaden, ved jeg ikke.

Damaskus rammes, som så mange andre steder rundt om i landet, af timelange strømsvigt, stigende fødevarerpriser, og der opstilles flere og flere check-points i byen bemanded af uniformløse unge mænd med AK-47'er. Sikkerhedsinstitutionerne barrikaderes med sandsække og cementbølgebrydere, og damaskenerne får en forsmag på det, som har været dagligdag for flere af deres landsmænd rundt om i landet igennem længere tid.

Til trods for at konflikten nu gradvist var rykket længere ind mod byen, syntes der også at være et behov for at kunne opretholde en form for normalitet i kaos. Det kom blandt andet til udtryk på restauranterne i den gamle by, hvor fædrelandssange og sange til støtte for Assadfamilien blev spillet og sunget hver aften tilsyneladende – for en udlænding i hvert fald – uanfægtet af de tragiske begivenheder i landet.

Vi skal nu møde en af afviserne.

Danseren afviser

En torsdag aften på en restaurant i det kristne Bab Touma-kvarter i den gamle by sad jeg i gode venners lag. Restauranten havde som sædvanlig hyret en sanger, og der var god stemning. Folk begyndte at rejse sig fra deres borde og danse, som det hører sig til en torsdag aften. En syrisk kvinde byder mig op til dans. Vi

danser og pludselig slår sangeren over i "Allah, Suria, Bashar u bas" (Gud, Syrien, Bashar og slut, red.). Det vælter ind på dansegulvet med syriske flag, og min dansepartner stemmer i, som var det det mest naturlige. Jeg føler mig fanget og forsøger at undgå øjenkontakt med hende og de øvrige folk på dansegulvet og vil egentlig helst bare have, at sangen stopper. Jeg siger pænt tak for dansen og går tilbage til mit bord og mine venner.

Det er ikke mit lod at dømme hende for hendes hyldest til Bashar. Der er intet, der er sort og hvidt, specielt ikke i Syrien. Med min vestlige demokratiarv in mente kommer jeg nok aldrig til helt at forstå, at visse dele af befolkningen ikke ønsker at give syrerne friheden til selv at vælge deres egen leder i frygt for, at islamister vil kaste Syrien tilbage i et middelalderligt mørke og smide den relative sekulære samfundsform på møddingen. Jeg kommer nok heller aldrig til helt at forstå, at det bedste er at bevare Bashar som den bedste af de værste onder, som flere syrerere har formuleret det.

Min dansepartner og alle andre, der notorisk afviste eller lukkede øjnene for de uhyrligheder, der blev begået af det syriske regime, blev i takt med, at konflikten eskalerede, løbende fodret af styrets propagandaapparat.

Det var der flere eksempler på, som når jeg skulle på immigrationskontoret og have fornyet mit visum.

Her blev jeg mødt af en plakat fra indenrigsministeriet, der viste blodige sværd påtrykt henholdsvis Al-Jazeera, BBC og Al-Arabia'a. Flankeret af en jøde med blodige hugtænder, huggede alle tre sværd bidder af Syrien. Eller da præsidentparret Bashar og Asmaa al-Assad smilende og til stående ovationer på syrisk statsligt tv med oprullede ærmer pakkede nødhjælp til de lidende og hjemløse fra Homs i kølvandet på Bashars tæppebombning af selvsamme Homs.

Jeg behøvede ikke at se de stats-ejede tv stationer vise 'terrorister', der 'tilstår' et terrorangreb eller læse den ene mere horrible nyhed efter den anden på SANA (det officielle syriske nyhedsbureau online, red.). Jeg kunne få stort set de samme historier dagligt af et flertal af byens taxachauffører: 'Ma fi shi' (Der er ingen problemer her, red.), det er udenlandske terrorister, der vil Syrien det ondt.

Som da en taxachauffør, der skulle køre mig til fodbold, stolt pegede på en bus fyldt med shahbihas og sagde med knyttet næve, at de var stærke, hårde og dygtige, og der var aldrig nogen, der ville få Syrien ned med nakken.

Det syriske propagandaapparat syntes at være smurt, og mange syrerere turde ikke at tro på andet end det, de blev fortalt af de statslige nyhedskanaler, ligegyldigt hvor grotesk det end måtte lyde for en udefrakommende.

De afventende var generelt væsentlig sværere at få i tale. De ønskede mest af alt, at konflikten stoppede, og gav udtryk for, at for dem var det ligeegyldigt, hvem der styrede landet, bare der var fred og normalitet. De lovprieste hverken præsidenten eller ytrede opbakning til revolutionen. De syntes på mange måder at være produktet af 40 års massiv undertrykkelse og overvågning.

Det politiske landkort er dog ikke helt klart og tydeligt. Selvom man er alawit, shia eller kristen, støtter man ikke nødvendigvis Bashar, og selvom man er sunnimuslim, er man ikke partout i opposition til regimet. Fle- re af de syrere, jeg lærer at kende, flytter sig også holdningsmæssigt gennem det år, jeg er i Syrien.

Sana var en af dem. En veluddannet ung kvinde i slutningen af 20'erne, jeg lærte at kende gennem fælles venner. I starten af konflikten var hun åbent i opposition til regimet, men som konflikten forrås mere og mere sideløbende med, at oppositionen militariseres og begår sekterisk vold mod fx alawitter, sagde hun til mig en dag, at hun ikke længere var sikker på, hun kunne støtte op om revolutionen, da den havde mistet sit fredelige udtryk.

Men som konflikten forværredes, blev de afventende gradvist færre. De blev nødsaget til at tage stilling. For dem blev konflikten sværere at skubbe hen som noget, de ikke behøvede at blande sig i eller forholde sig til. For som tiden gik, blev deres

dagligdag mere og mere påvirket af eksempelvis de stigende fødevarepriser, afspærringerne og checkpoints, de timelange strømsvigt og mangel på gas og fyringsolie.

Forråelsen

Så var der dem, der gradvist blev radikaliseret blandt andet som konsekvens af mødet med det syriske efterretningsvæsens mørke fængsels- celler. Ud af mørket kom min ven, Ali, forandret for altid.

Ali sagde altid til mig, at jeg ikke skulle stole på nogen, ikke engang ham. Jeg mødte ham første gang i juni sidste år på en bar i Bab Touma- kvarteret i den gamle by. Vi blev hurtigt venner. Men i perioder var det umuligt at komme i kontakt med ham. På et tidspunkt havde han været i fængsel i syv dage for at have taget billeder af en demonstra- tion i sit kvarter. Han ville helst ikke tale så meget om det, men når vi blev berusede, brød han af og til sammen. Han fortalte mig en sen aftentime, at de i fængslet havde tvun- get ham til at være nøgen og gå ned i knæ, når de afhørte ham. De hav- de vanæret ham, og han ønskede kun hævn.

Igennem mit år i Damaskus gen- nemgår vores venskab en række ud- viklinger, der på mange måder føl- ger udviklingen i landet. I perioder ønsker han ikke, at vi ses, da han er aktiv i revolutionen, og det vil kun- ne give mig problemer at mødes

BAGGRUND

med ham. En dag i løbet af foråret, da vi står og laver mad, fortæller han mig, at han kraftigt overvejer at melde sig til Free Syrian Army, den frie syriske hær. Han følte ikke, han havde noget at miste i forhold til det, han kunne vinde. Da jeg forleden kommunikerede med ham på Facebook om, hvorvidt jeg måtte fortælle hans historie, skrev han, at det måtte jeg gerne, men han var ikke sikker på, han selv klarede den, da han er i store problemer i sit kvarter.

Omar, som jeg mødte sidste sommer i det interreligiøse og smukt beliggende Mar Musa kloster nord for Damaskus, hvor han sammen med sin kæreste og ven talte om revolutionens fremdrift og drømme for Syriens fremtid, klarede den ikke. Jeg mødte ham sidste gang i marts i den gamle by, hvor han kom slentrende med sin kæreste. Der var han i godt humør og på vej til USA for at gå på filmskole. To måneder senere blev han dræbt i Homs lige efter Houla-massakren i maj i år, hvor han var i gang med at filme til en dokumentarfilm.

Omar var ung, veluddannet, intelligent og havde kørt Indien tyndt på sin motorcykel. Han var en af dem, der havde idéerne og viljen til at bidrage til genopbyggelsen af det nye Syrien efter Bashar.

På vej hjem til Danmark møder jeg tilfældigt to medlemmer af the

Free Syrian Army i Amman. De sagde til mig: "This is point of no return. This is our last chance to get rid of this regime".

Efter at have boet et år i Syrien og gentagne gange oplevet, hvordan situationen på jorden kunne udvikle sig i en retning, ingen havde forudset, synes det næsten umuligt at spå om, hvilken form den syriske konflikt vil tage fremadrettet. Siden jeg forlod Damaskus i midten af maj, er det samlede dødstal eksploderet, og hundredetusinder af syrere er på flugt fra deres hjem. Udefra virker situationen mere håbløs og fastlåst end nogensinde.

Ligegyldigt hvordan det hele ender, så er der et langt og sejt oprydningsarbejde for Ali, Sana og min dansepartner fra restauranten, før det syriske tæppe er lappet helt igen. Men det er også der, håbet ligger for et nyt og bedre Syrien. Ikke hos Bashar eller, hvem der nu måtte overtage magten efter ham. Men hos det syriske folk.

Bo Vestergaard Thiesen er cand.mag. i historie, mellemøststudier og arabisk sprog og projektleder ved Center for Mellemøststudier, Syddansk Universitet. Han boede og arbejdede i Damaskus fra juni 2011 til medio maj 2012.

Ali, Sana og Omars identitet er sløret.

Skuffelse i Frankrig

Connie Pedersen

Præsidenter kommer og går, men problemerne består. Det må Frankrigs nye præsident sande, og i Frankrigs tilfælde hedder problemerne først og fremmest arbejdsløshed og kriminalitet

François Hollandes forgænger Nicolas Sarkozy var 'for meget' – for udfarende, for energisk og for aggressiv. Hollande er 'for lidt' – for lidt synlig, for slap og for passiv. Det er den tone, de franske medier har slået an, og deres skuffelse afspejler sig i meningsmålingerne. Et halvt år efter at Hollande blev valgt, har under halvdelen af franskmændene tillid til, at den nye socialistiske præsident kan løse landets problemer.

Efter franske forhold er det meget lavt så kort tid inde i en embedsperiode, og Hollandes eneste trøst er, at et flertal af vælgerne ifølge meningsmålingerne heller ikke tror, at den borgerlige opposition kan gøre det meget bedre. Hverken præsidentens ellers regeringens politiske liv er på nogen måde i fare, men franskmændene er utålmodige og modløse.

Det er helt normalt for franske præsidenter, at deres 'hvedebrøds-

dage' med vælgerne får ende. "Nyd det, for det varer ikke ved", advarede François Mitterrand i sin tid sine folk, og han var endda en af de franske præsidenter, der klarede overgangen fra kandidat til præsident bedst. Et år efter at han var blevet valgt i 1981, scorede han stadig højt på tillidsbarometeret. Så længe har Hollandes 'hvedebrødsdage' ikke varet. Der har stort set ikke været nogen. Allerede da Hollande vendte hjem fra ferie i slutningen af august – tre måneder efter at han var blevet valgt – var hans popularitet faldet ned under de 50 pct., og nu ligger den nærmere de 40 pct.

Vælgerne synes, at Hollande og hans regering er for passiv i forhold til den økonomiske og sociale krise, landet befinder sig i. Spørgsmålet er, hvor vælgerne har fået den opfattelse fra. USA's præsident, Barack Obama, har sagt, at en politiker er den, som medierne siger. Direktø-

BAGGRUND

ren for et af de franske meningsmålingsinstitutter er inde på det samme. Han peger på, at medierne fra starten kastede sig ud i en voldsom 'Hollande-bashing', en medie-mobning, der trækker læsere til avis-kioskerne og formentlig også påvirker deres syn på landets øverste leder.

Som det første lagde det borgerlige ugemagasin *Le Point* ud med skarp kritik af den nyvalgte præsident. Det afspejlede sig både i artikler, ledere og især forsiderne. En af bladets første forsider efter valget viste Hollande i blæsevejrs med håret i vild uorden. "*On arrête avec les bêti-ses?*" (Er man snart færdig med tåbelighederne?) stod der hen over forsiden, og det fik salget i bladkioskerne til at stige fra 85.000 til 115.000 eksemplarer. Lige efter sommerferien bød ugebladet Hollande tilbage til arbejdet med ordene "*On se réveille?*" (Er man ved at vågne op?).

Siden fulgte det andet borgerlige ugeblad *L'Express* trop. Det var hård ved Sarkozy, da han var præsident, men i august 2012 havde det en forside med en meget alvorlig og tænksom Hollande, og over hans ansigt stod "*Et si Sarkozy avait eu raison?*" (Og hvad nu hvis Sarkozy havde ret?). Den forside gav et mersalg på 20.000 eksemplarer.

Nok så opsigtvækkende er det, at de venstreorienterede ugemagasiner *Marianne* og *Le nouvel Observateur* har anlagt samme anti-Hollande linje. *Le nouvel Observateur* spurgte på sin forside i slutningen af august i

år "*Sont-ils si nuls?*" (Er de så dumme?) hen over et billede af den socialistiske præsident sammen med sine ministre foran Elysée-palæet. Det var en forside, der havde været megen debat om på redaktionen og i bladets ledelse. Man havde også overvejet at skrive "*La déception*" (Skuffelse) eller "*Les amateurs*" (Amatørerne).

Chefredaktøren forklarede, at han ikke anså Hollandes hold for at være tåber, men de var efter hans mening alt for langsomme, når det gjaldt reformer og udspil. "*Hollande secoue-toi, il y a le feu*" (Kom op i omdrejninger Hollande, det brænder). Sådan stod der på forsiden af det ret så venstreorienterede *Marianne* i slutningen af august. Bladets chefredaktør forsikrede dog, at bladet stadig støtter Hollande.

Når der er en klangbund for mediernes kritik, hænger det sammen med den økonomiske og sociale krise, Frankrig står i. Det altoverskygende problem er arbejdsløsheden, der selv i gode tider har været mærkbart højere i Frankrig end i de andre gamle EU-lande. Det hænger sammen med det franske arbejdsmarkeds særlige indretning.

Arbejdsløshed

PSA-bilkoncernen, der fremstiller Peugeot- og Citroën-biler, er kronjuvelen i den franske bilindustri, så det vakte kolossal opsigt, da firmaet kort før sommerferien 2012 meddel-

te, at det blev nødt til at afskedige 8.000 medarbejdere, heraf 3.000 på bilfabrikken i Aulnay uden for Paris, der skulle lukke helt. Firmaet sælger ikke biler nok, og det havde de ansatte godt fornemmet, men alligevel kom meddelelsen om massefyringerne som et chok.

Den franske industri i det hele taget og bilindustrien i særdeleshed har det svært, for deres produktionsomkostninger er meget høje, og det går ud over konkurrenceevnen.

De truende afskedigelser i PSA-koncernen blev den nye socialistiske regerings første store udfordring på det anspændte arbejdsmarked, og der blev straks rejst krav om, at staten skulle gribe ind og forhindre fyringerne. I Hollandes første store tv-interview som præsident – i anledning af den franske nationaldag 14. juli – blev han igen og igen spurgt, hvad han ville gøre for at redde de truede arbejdspladser. Hans svar var vage, og overbeviste ikke de fyrings-truede. Han sagde, at han ikke kunne acceptere masseafskedigelserne, men det endte han alligevel med at gøre et par måneder senere.

I forvejen er køen af arbejdsløse lang. Den passerede i oktober den triste grænse på tre millioner arbejdsløse eller godt 10 pct. af arbejdsstyrken. Der er tre væsentlige grunde til, at så mange franskmænd står uden arbejde. Den første er den generelle økonomiske krise, som har ramt især de sydeuropæiske lande hårdt. Den betyder, at virksomheder

lukker, indskrænker og afskediger. Den anden grund er, at Frankrig er et af de lande i Europa, der får flest børn, og det betyder, at der hvert år er rigtig mange unge, der søger ind på arbejdsmarkedet – flere end der er ældre, der forlader det.

Den tredje grund er, at det franske arbejdsmarked er meget stift. Det er svært at fyre en ansat, derfor er virksomhederne tilbageholdne med at ansætte folk, også i gode tider, for de er bange for, at de ikke kan fyre medarbejderne igen, hvis det bliver dårlige tider. For at komme uden om problemet ansætter mange virksomheder folk på midlertidige kontrakter. Der har været gjort flere forsøg på at gøre det franske arbejdsmarked mere smidigt. Flere franske politikere har været tiltrukket af den danske eller den skandinaviske model. Den giver lettere adgang til at fyre ansatte, men til gengæld er der et netværk af omskoling, jobanvisning osv., der skal sikre, at folk kommer i arbejde igen.

Men den danske model lader sig ikke umiddelbart overføre til det franske arbejdsmarked, som har en anden struktur end det danske. I Danmark er det arbejdsmarkedets parter – fagforeningerne og deres modpart, arbejdsgiverne – der aftaler de regler, der gælder for arbejdsmarkedet. Staten blander sig meget lidt, til gengæld betaler den arbejdsløshedsunderstøttelse. I Frankrig derimod er det gennem trepartsforhandlinger mellem regering, fagfor-

eninger og arbejdsgivere, at arbejdsmarkedet reguleres. Det hænger sammen med, at fagforeningerne i Frankrig er meget svage. Kun ni pct. af de franske lønmodtagere er medlem af en fagforening mod cirka 80 pct. i Danmark.

Det var karakteristisk, at et af præsident Hollandes første større politiske tiltag var at indkalde til et stort anlagt todagesmøde mellem arbejdsmarkedets parter og regeringen i juli 2012.

Hollande i omdrejninger

“Lad os ikke fortryde, at vi stemte på dig”, stod der på det banner, som en kvinde holdt op foran præsidenten, da han kom til byfest i Châlons-en-Champagne i Nordfrankrig for at holde sin første store tale efter sommerferien. Stemningen var alt andet end sommerlig, og det virkede som om Hollande havde taget kritikken af hans første 100 dage alvorligt.

For første gang siden han blev præsident, valgte Hollande at sige det, som det er: “Den økonomiske krise er meget alvorlig”! For at afbøde krisens værste følge – den stigende arbejdsløshed – aktiverede han tidligere end planlagt to af sine valglofter og lancerede dem som lovforslag: de såkaldte fremtidsjob og de såkaldte generationskontrakter.

Fremtidsjobbene er specielt rettet mod svage unge uden uddannelse i de fattige forstæder eller på landet. Staten tilbyder at betale to tredjedel

af lønnen, hvis en kommune, et amt eller en lokal forening kan finde et job til en udsat ung. Dem var der ca. 500.000 af i Frankrig i 2011, og det er regeringens håb, at der hvert år kan skaffes 100.000 fremtidsjob til de meget dårligt stillede unge.

Det andet initiativ – generationskontrakterne – er rettet bredere til alle virksomheder i landet. De bliver bedt om at ansætte en ung mellem 15 og 24 år og samtidig beholde en ældre medarbejder over 57 år indtil pensionsalderen. For virksomheder med under 300 ansatte er ordningen frivillig, men for virksomheder med over 300 ansatte er den obligatorisk. Hvis en virksomhed ikke indgår generationskontrakter, mister den nogle af sine skattefordele.

Generationskontrakterne skal være med til at løse det dobbelte problem på det franske arbejdsmarked, at de unge har svært ved at komme ind på arbejdsmarkedet, og de ældre bliver smidt for tidligt ud af det. Ordningen er beregnet til at skabe 100.000 ekstra job om året i fem år og samtidig fastholde et tilsvarende antal ældre i arbejde.

Begge ordninger, der skal træde i kraft i 2013, kommer til at koste penge. Fremtidsjobbene skønnes at koste to milliarder euro og generationskontrakterne to til tre milliarder om året. I forvejen er den franske statskasse slunken, og for at få penge til sine reformer og til at nedbringe landets meget store gæld kommer Hollande og hans regering

ikke uden om at forhøje skatterne, og det er de rigeste, der skal betale mest.

Millionærskat

Det affødte et ramaskrig blandt de rigeste, da Hollande under valgkampen sagde, at velhavende fransk-mænd skulle af med 75 procent i skat af det, de tjente ud over en million euro om året, hvis han blev præsident. Det valgløfte står han fast på, også selv om nogle af de mest velstående forretningsmænd, kunstnere og sportsstjerner har truet med at slå sig ned i Belgien eller Schweiz for at undgå at komme af med så mange penge til staten.

En af rigmændene har faktisk bedt om belgisk statsborgerskab. Det drejer sig om Frankrigs rigeste og verdens fjerde rigeste mand, Bernard Arnault fra LVMH-gruppen, der bl.a. ejer Christian Dior og Louis Vuitton. Han afviser selv, at han flygter i skattely og siger, at han ønsker at have dobbelt fransk-belgisk statsborgerskab, og at han stadig vil betale skat i Frankrig.

Millionærskatten er bare et af elementerne i socialisternes første finanslov – finansloven for 2013 – som er blevet kaldt den barskeste i 30 år. Den rummer besparelser på 10 milliarder euro, skattestigninger for virksomhederne på andre 10 milliarder euro og endelig 10 milliarder i øgede skatter fra private. I alt 30 milliarder euro. Det er regnin-

gen for at få underskuddet på statens budget ned på tre procent af bruttonationalproduktet.

Det er det mål, EU-landene har sat sig for 2013, og for Frankrig er det helt nødvendigt at få underskuddet på statens finanser og dermed også landets kæmpe gæld bragt ned. Frankrig har en statsgæld på 1.800 milliarder euro, eller hvad der svarer til 90 procent af bruttonationalproduktet. Hvert år betaler landet 50 milliarder euro til sine kreditorer. Det svarer til 13 pct. af statsbudgettet, og de penge ville regeringen meget hellere bruge til andre formål fx at få folk ud af de sociale problemer, som kendetegner mange af de store byers forstæder.

I de første ni måneder af 2012 blev 18 mænd dræbt i Marseille i bandeopgør, der har forbindelse til narkohandel. I eftersommeren i år blev situationen så alvorlig, at borgmesteren i en af de hårdest ramte bydele i Marseille foreslog, at militæret skulle gribe ind.

Marseille er den alvorligste udfordring, den socialistiske regering står overfor, når det gælder lov og orden, men der er også andre. I en af de fattige forstæder til Grenoble blev to unge mænd i oktober overfaldet af 10-15 jævnaldrende og stukket ihjel efter nogle småskænderier. I de fattige forstæder til Paris ulmer vreden, og den mindste gnist kan få den til at bryde ud.

Lov og orden er en mærkesag for de borgerlige partier i Frankrig, og

Hollandes forgænger Sarkozy havde det som første prioritet. Inden Sarkozy blev præsident, var han indenrigsminister og dermed ansvarlig for politiet, og han var stolt af at blive kaldt 'Frankrigs strisser nummer et'.

Venstrefløjen bliver til gengæld tit beskyldt for at være blødsøden over for de kriminelle, så da Hollande kom til og skulle besætte posten som indenrigsminister, var det vigtigt for ham at finde en mand, der var tilstrækkelig barsk til, at han kunne afparere de borgerliges kritik. Den mand fandt Hollande i Manuel Valls, en yngre politiker af spansk oprindelse, der har været borgmester i en af de belastede forstæder til Paris. Han er blevet kaldt venstrefløjens Sarkozy, og han er så meget en 'lov og orden mand', at nogle af hans partifæller synes, han går for vidt, fx når han uden nåde smider romaer ud af landet.

I sagen om narkoopgørerne i Marseille afviste Valls dog nødråbet om at sætte militæret ind. Han vil gå grundigere til værks og sætte ind med uddannelse, arbejde og bedre sociale vilkår. Men myndighederne er oppe mod nogle livsvilkår i Marseille, som gør deres kamp næsten håbløs. I de nordlige forstæder i Middelhavsbyen er 25 procent arbejdsløse, og i gruppen af unge under 25 år er hver anden uden arbejde. Så er en indbringende karriere som narkohandler fristende. En nar kobande skønnes at kunne tjene titusindvis af euro om dagen. Til gen-

gæld er arbejdslivet kort. På fire år er 80 mennesker blevet myrdet, og der har været 150 mordforsøg i den svært bevæbnede narkoverden i Marseille.

Tilmed viser det sig nu, at politiet i den meget belastede nordlige del af Marseille formentlig har været dybt involveret i narkoverdenen. I efteråret blev syv betjente anholdt, efter at det var kommet frem, at de havde afpresset narkohandlerne både for narko og penge.

Helt så blodigt som i Marseille går det ikke for sig i de parisiske forstæder, men den onde cirkel er den samme som i Middelhavs-havnebyen: arbejdsløshed, dårlige boligforhold, social nød og kriminalitet og narkohandel. Vreden mod omverdenen er kolossal, og en 'varm' augustnat 2012 i Paris-forstaden Amiens viste, at der kan bryde uroligheder ud med meget kort varsel, ligesom det skete i 2005.

Dengang – i 2005 – blev forstæder overalt i Frankrig sat i brand efter et sammenfald af uheldige omstændigheder. I sin egenskab af indenrigsminister havde Sarkozy besøgt den fattige Paris-forstad Argenteuil, og her havde han kaldt kriminelle indvandrere *racaille*, 'noget rækkerpak'. Nogle måneder forinden havde han sagt, at han ville højtryksspule, *nettoyer au Kärcher*, Parisforstaden Courneuve, så den blev rensset for narko-forbrydere. Det skete efter, at en 10-årig dreng var blevet dræbt under en skudveksling mellem rivaliseren-

de indvandrerbander, mens han stod og vaskede sin fars bil.

Sarkozys udtalelser, der i deres grove sprogbrug var usædvanlige for en minister, kom til at virke som ild, der blev sat til en krudttønde, da to indvandrerdrengene fra en anden forstad blev dræbt et par dage senere, da de kravlede op i en transformatorstation under en flugt fra politiet.

Det tændte en eksplosion af vrede først i de fattige parisiske forstæder og derefter i forstæderne til andre storbyer. Her brændte de unge 10.000 biler og 30.000 skraldespande af på tre uger. Hundredvis af skoler, posthuse og forretninger blev sat i brand, og i alt blev der ødelagt værdier for 200 mio. euro.

Så gik det ikke i Amiens i august 2012, men det var alvorligt nok. Baggrunden var, at en ung mand var blevet dræbt i en trafikulykke, og hans familie og venner ville gennemføre en tavs sørgemarch i forbindelse med begravelsen. Politiet var til stede for at regulere trafikken, og betjentene optrådte unødigt aggressivt, mente sørgemarchens deltagere, så det endte med sammenstød mellem politiet og omkring 100 unge mennesker. 17 betjente blev såret, en børnehave og et par offentlige bygninger blev brændt ned, og der blev sat ild til biler, og ødelæggelserne blev gjort op til flere millioner euro.

Det var indenrigsminister Valls' første styrkeprøve med uromagerne i de parisiske forstæder. Han satte

hårdt mod hårdt og sendte et massivt opbud af politi af sted til Amiens med det resultat, at uroen stoppede lige så pludseligt, som den var begyndt. Som en mere langsigtet løsning har Valls erklæret 15 områder for særlige sikkerhedszoner, *Zone de sécurité prioritaire*, ZSP. Her er det planen at gøre en ekstra indsats socialt og politimæssigt for at komme narkohandelen til livs og forbedre de sociale vilkår. En af de zoner er Amiens.

Urolighederne i Amiens har fået som konsekvens, at Valls har taget et omstridt forslag af bordet, et forslag om at de unge i forstæderne skulle have en kvittering, når de blev standset af politiet, så de undgik at blive visiteret flere gange om dagen, sådan som de tit kommer ud for. Forslaget var blevet kritiseret og latterliggjort af de borgerlige som et knæfald for de unge kriminelle. Da indenrigsministeren skrottede det, blev hans egne partfæller til gengæld vrede og beskyldte ham for at være for streng. Men generelt anerkender franskmændene det arbejde, som Valls gør, og han er en af de få ministre, hvis popularitet stiger.

“Savner du Sarkozy?”, lød spørgsmålet i en meningsmåling, som blev gennemført i oktober 2012, og et stort flertal på 55 procent svarede nej. Så selv om Hollande bliver kritiseret, er der ikke noget folkeønske om at få forgængerens tilbage.

I det hele taget har den borgerlige opposition – og det vil reelt sige

BAGGRUND

det store gaullistiske UMP-parti – det svært. Det er rystet i sin grundvold efter at have mistet præsidentposten, regeringsansvaret og flertallet i Nationalforsamlingen. De borgerlige skal genopfinde sig selv i rollen som opposition, og det har udløst en bitter intern strid mellem forskellige fløje i partiet.

Nicolas Sarkozy meddelte allerede på valgaftenen, at han ville forlade toppolitik. Han lod det stå åbent, om han senere vil prøve at vende tilbage igen. Foreløbig er han trukket i løbetøj og har været på lange ferier med sin familie. Han ytrer sig ikke om politik bortset fra en kraftig opfordring til det internationale samfund om at stoppe blodbadet i Syrien.

Straks han var ude af billedet, begyndte der en bitter arvefølgestrid. Sarkozy havde været partiformand, indtil han blev præsident i 2007. Han var dengang blevet afløst af Jean-François Copé, og egentlig skulle der ikke være nogen grund til, at Copé skulle forlade den post. Men knap var præsidentvalget i 2012 ovre, før Copé blev udfordret af tidligere premierminister, François Fillon, som så sig selv i formandsstolen.

Forandringer nu

“*Le changement, c’est maintenant*” (Forandring nu). Det var den parole, François Hollande gik til valg på i

maj 2012. Og det var det jubelråb, der lød i gaderne den aften, han blev valgt. Nu rammer det ham i nakken som en boomerang, for ting tager tid. Det må han og hans regering erkende, men det kan franskmændene ikke vente på. De vil have synlige forandringer her og nu og ikke bare udsigt til skatteforhøjelser.

Regeringen har gennemført nogle populære beslutninger. Fx er ministrenes og præsidentens lønninger blevet sat ned med 30 pct., mindstelønnen, *SMIC*, sat op med to pct., og pensionsalderen, som Sarkozy havde sat op fra 60 til 62 år, er blevet ført tilbage til 60 år for dem, der er startet med at arbejde meget tidligt.

Men der mangler nogle markante socialistiske reformer. Præsidenten og hans regering har brugt det første halve år på at gøre boet op efter de borgerlige og fortælle franskmændene, hvor alvorlig den økonomiske situation er. Det har været ‘operation sandheden’, som Hollandes ekskone og tidligere præsidentkandidat, Ségolène Royal, udtrykte sig i et interview i *Le Monde* i slutningen af oktober. Nu forventer franskmændene, at ‘drømmene’ fra valgkampen bliver virkeliggjort, fortsatte hun og som eksempler nævnte hun en bankreform, en skattereform, en økologisk revolution og forbedringer af de unges fremtidsudsigter.

Connie Pedersen er journalist og cand. mag. i fransk.

François Hollandes Frankrig

Erling Bjøl

Hollande står over for enorme udfordringer. Han ved, at han må slå ind på nogle af de trange stier, som det tyske socialdemokrati har betrådt, men han ved også at det koster at rette skuden op, og det kan allerede spores i meningsmålingerne

Frankrigs første socialdemokratiske præsident har dets mest erfarne politiske analytiker Alain Duhamel kaldt François Hollande. Til forskel fra François Mitterrand, der blev valgt i 1981. Han blev betragtet som socialist, og i det mindste gik han i gang med et omfattende nationaliseringsprogram.

Socialdemokrater har dog før haft del i magten. I 1988 bad Mitterrand sin rival inden for partiet, Michel Rocard, om at danne regering, efter at socialisterne havde mistet flertallet i Nationalforsamlingen. Rocard, som ikke var bange for at kalde sig socialdemokrat, dannede en koalition hen over midten. De tre år, han sad ved magten, indtil Mitterrand skilte sig af med ham, blev en af de mest frugtbare reformperioder i den femte Republik. Den er på flere måder referenceramme for den politik, som Hollande har lagt op til.

Hollande har direkte bekendt sig til Rocard ved at skrive forordet til en bog, som Rocard udsendte under valgkampen i foråret, *Mes points sur les i*. Den indeholder bl.a. gode råd om, hvordan man skal få listet reformer igennem så sprælsk og konservativt et samfund som det franske.

Som forbillede nævner han sine egne reformer af Air France, Renault og postvæsenet. Selv præsenterede Rocard op til præsidentvalget i 2007 Mogens Lykketofts *Le modèle danois*. For det er de nordiske lande, sejlsportsmanden Rocard har haft særligt blik for. Han var i mange år borgmester i pramskippernes hovedstad, Conflans-Sainte-Honorine.

Fra Mitterrand til Hollande

Mitterrand selv var med Rocard ved roret helt optaget af den internationale politik, der medførte så store

BAGGRUND

omvæltninger, ikke mindst takket være ham selv. Først og fremmest Tysklands genforening, vedtagelsen af Maastricht-traktaten og afslutningen af den kolde krig. Der synes at have udviklet sig et oprigtigt venskab mellem Mitterrand og Helmut Kohl. De havde begge haft dystre krigsoplevelser under Anden Verdenskrig.

Men genforeningen blev en tungere økonomisk belastning, end Kohl havde regnet med, og Tyskland blev som Bernard de Montferrand, fransk ambassadør i Tyskland 2007-2011, skriver i sin bog *France-Allemagne. L'heure de vérité* (Éditions Tallandier, 2011) noget af et 'Jammerland'.

Den økonomiske vækst stilnede af. Arbejdsløsheden steg. Kapitalen søgte ud af landet, ikke mindst til andre europæiske lande. Indtil socialdemokraterne kom til magten med Gerhard Schröder, som søsatte det dristige reformprogram *Agenda 2010*, der skulle forbedre Tysklands konkurrenceevne på eksportmarkederne. Det indebar bl.a. nogle banebrydende reformer af arbejdsmarkedet, som kom til at skabe en enestående fleksibilitet. Det kom til at koste Schröder magten i 2005, så det først blev Angela Merkels store koalition med socialdemokraterne, som begyndte at få glæde af reformerne og endnu mere hendes koalition med FDP efter 2009.

I Frankrig mente Lionel Jospins socialistiske regering imidlertid at kunne flotte sig med indførelse af

35 timers arbejdsuge, 60 års pensionsalder og andet godt i stedet for at bruge det overskud, man tilmed fik på finansloven, kendt som *la cagnotte*, spillepuljen, til at betale af på den enorme gæld, som Frankrig havde ophobet siden oliekrisen i 1974, der gjorde ende på den tid, man i Frankrig kalder *les trente glorieuses*, de 30 glørværdige år efter befrielsen i 1944.

Selv om præsident Jacques Chirac var gaullist, lod han stå til. Han havde selv prøvet at få gennemført nødvendige, men upopulære reformer, da han var blevet valgt i 1995. Det førte til, at socialisterne vandt, da han udskrev parlamentsvalg. Han ville selv gerne genvælges til præsident i 2002. Det lykkedes ham faktisk i anden runde ved hjælp af socialistiske stemmer, da Jospin trods sine velgerninger blev slået på andenpladsen i første omgang af højreekstremisten Jean-Marie Le Pen med knap 250.000 stemmer, da Chirac var rykket for meget mod midten for at slå Jospin.

Chirac fik en flot anden periode på verdensscenen ved at gå imod George W. Bushs krig i Irak. I modsætning til ham og de andre krigsvillige vidste Chirac, hvad der ventede. Han havde selv været soldat i Algeriet under Frankrigs lange og tabte krig dernede.

Indadtil sørgede en fredsommelig radikal premierminister, Jean-Pierre Raffarin, for ro, men kom til at tabe folkeafstemningen om den europæ-

iske forfatningstraktat i 2005, da socialisterne var i opposition og for størstedelen stemte nej. Som en række indgående politologiske undersøgelser af de europæiske folkeafstemninger i Frankrig har vist, har det kun været en 15-20 pct. af vælgerne, som egentlig har stemt om selve traktaterne (jvf. *Udenrigs*, nr. 4, 2007).

Chiracs efterfølger Nicolas Sarkozy var så uheldig, at han blev ramt af den store internationale økonomiske krise et år efter at være blevet valgt og på et tidspunkt, hvor Frankrig var begyndt at sakke bagud for Tyskland. Frankrig blev hårdt ramt af afindustrialisering, voksende arbejdsløshed og stigende statsgæld. Da Sarkozy prøvede at blive genvalgt i 2012, fik man at vide af Tysklands toneangivende økonomiske vismand Hans Werner Sinn fra IFO i München, at landet måtte igennem 10 års Agenda-kur for igen at komme på højde med Tyskland i konkurrenceevne.

‘France in denial’

The Economist vakte en del opsigt i Frankrig, da det under valgkampen udsendte et nummer med Manets berømte Frokost i det grønne på omslaget og titlen ‘France in denial, The West’s most frivolous election’.

Bladet indeholdt en analyse, som dets chefforrespondent i Paris, Sophie Pedder, havde skrevet. Den har hun siden udvidet til en hel bog,

som hun har skrevet på fransk og kaldt *Le Deni français*, den franske fornægtelse (af de økonomiske kendsgerninger) med undertitlen ‘Europas forkælede barn’. Det er en dokumentation af, at Frankrig i 40 år har levet over evne ved at udvikle Europas mest generøse velfærdsstat på kredit.

Spørgsmålet er dog, om Frankrig ikke nu er ved at vågne op. Ambassadør Montferrand gav sin bog om Frankrig og Tyskland undertitlen ‘sandhedens time’, og da præsident François Hollande endelig efter lang tavshed i sit interview til den europæiske presse op til topmødet 18. oktober formulerede sin europæiske politik, var noget af det, han understregede netop, at Frankrigs store problem var, at statsgælden siden 2007 var vokset fra 62 til 90 pct. af BNP, højere end Spaniens.

Det var derfor afgørende at få underskuddet på næste års finanslov ned på 3 pct. Det kan ikke ske bare ved at forhøje skatterne. I forvejen går indtægterne fra de direkte skatter til forrentning af lån, som er blevet optaget siden midten af 1970’erne. Der må også besparelser til, især på de sociale budgetter, og det bliver en hård kamp, ikke mindst med regeringens eget flertal.

Arven fra fortiden

Her har Hollande en lang og tung venstrerevolutionær arv at trækkes med. Den går helt tilbage til borger-

BAGGRUND

krigen i sommeren 1848, hvor Cavagnac nedslagede 5.000 arbejdsløse, der havde fået job i de nyoprettede 'nationalværksteder', som den grundlovgivende forsamling havde besluttet at spare bort. "Junirevolutionen er den første, der for alvor deler hele samfundet i to fjendtlige lejre, som repræsenteres af Østparis og Vestparis", skrev Friedrich Engels. "Ingen er ligegyldig længere. Noget aldrig set før. Klassekampen som historiens drivhjul".

Klassekampen fik en ny blodig akt under Pariserkommunen, der satte lange spor. Så kom Første Verdenskrigs slagterier, der gjorde Lenin til den store helt, fordi han fik Rusland ud af krigen. I 1920 tilsluttede det franske socialistparti sig Tredje Internationale og tog partiorganet *l'Humanité* med sig. Under Anden Verdenskrig lykkedes det kommunisterne at få kontrol med den største faglige landsorganisation CGT, mens de socialistiske ledere sad i tyske koncentrationslejre. De fik også sat deres præg på det efterkrigsprogram, som blev vedtaget af det franske frihedsråd, Conseil National de la Résistance, og som ligger til grund for hele det kostbare velfærdssystem, som tynger det franske budget mere og mere. Samt alle de regler, der plager franske virksomheder, så snart de går over 50 ansatte. Selv efter Sovjetunionens sammenbrud lever det franske kommunistparti videre, i det mindste en gang om året, i september måned endda i bedste

velgående, når det fylder partikassen med den populære folkefest de *l'Humanité*.

Hollandes udfordringer

De udfordringer, Hollande står overfor, er enorme. Men han har nok bedre forudsætninger for at klare dem end sin forgænger. I sit portræt af ham i *Portraits souvenirs* skriver Alain Duhamel:

"Der er to oplagte træk ved François Hollande. På den ene side at han umiddelbart vækker sympati, på den anden, at han bestandig er blevet undervurderet af sine kammerater. Paradoksalt, absurd. Men alligevel er det første nok en del af forklaringen for det sidste. En mand, der er afslappet, venlig, smilende og åben, tillægges hverken karisma, myndighed eller format. Man overser Hollande. Fordi han forekommer 'normal'. Men han er nok mere moderne end dem, der har overset ham".

Måske repræsenterer han en ny fase i den femte Republik, mere tolerant, mindre manikæisk. Han besidder både esprit og humor, en sjælden egenskab i det nuværende politiske liv i Frankrig. Munterhed anses nærmest for en dødssynd blandt partiets topfolk, ironi for uforenelig med alvor. Men det gør ham populær hos journalisterne. Mitterrand bemærkede engang om ham, at han virkelig besad 'esprit politique'.

Han har også på en gang en solid uddannelse bag sig og et udbredt folkeligt kontaktnet. Han er ikke bare udgået fra den eksklusive forvaltningshøjskole Ecole Nationale d'Administration, hvor der undervises i beslutningstagning, men også gives points for faldskærmsudspring, men også fra Frankrigs Rigsrevision og har undervist i økonomi på det parisiske statskundskabsinstitut Ecole des Sciences Politiques.

Men han er vokset op i Rouen og valgt til Nationalforsamlingen fra Corrèze i hjertet af det franske kerneland. I de år, han var det socialistiske partis generalsekretær fra 1997 til 2008 var han bestandig på farten landet rundt med det hovedmål at holde sammen på det sprælske parti. Samtidig havde han et tæt samarbejde med Lionel Jospin, da han var blevet premierminister.

Ingen har haft bedre kontakt med de menige partimedlemmer. Men at der også er dybere strenge i hans sind, kan man slutte af, at hans foretrukne vise er Leo Ferrés sørgmodige *Avec le temps*. Men at det ikke svækker hans kampmod, kan man måske slutte af, at den fyrrige belgier Jacques Brel ellers er hans favorit. Med tiden er han også blevet en af partiets bedste talere og debattører, der ikke er let at slå ud, og aldrig mister sin selvbeherskelse.

At han vandt præsidentvalget, er ikke gået ham til hovedet. Han er ikke flyttet ind i Elysée-palæet, men blevet boende hjemme i sin lejlig-

hed. Når han ikke er på rejse, møder han dog hver morgen kl. 8.30 velforberedt op på sit kontor. For han har taget akterne med hjem om aftenen.

Grebet om partiet har Hollande sikret sig ved at få valgt sin egen kandidat Harlem Desir, af algiersk oprindelse, til ny partisekretær efter den mindre omgængelige Martine Aubry. Han fik 70 pct. af stemmerne i partiet. Men der er stadig en urolig venstrefløj, som Hollande har prøvet på at tæmme ved at gøre Arnaud Montebourg til minister for produktivitetsudvikling. For en af de store opgaver for at få Frankrig gjort konkurrencedygtigt igen bliver at få skabt større fleksibilitet på arbejdsmarkedet.

Her vil det komme til at spille en afgørende rolle, hvem der kommer til at efterfølge Bernard Thibault som generalsekretær for CGT. Han har lidt efter lidt udviklet en mere tidssvarende forhandlingskultur. Men hvor denne landsorganisation havner, vil først blive endeligt afgjort til foråret.

I mellemtiden forsøger Hollande at forberede reformerne på arbejdsmarkedet ved to- og trepartsforhandlinger. Men også arbejdsgiverforeningen skifter leder næste år.

Efter de foreløbige løsninger, der er fundet på de mest presserende problemer inden for EU, vil 2013 også blive kritisk. Herman van Rompuy vil have afleveret sin betænkning om Unionens fremtid. Det eu-

ropæiske banktilsyns retsramme skal være klar, så man kan gå i gang med at udfylde den med henblik på oprettelsen af en europæisk bankunion.

Forholdet til Tyskland

Men først og fremmest skal der være valg i Tyskland. På flere områder kommer Hollande nok til at træde vande, indtil de er overstået. For det fransk-tyske forhold vil stadig være akser i det europæiske samarbejde, selv om Hollande med sine planer om at få gang i den økonomiske vækst igen har knyttet kontakter med især Mario Monti i Italien, hvor der dog også skal være valg.

Forholdet til Tyskland vil forblive det centrale i fransk udenrigspolitik. Hollande selv gik imod hovedstrømmen inden for sit parti, da han ved folkeafstemningen om forfatningstraktaten i 2005 var for ja. Som regeringschef har han valgt en mand, der taler flydende tysk, Nantes' kreative borgmester Jean-Marc Ayrault. Men som Europaminister en nejsiger fra 2005, Bernard Cazeneuve, borgmester i Cherbourg, i en af de egne, der er mest afhængig af atomenergien, som tyskerne prøver at komme væk fra med deres *Energie-wende*.

Fru Merkel gik under valgkampen åbent ind for Nicolas Sarkozy. Men hun var den første, Hollande besøgte, da han var blevet valgt, og de to har konstateret, at de, selv om de

politisk er uenige på centrale områder som omfanget af suverænitetsafgivelse og fælleseuropæiske statsobligationer, svinger ganske godt sammen psykologisk ved et sindigt temperament og en veludviklet humoristisk sans. Small-talk fører de direkte på engelsk, mens alvorligere forretninger sker gennem tolk.

Men først og fremmest har Hollande etableret et nærmere samarbejde med de tyske socialdemokrater, end man tidligere har haft. Her møder han større forståelse for sin vægt på økonomisk vækst og europæisk solidaritet. Integration og solidaritet er Hollandes europæiske slagord.

Han er godt klar over, at han må slå ind på nogle af de trange stier, som det tyske socialdemokrati har betrukket. Han foretrækker dog at henvise til den svenske vej, som blev anvist af partifællen Göran Persson i 1990'erne. Vel for ikke at vække de nationalistiske dæmoner, som raser i Grækenland, men ikke hidtil har spillet nogen større rolle under krisen i Frankrig.

Han ved dog fra Gerhard Schröder, hvad det vil koste at rette skuden op, og det kan allerede spores i meningsmålingerne. Han understreger derfor gang på gang, at han ønsker at blive bedømt på sine resultater om fem år, og det tilføjes, at Schröder kom for sent i gang.

Erling Bjøl er professor emeritus, dr.scient.pol., historiker og journalist.

Kosovo: Lang rejse mod selvstændighed

Søren Jessen-Petersen

Kosovo er et selvstændigt land, men det holdes stadig uden for FN, blandt andet fordi fem EU-lande nægter at anerkende dets selvstændighed. Både Kosovo og EU bør tage sig sammen

I september i år tog Kosovo det endelige skridt på den lange rejse mod uafhængighed. Den internationale landegruppe, deriblandt Danmark, der har overvåget opfyldelsen af betingelserne for at hæve den kontrollerede selvstændighed, besluttede på et møde i Pristina, at Kosovo havde opfyldt alle betingelser. Overvågningen blev iværksat på anbefaling af FN's mægler for Kosova, den tidligere finske præsident, Martti Ahtisaari.

Beslutningen, der betyder, at Kosovo nu er uafhængigt, blev taget fire år efter landets egen selvstændighedserklæring og 15 år efter, at Kosovos oprørsbevægelse, UCK, startede den væbnede kamp mod serbiske styrker, og 13 år efter, at NATO greb ind og satte en stopper for den serbiske udrensningsproces i Kosovo.

I 1999 blev NATOs aktion fulgt op af FN's mission i Kosovo (UNMIK), der skulle styre området i en overgangsperiode, indtil den endelige status for Kosovo kunne besluttes.

Kosovo står nu endelig på egne ben. De politiske ledere kan ikke længere skjule sig bag de internationale repræsentanter, når vanskelige beslutninger skal tages. Nu må de politiske institutioner alene tage ansvaret, og med ansvaret følger ansvarlighed. Det slap de behændigt uden om tidligere ved at skyde skylden for fejlslagne beslutninger og handlinger eller mangel på samme på de internationale repræsentanter.

Mens Kosovo trods alt bevæger sig fremad, står Serbien i stampe. I Beograd synes en betydelig del af den politiske proces at være blevet gidsel for den stædige politik omkring Ko-

BAGGRUND

sovo. For flertallet af befolkningen er Kosovo ikke længere en vigtig prioritet i sammenligning med økonomi og beskæftigelse, men de politisk ansvarlige synes hverken at følge flertallet eller at have modet og visionen til at frigøre sig fra den hårde linje om Kosovo.

Mange ansvarlige politikere har gjort det klart, deriblandt præsident Tomislav Nikolic, at Serbien aldrig anerkender Kosovos selvstændighed, og seneste har han erklæret, at hvis valget står mellem optagelse i EU og at opgive kravet på Kosovo, så står Serbien hellere uden for EU.

Serbien har vanskeligt ved at bevæge sig videre uden at 'vinde Kosovo tilbage', mens Kosovo bevæger sig fremad uden Serbien, men har dog klart forstået, at venskabelige relationer med Beograd ville bidrage til yderligere fremskridt. For at normalisere og stabilisere uafhængigheden og for at mindske eller fjerne de mange destabiliserende aktioner styret fra Beograd har Kosovo brug for en konstruktiv dialog med Serbien.

Dialogen omkring såkaldte tekniske emner, blev påbegyndt under EU's initiativ for mere end et år siden, men blev suspenderet tidligere på året, da Serbien forberedte sig til valg. Serbiens interesse i dialogen synes at være ønsket om EU-medlemskab og, uden at det er blevet sagt direkte, måske håbet om, at spørgsmålet om Kosovos status kan blive genoptaget i en eller anden

form. Kosovo ønsker normale bilaterale relationer med Serbien, men forsøger også at få dialogen fremstillet som en slags serbisk anerkendelse af Kosovo. Og disse to udgangspunkter spænder gang på gang ben for dialog og fremskridt.

Ring dialog med nord

Det største problem er uden tvivl situationen omkring det nordlige Kosovos status. I den del af Kosovo er der en klar serbisk majoritet, og regeringen i Pristina har enorme vanskeligheder med at etablere sig som suveræn myndighed i regionen.

De serbisk dominerede politiske institutioner accepterer kun politiske instrukser fra Beograd. Samtidig bruger Beograd Kosovo-serberne som en kynisk brik i de fortsatte forsøg på at destabilisere Kosovo. Og endelig har de politiske instanser i Pristina aldrig overbevist omverdenen om, at man virkelig ønsker at have det nordlige Kosovo som en del af landet. Hjernen og retorikken er klar, når man gang på gang fastholder, at den nordlige del også er en del af Kosovo, men jeg har altid tvivlet på, at hjertet også er overbevist.

De talrige forsøg, jeg gjorde i min tid som FN's Særlige Repræsentant i Kosovo, for at få Pristina til at vise ikke blot i ord men også i handling, at man var parat til at engagere sig i forsoningsprocesser med Kosovo-serberne og på samme tid hjælpe

med den økonomiske udvikling, blev for det meste mødt med mindre end halvhjertede svar. Resultatet var, at de beskedne invitationer til dialog med mere konstruktive serbiske i nord aldrig fik den opfølgning, som muligvis kunne have fået en lokal dialog i gang.

Det var netop de modstridende interesser i Pristina og Beograd omkring situationen i nord, der motiverede Ahtisaari til at foreslå udstrakt selvstyre i den nordlige del af Kosovo, da han fremlagde sit omfattende forslag til løsning af Kosovos status. Ifølge Ahtisaari skulle det serbiske mindretal i den region have ret til fortsatte direkte relationer med Beograd, specielt med henblik på økonomisk hjælp, men også have normale kontakter med Pristina.

Ahtisaari handlede også på baggrund af gentagne forsikringer fra den internationale kontaktgruppe af lande, der støttede statusprocessen, at deling af Kosovo og en tilbagevenden til situationen før 1999 var udelukket. Så Ahtisaaris forslag var det mest logiske, og det eneste, der burde kunne fungere på sigt.

Normalisering og konsolidering af selvstændigheden kræver blandt andet, at Kosovo kan deltage i internationale organisationer, som enhver anden selvstændig stat. På det område har landet dog nogle alvorlige problemer, som ikke er selvforskyldte. Ahtisaaris plan om uafhængighed blev først bakket op af FN's generalsekretær Ban Ki-Moon, der

derefter skiftede mening, da det blev klart, at Rusland ikke ville acceptere planen. Russernes modstand skyldtes naturligvis, at vennerne i Beograd var fundamentalt imod Ahtisaaris forslag om kontroleret selvstændighed. Men også, som Ruslands udenrigsminister Sergej Lavrov tidligere fortalte mig, at Moskva havde sine egne prioriteter, de georgiske løsrivelsesregioner Abkhasien og Sydossetien, som Rusland sammen med enkelte andre lande siden har anerkendt som selvstændige stater.

Ruslands trussel om at nedlægge veto i FN's Sikkerhedsråd mod Ahtisaaris plan betød, at Kosovo, i samarbejde og nært samarbejde med større lande i Europa samt USA, besluttede at handle uden om FN og erklære, hvad mange har kaldt, samordnet selvstændighed (i modsætning til unilateral selvstændighed). Men det betød også, at Kosovo, der i dag er anerkendt af 90 lande, ikke er medlem af FN. Landet er derfor havnet i den usædvanlige situation, at efter næsten 10 års tålmodig accept, men også megen hjælp af FN/UNMIK er Kosovo udelukket fra at tage sin plads i den organisation, der hjalp det på vejen mod selvstændighed. Og for at føje spot til skade har FN's Generalforsamling i år valgt som formand den tidligere serbiske udenrigsminister Vuk Jeremic, der sjældent har forsømt en mulighed til at gøre det klart, at Serbien aldrig anerkender Kosovo og

BAGGRUND

derfor altid vil modsætte sig Kosovos medlemskab i FN. Det er ikke svært at forestille sig, hvordan Jeremic også vil bruge sit år som formand for Generalforsamlingen til at minde andre lande om Serbiens position på det område.

Fem EU-lande blokerer

Det er ikke blot FN, der holder Kosovo udenfor. Det gør EU på sin vis også, eftersom fem EU-lande har nægtet at anerkende Kosovos uafhængighed – hovedsageligt på grund af egne mindretalsproblemer og frygt for præcedens ved anerkendelse af Kosovo. Det er bemærkelsesværdigt, at en organisation, der netop er blevet tildelt Nobels fredspris på visse områder må acceptere, at nationale interesser overtrumfer et kollektivt mål om stabilitet på det europæiske kontinent, specielt da Nobelkomiteen brugte som en af sine begrundelser for fredsprisen EU's rolle i stabiliseringen af Vestbalkan. Jeg finder det også interessant i den forbindelse, at de to lande, der står sidst i køen til EU, er Bosnien og Kosovo – de værste ofre for udrensingskonflikterne i halvfemserne og blandt andet af samme grund de lande, der startede genopbygningsprocessen efter konflikterne med de største forhindringer og udfordringer.

Det er svært at normalisere og konsolidere den nye selvstændige status, når Kosovo holdes uden for

FN og har unormale relationer til EU, da 'kun' 22 EU-lande har anerkendt Kosovo. Kosovos fremskridt i integrationsprocessen afhænger naturligvis af konkrete resultater på alle relevante områder i *acquis communautaire*, men man kan mistænke, at tempoet for fremskridt ikke blot afhænger af Kosovos eget hjemmearbejde, men også af en ekstra kritisk indstilling fra de fem ikke-ankerkende lande til rapporter fra Kosovo.

Regionale problemer

En yderligere komplikation for normalisering og stabilisering er, at det fortsat er svært for Kosovo på grund af modstand fra Serbien at deltage på lige fod med andre lande i regionale møder i Vestbalkan, hvor specielt samarbejde omkring økonomi og handel er vigtigt for Kosovo.

I den bilaterale dialog mellem Kosovo og Serbien, ledet af EU, er man blevet enige om, at Serbien ikke længere kan blokere Kosovos deltagelse i regionale møder, men på den betingelse, at Kosovo accepterer navneskilte i møderne, der identificerer Kosovo med en asterisk, der henviser både til sikkerhedsresolution 1244, der bragte Kosovo under FN's administration, og til ICJ, den internationale domstol, der for nogle år siden erklærede, at Kosovos erklæring af uafhængighed ikke var i strid med internationale konventioner og normer.

Jeg er en af de mange, der har udtrykt bekymring over dette kompromis, som blev til på baggrund af enormt pres på Kosovo fra USA og ledende lande i EU. Jeg mener, at en asterisk sætter tiden tilbage til før Kosovos erklæring om uafhængighed, og det var jo Serbiens hensigt, mens Kosovo ikke får meget ud af det kompromis, da Serbien fortsat synes på mange måder at modarbejde Kosovos aktive deltagelse i regionale møder.

Som nævnt ovenfor er der mange eksterne faktorer uden for Kosovos kontrol, som arbejder imod normalisering. Men der er også områder under Kosovos kontrol, som man kan gøre noget ved, og det handler om fem prioriteter: udvikle og udbygge demokratiet; arbejde målbevidst på at gøre Kosovo til en retsstat efter europæiske kriterier og i den forbindelse tage konkrete skridt til at bekæmpe korrupsion og organiseret kriminalitet; opbygge og udvikle en fungerende formel økonomi i stedet for den grå økonomi, der er baseret på ovennævnte korrupsion, dominerer det økonomiske liv og holder eventuelle investorer på afstand; tage konkrete skridt til at tackle den dramatiske arbejdsløshed blandt Kosovos unge; og at gøre alt nødvendigt hjemmearbejde for at fremme mulighederne for konkrete fremskridt i den europæiske integreringsproces. Lad mig kommentere disse fem prioriteter.

Demokratiet i Kosovo er meget

ungt. Styret og kontrollen over Kosovo var i årtier baseret på den Beograd-dirigerede kommunistiske ideologi, bevidst undertrykkelse af den Kosovo-albanske befolkning og voldelig respons på ethvert forsøg på at fremme en Kosovo-albansk identitet.

Tålmodigheden brast

Den ikke-voldelige protest mod serbisk dominans ledet af Kosovos første præsident, Ibrahim Rugova, bragte ingen nævneværdige forbedringer i dagliglivet for den almindelige Kosovo-albaner, så da UCK startede den voldelige opstand mod Milosevics undertrykkelse og etniske udrensning af Kosovo-albanerne, var det både et udtryk for, at det var slut med tålmodigheden, og et oprør mod det serbiske styre og mod ikke-voldsfilosofien.

UNMIK's administration var i næsten 10 år, inden Kosovo erklærede sig uafhængigt, præget af de stærke modsætninger i mandatet i Sikkerhedsrådets resolution 1244. En af UNMIK's vigtigste opgaver var at fremme lokalt selvstyre, men resolutionen var tavs om formålet med lokalt selvstyre. Det var vel ment som en måde at købe tid på og at administrere en foreløbig løsning.

Da jeg ankom i august 2004, var den lokale tålmodighed omkring 'vent-og-se' politikken næsten udtømt, og det var klart, at vi måtte ændre kurs og sætte processen i gang for at nå frem til en beslutning

om Kosovos endelige status. Og det var lige så klart, selv om vi ikke kunne sige det, at der intet alternativ var til selvstændighed.

Det medførte den næste modsætning i 1244. Det var mit mandat som FN's Specielle Repræsentant at fremme en proces, der kunne føre til begyndelsen på statusprocessen. Men mit mandat forbød, at vi overførte administrative kompetencer til de lokale myndigheder, der kunne sidestilles med suveræniteten. Med andre ord, UNMIK var den øverste ansvarlige autoritet. Kosovos lokale selvstyre var dag til dag ansvarlig, men uden det endelige ansvar for beslutninger eller manglende beslutninger. Det var ikke den bedste måde at forberede personer til inden for kort tid at styre deres eget land.

Winner takes all

Så det er vel ikke så mærkværdigt, at Kosovos politikere – regeringsmedlemmer, oppositionspolitikere, parlamentsmedlemmer, kommunalpolitikere – var dårligt forberedte til at stå på egne ben, og heller ikke så besynderligt, at de længe har søgt råd og hjælp hos de internationale repræsentanter i Kosovo. Men samtidig er indstillingen til demokrati fortsat meget umoden.

Der råder en 'winner-takes-all' mentalitet, og politiske beslutninger vurderes ikke så meget i lyset af, om de tjener nationen, men mere om de scorer partipolitiske point. Pro-

ces og kortsigtede egoistiske interesser kommer i første række, substans i anden række. Til forsvar for det demokratiske underskud må man naturligvis acceptere den meget korte tid, Kosovo politisk har været selvstændigt, og sammenligne med nogle lande i Centraleuropa, der ikke er kommet meget længere. Men man må håbe, at det ikke er for sent for denne generations politikere at lære demokratiets spilleregler.

Den anden prioritet er, at Kosovos politiske ledere bevæger sig fra ord til handling i bekæmpelsen af organiseret kriminalitet og korruption. Politikerne forsikrer konstant offentligheden og internationale repræsentanter om deres stærke hensigter til at bekæmpe korruptionen. På den anden side har vi endnu ikke oplevet retsforfølgelse og dom af en eneste højt placeret politiker.

EULEX, EU's mission til at udvikle retssystemet, har gang på gang bedyret, at man var tæt på at sigte og retsforfølge prominente Kosovo-politikere og erhvervsfolk, men man venter fortsat på den første fuldendte sag og domfældelse. I november blev det dog meddelt, at den første formelle sigtelse for korruption nu er rejst med en højt placeret politiker.

Jeg må dog nævne her, at det heller aldrig lykkedes UNMIK at opnå konkrete resultater af vores gode intentioner og hårde arbejde i bekæmpelsen af korruption. Enten er

grunden, at internationale repræsentanter ikke er dygtige nok, eller også er grunden, at når det kommer til at dække over korrupsion og organiseret kriminalitet, arbejder de lokale myndigheder og foretagender tværs over partipolitiske grænser for at beskytte hinanden og ikke risikere, at nogen begynder at tale om de mange lyssky aktiviteter.

Kosovo har brug for en ledende politiker, der sætter nationens interesse over alt andet, og det kræver, at man kommer korrupsionen til livs. Uden dette vil demokratiet altid have svære kår og økonomien lige så vanskeligt ved at vokse.

Den grå økonomi

Netop økonomisk vækst er den tredje prioritet. Jeg sagde ofte privat under min tid i Kosovo, at det var vanskeligt at beklage den 'grå' økonomi, for uden den var der ingen økonomi i det hele taget.

Meget lidt har ændret sig siden uafhængighedserklæringen. Kosovo producerer meget lidt, men spenderer mere, end det tjener, og overhører ofte gode råd og formaninger fra den Internationale Valutafond om ansvarlig økonomisk politik. Endvidere er det naturligvis vanskeligt at forestille sig, at private investorer i tilstrækkeligt antal vil finde vej til et land, hvis status er uklar og hvor der stadigvæk er lang vej til en fungerende retsstat efter europæiske mønstre. Selv mange af Kosovos

nærmeste venner, den store diaspora i USA og Europa, har ofte opgivet at investere i deres eget fædreland efter at have stødt panden mod muren af bureaukrati, nepotisme og korrupsion.

Mine mange kontakter med diasporaen og mine hyppige møder med almindelige kosovarer rundt omkring i landet har overbevist mig om, at Kosovo har alle forudsætninger for at lykkes økonomisk. De er talentfulde, hårdt arbejdende og diasporaen har skabt store, produktive foretagender i både USA og Europa.

Derudover sidder Kosovo på store energiforekomster, som med de rette investeringer og ledelse kombineret med miljøvenlige processer kunne gøre Kosovo til nettoeksportør og selvforsynende på energiområdet. Indtil videre må det blive de små foretagender plus den betydelige hjemsendelse af penge fra kosovarer uden for landet, der hjælper mange mennesker til at klare dagen og vejen, men ikke mere.

Katastrofal jobmangel

Den fjerde prioritet, som er knyttet direkte til den kritiske økonomiske situation, er at tackle den katastrofale arbejdsløshed og de manglende fremtidsudsigter blandt Kosovos ungdom. Arbejdsløsheden for befolkningen som sådan ligger på omkring 50 pct., for ungdommen endnu højere. Det har ofte undret mig,

BAGGRUND

at de unge er så passive og tilsyneladende accepterer, at de politiske ledere ofte synes mere interesseret i at fremme deres egne partipolitiske eller personlige interesser end nationens velfærd i almindelighed og ungdommens trivsel i særdeleshed. Det arabiske forår synes ikke at have gjort noget indtryk i Kosovo. Apati og manglende tillid til politikerne har handlingslammet de unge i Kosovo, og det er naturligvis et alvorligt problem både på kort og længere sigt.

Der er ingen tvivl om, at mange unge kun venter på den dag, hvor Kosovo bliver en del af den frie bevægelighed i EU-landene. Det kan være en kortsigtet løsning, da det mindsker det eventuelle pres på den politiske situation, som på et eller tidspunkt må komme fra de unge.

Og det kan måske også hjælpe med demokratiseringen og opbygningen af retsstaten, hvis de unge kosovarer oplever demokrati og retssystemet i virkeligheden i lande rundt omkring i Europa. Mange vender forhåbentlig hjem igen – med kvalifikationer og ideer om, hvordan man kan udvikle det nye Kosovo, tiltrække investeringer og uddanne den næste generation til at fungere i et moderne europæisk samfund.

Det er netop den sidste og måske vigtigste prioritet, den europæiske fremtid, der kan give Kosovo de nødvendige mål og retningslinjer for at nå målet. Jeg har personligt

oplevet, hvordan et realistisk håb om en fremtid i frihed og selvstændighed, da vi stillede begyndelsen på statusforhandlinger i udsigt, forudsat at Kosovo opfyldte en række kriterier – vi kaldte dem standards – kunne motivere mange politikere og almindelige mennesker til seriøs handling og hårdt arbejde.

Et europæisk perspektiv burde i endnu højere grad animere politiske ledere til at udarbejde en vision, en strategi, og en handlingsplan for landet og dets befolkning. Og det burde også være klart, at det europæiske perspektiv er Kosovos perspektiv og ikke en partipolitisk sag alene. Da vi nærmede os begyndelsen på statusforhandlingerne, fik vi efter mange anstrengelser partilederne af de fire største partier til at gå sammen med præsidenten og statsministeren i et 'Enhedsteam'.

Ahtisaari nævnte ofte, hvor imponeret han havde været af Kosovos indstilling til og indsats i statusforhandlingerne. Ganske givet fordi de politiske ledere og partier samarbejdede for at nå det forjættede mål, selvstændighed. I dag har mange iagttagere ofte indtryk af, at der i den politiske verden i Kosovo bruges mere tid på at bekæmpe hinanden end på at fremme Kosovos interesser.

Kosovo i Europa

Nu er tiden kommet til at kaste snævertsynede interesser til side og

samle nationen omkring det overordnede mål, Kosovos integration i Europa. Politiske ledere må være ærlige og fortælle befolkningen, at vejen er lang, og at målet kun nås gennem hårdt arbejde, opfyldelse af Europas mange kriterier og specielt opbygningen af en retsstat og bekæmpelsen af korrupsion og organiseret kriminalitet.

På den anden side må EU også hjælpe Kosovo på vej. EU's operation i Kosovo, EULEX, der har til formål at hjælpe Kosovo med at opbygge retsstaten og bekæmpe korrupsion og organiseret kriminalitet, har indtil nu opnået meget beskedne resultater. Samtidig er den rolle, EU spiller som formidler af dialogen mellem Kosovo og Serbien, vigtig. Eventuel fremgang i integrationsprocessen er guleroden for begge parter.

Kosovo har en klar interesse i normale relationer med Serbien, der kan bidrage til regional samhandel og fjerne en af de vigtigste forhindringer for investeringer i Kosovo – usikkerhed om status og frygt for

nye konflikter. Og Serbien må forstå, at normalisering i relationerne med Kosovo og stop for destabiliserende retorik og handlinger i Kosovo er klare betingelser for medlemskab i EU.

Gennem årene har det ofte været USA, der har spillet den afgørende rolle i at stoppe konflikterne i Vestbalkan, og det var bemærkelsesværdigt, at det igen var en amerikansk politiker, denne gang udenrigsminister Hillary Clinton, der under et nyligt besøg i regionen med EU's udenrigschef Catherine Ashton gjorde det klart, at "...Grænserne i et uafhængigt, suverænt Kosovo er klare og fastlagte ... det er ikke til diskussion...".

Nu er det op til EU at være lige så klar og utvetydig, når dialogen mellem Kosovo og Serbien genoptages.

Søren Jessen-Petersen var FN's generalsekretærs særlige repræsentant i Kosovo 2004-06. Bestred tidligere internationale poster i Bosnien & Hercegovina og Makedonien for EU.

Island på vej mod EU?

Erik Boel

Det er symptomatisk, at islændinges tilslutning til euroen er langt stærkere end til EU-medlemskab

På hovedstrøget i Reykjavik står der skrevet i asfalten: "Lysere tider er på vej med blomstermarker og lange, skønne sommertimer". Citat Islands nationaldigter Halldor Laxness.

Uanset at Armani og andre smarte modebutikker er lukket ned på Reykjaviks hovedstrøg, fejler selvbevidstheden på vulkanøen ikke noget. Mange nye butikker er skudt op, hvor man forhandler islandske sweaters – nu gælder det identiteten og om at komme tilbage til rødderne. Island er ved at træde ud af finanskrisens slagskygge: På havnen i Reykjavik ligger det monumentale koncerthus netop færdiggjort, og det matcher operaen i Sydney. Det har 400 flere siddepladser end operaen i København.

Men denne nye beherskede optimisme betyder også, at interessen for EU-medlemskab er stærkt vigen. Interessen for EU har vist sig at bygge på kviksand i den forstand, at den var tæt forbundet med krisestemningen og kronens fald i 2008.

Det er stærkt beklageligt set fra et

dansk synspunkt: Hvis Island blev medlem af EU, ville det nordiske islæt i samarbejdet blive styrket. Islands medlemskab vil fremme interessen for EU på både Færøerne og i Norge, hvor det utvivlsomt ville påvirke holdningen til EU hos kystbefolkningen op langs den norske vestkyst, hvis Island fik en tilfredsstillende ordning på fiskeriområdet.

Visionen er en genforening af Norden og større gennemslagskraft for nordisk pragmatik og fælles værdier om velfærd, bæredygtighed og ligestilling i Europa.

Island søgte om medlemskab i sommeren 2009 og har siden været inde i en forhandlingsproces. Forhandlinger der går smertefrit – fordi Island har dygtige forhandlere, og fordi det er de relativt nemme kapitler, man er startet på – selv om der har været politisk sprængstof i forhandlingerne om fødevarer og miljø. Forhandlingerne om finansielle spørgsmål, landbrug og det sværeste – fiskeriet – er udskudt.

Baggrunden for den hurtige pro-

ces er også, at Island allerede i dag opfylder mange af EU's krav, når det gælder fx miljøet og arbejdsmarkedet. I realiteten er 10 af 33 forhandlingskapitler afsluttet pga. Islands medlemskab af EØS og Schengen, og yderligere 10 er delvist afsluttede. Det er forventningen, at ved afslutningen af 2012 vil omkring 30 kapitler været åbne og omkring 12 lukket. Groft sagt vil Island til næste forår antagelig være halvvejs gennem forhandlingsprocessen.

Erhvervslivet og fagbevægelsen er generelt positivt indstillet til islandsk medlemskab af EU – bortset fra i fiskerierhvervet. Selv de intellektuelle, der ellers har dukket sig, er ved at komme på banen: For nylig skrev en række universitetsprofessorer et åbent brev, hvori de fastslog, at et EU-medlemskab er i Islands grundlæggende interesse ud fra et økonomisk synspunkt.

Vist er der i befolkningen tilslutning til at fortsætte forhandlingerne om EU-medlemskab. Men med en økonomi der er ved at komme på fode, siger 2/3 af befolkningen nu nej tak til selve medlemskabet. Her til kommer, at der i Island – som mange andre steder i Europa – er en tendens til at gøre EU og euroen til syndebukke for den økonomiske krise.

Forfatningsændring

Et eventuelt islandsk medlemskab af Unionen vil også forudsætte en æn-

dring af landets forfatning, der ikke som den danske grundlov fra 1953 tager højde for, at landet kan tilslutte sig et så forpligtende samarbejde som det europæiske.

Allerede i dag er den islandske grundlov en hæmsko for en udvikling af landets deltagelse i EØS-samarbejdet. Der bliver folkeafstemning om en grundlovsændring – men der har ikke været politisk stemning for at gøre muligheden for suverænitetsafgivelse til en del heraf. Endelig er selve forhandlingsprocessen vanskeliggjort af, at Islands S-SF regering internt er dybt uenig om EU, og EU-medlemskab som mål er ikke en del af regeringsgrundlaget.

Det eneste rigtige europaparti – Socialdemokraterne som leder den nuværende regering – bløder i meningsmålingerne. Noget tyder på, at partiet ved valget til Altinget, som seneste skal holdes til april 2013, vil skulle overlade ledelsen af regeringen til Selvstændighedspartiet, der står til en kanonsejr med 38 pct. af stemmerne i den seneste meningsmåling. Ofte bliver tilslutningen til Selvstændighedspartiet dog overvurderet i målingerne. Det skyldes, at mens Selvstændighedspartiet er enerådende på højresiden i islandsk politik, er der mange partier til venstre, og mange vælgere her er derfor mere usikre på, hvilket af partierne de vil stemme på.

Et helt centralt problem for Island på landets eventuelle vej gennem EU's nåleøje er manglen på politisk

BAGGRUND

lederskab i EU-spørgsmålet og manglen på en proeuropæisk midte i det politiske landskab, som kan bære EU-processen igennem på islandsk side. Formentlig vil en eventuel ny borgerlig regering lade EU-forhandlingerne køre videre – men uden drive og uden begejstring.

I Selvstændighedspartiet er det kun en minoritet, der er pro-EU, og som i øvrigt ikke gør megen væsen af sig. Fremskridtspartiet (svarede oprindeligt til Venstre i Danmark, men har bevæget sig mod venstrefløjen) var før sidste valg for EU, men har slået en kolbøtte og siger nu nej tak. Det hører med i billedet, at Islands præsident netop har vundet en 5. valgperiode på en populistisk anti-EU platform. Præsidentens beføjelser er begrænsede, men han vil i princippet kunne stikke en kæp i hjulet i den videre proces ved at kræve en ny folkeafstemning. Det betyder, at følgende scenario ikke kan udelukkes: Forhandlingerne afsluttes, resultatet sendes til folkeafstemning, hvor det bliver ja, parlamentet bekræfter ja'et – og derefter kaster præsidenten endnu engang forslaget til folkeafstemning; fx med henvisning til at valgdeltagelsen i den første afstemning var for lav.

Icesave-sagen

Den såkaldte Icesave-sag har også pustet til nationalismen på Island. Sagen handler om islandske bankfilialers indskyderforpligtigelser over

for kontohavere i Storbritannien og Holland, som de islandske skatteydere i sidste ende kommer til at hænge på. Det er ikke småpenge, der er tale om. Det skønnes, at regningen til skatteborgerne kan komme til at ligge på hen ved 1/3 af landets årlige produktion. I marts 2010 udskrev regeringen en folkeafstemning om en løsning af sagen, der resulterede i, at 93 pct. stemte nej. I et nyt oplæg til folkeafstemning som blev afholdt 9. april 2011, var der lagt op til, at den rente, islændingene skal bære, blev reduceret fra 5 til 3 pct. Men igen blev det et nej med 56,8 pct imod aftalen.

Selv om alt i dag tyder på, at de britiske og hollandske indskydere vil få tilbagebetalt deres penge, er 'Icesave' også udadtil mere end en sten i skoen. Den Internationale Valutafond, som har spillet en vigtig rolle som redningsmand under krisen, vil have et kritisk fokus på, om sagen bliver håndteret tilfredsstillende. Og såvel Storbritannien som Holland vil kunne forsinke Islands vej mod EU-medlemskab, hvis ikke problemerne bliver løst. EU – heriblandt Danmark – har støttet UK og Nederlandene i denne sag, hvilket har dæmpet stemningen for Unionen betydeligt på Island.

EU har anlagt sagen ved EFTA-domstolen for at få afklaret ansvarsfordelingen i den type sager. Her kan behandlingen nemt tage op til 2 år. Og så længe sagen kører, vil kapitlerne i forhandlingerne om fi-

nans- og valutaspørgsmål ikke kunne afsluttes.

Icesave-sagen har pustet til nationalismen i Island og til en følelse af, at alle vender Island ryggen. En følelse der har ligget latent, siden amerikanerne abrupt – sådan blev det oplevet af islændingene – afviklede deres engagement på Keflavik-basen i 2006 med negative konsekvenser for islandsk indtjening og beskæftigelse. EU-modstanderne har brugt folkeafstemningerne om 'Icesave' som en generalprøve på EU-afstemningen og vil spille på, at EU i Ice-save-sagen blev oplevet som fjendtlig over for Islands interesser. Under alle omstændigheder kaster nej'erne ved Icesave-folkeafstemningerne skygger over EU-forhandlingerne.

Der er en stigende politikerlede på Island i lyset af finanskrisen. Ifølge en meningsmåling har kun 12 pct. af befolkningen tillid til politikerne – langt under den tillid andre autoriteter nyder. En række nye protestpartier er dukket op – fire ligger over spærregrænsen på 4 pct. Ved det seneste lokalvalg i Reykjavik gik borgmesterposten til en skuespiller, der kun ville afgive ét valgløfte – at bryde alle sine løfter!

Islands SF

Det spiller en rolle, at der i Altinget i sin tid kun var 33 mod 28 medlemmer, der stemte for ansøgningen. Og af de 33 stemte de venstre-grøn-

ne (svarer til SF i Danmark) kun ja, fordi partiet er i regering med Socialdemokraterne, og statsminister Jóhanna Sigurðardóttir havde gjort det klart, at faldt forslaget, faldt regeringen også.

Det islandske SF vil gerne demonstrere, at de har bevæget sig fra protestparti til regeringsdueligt parti, men ganske som i Danmark er det en særdeles smertefuld proces.

Indtil videre er det ikke lykkedes formanden for de venstre-grønne at dreje partiet i mere pro-europæisk retning. Det er ikke fremmede for EU-processen, at mens forhandlingerne kører, bekræfter regeringspartiet gang på gang, at det er imod medlemskab.

En række karakteristika ved den islandske elite trækker også i retning af EU-skepsis: Valgreglerne betyder, at provinsen er overrepræsenteret i Altinget, dvs. fiskeriet og landbruget som er EU-skeptisk. Den islandske centraladministration har navnlig tidligere været svag, og derfor har skiftende regeringer i hvert fald indtil midten af 1990'erne støttet sig til fiskeriets og landbrugets organisationer i formuleringen af europapolitikken.

Forsvaret af konkrete økonomiske interesser har været i centrum for Islands udenrigspolitik, vægten har ligget på udviklingen af bilaterale kontrakter snarere end det multilaterale samarbejde og med et bestandigt ønske om at hævde landets suverænitæt.

BAGGRUND

Den islandske elite – politikere, forretningsfolk og bureaukrater – har traditionelt haft de tætteste forbindelser til de mere skeptiske EU-lande i Norden samt Storbritannien og USA. Indtil for nylig har dette også været tilfældet i forhold til uddannelse og kultur.

Selv om kontakterne til det europæiske kontinent trods alt styrkes, og flere og flere islændinge rejser til Bruxelles, er det nu engang lettere at skabe forståelse for nødvendigheden af det europæiske samarbejde på det europæiske kontinent end midt ude i Atlanterhavet.

I islandske regeringskredse lægges der heller ikke skjul på, at landets status som EU-ansøgerland forbedrer kreditværdigheden og stillingen i forhold til den Europæiske Centralbank. Det er symptomatisk, at den folkelige tilslutning til at komme med i euroen er langt stærkere end til EU-medlemskabet.

Det er også de økonomiske argumenter EU-tilhængerne fører i marke – helt som i Danmark tilbage i 1972: forbrugere og virksomheder vil få glæde af lavere varepriser og lavere rente ved medlemskab, euroen vil kunne udgøre et bolværk for Islands svage og udsatte finanssystem, og EU's fonde vil kunne hjælpe landet i forhold til egnsudvikling, landbrug og turisme. Det bør dog ikke overses, at for mange EU-tilhængere spiller de følelsesmæssige argumenter også en rolle. Tidligere statsminister Pálsson fra Selvstæn-

dighedspartiet peger på, at islændingene er europæere både når det gælder forståelsen af de menneskelige rettigheder og opbygningen af et moderne velfærdssamfund. Pálsson mener, at Islands udfordringer i en globaliseret verden kun kan håndteres gennem deltagelsen i et tæt europæisk samarbejde – og han ser en lige linje fra Islands forankring i de euro-atlantiske strukturer i 1949 og frem til den dag Island måtte blive medlem af EU.

Let spil for nej

Et centralt problem for ja-siden er, at der ikke er megen information og debat om Islands forhold til EU. Socialdemokraterne holder lav profil af hensyn til koalitionspartneren SF. Det betyder, at nej-siden har let spil, og den har nærmest formået at skabe et billede af, at det er EU, der ansøger om, at få Island optaget.

En del EU-modstandere, som fx den tidligere miljøminister for de rød-grønne og nuværende formand for kunstnersammenslutningen Kolbrún Halldórsdóttir, ser en risiko for, at et eventuelt EU-medlemskab vil betyde, at Unionen vil føre stormagtspolitik i Nordatlanten med betoning af økonomiske, ressourcemæssige og strategiske interesser. Oprindeligt ønskede Island ikke engang at deltage i FN, og aftalen med amerikanerne om at benytte Keflavik-basen under den kolde krig var i sin tid både kontroversiel og behæf-

tet med stærke reservationer.

Man behøver ikke hyre nogen spindoktor for at føre nej-kampagne på den baggrund; den tidligere statsminister David Oddsson gør det allerede, idet han spiller på de nationalistiske strenge, hvor det nærmest fremstilles som om, at Island kan leve af fisk og får alene: Island vil som et lille land blive mast i EU-samarbejdet, selvstændigheden vil komme under pres og Bruxelles vil blande sig i et og alt.

“300.000 islændinge får ikke en chance over for 500 mio. europæere”, lyder det. Vist er Oddsson i dag er en af de mest upopulære skikkelser i Island, efter at han i de sidste 4-5 år indtog posten som nationalbankdirektør og efter manges opfattelse har et stort medansvar for den ødelæggende finanskriser. Men han spiller fortsat en vigtig politisk rolle som redaktør af den store EU-kritiske avis *Morgenbladet*, der har betydelig gennemslagskraft.

Mange EU-modstandere peger på, at det må række med EØS-aftalen. Omvendt peger tilhængerne på det forhold, at Island ikke får den politiske indflydelse inden for EØS – men må tage til takke med, hvad EU-landene har forhandlet sig frem til.

Halvdelen af lovgivningen i Altinget er i dag i realiteten bestemt af EU – uden islandsk indflydelse. Men modstanderne spiller på frygten for det ukendte; forhandlingsresultatet foreligger ikke endnu, og det er ikke klart, hvilket EU det er Island i

sidste ende skal tage stilling til, om man ønsker at deltage i, fordi det nye EU-samarbejde endnu kun er i støbeskeen.

En afgørende knast er selvfølgelig fiskeriet og i mindre grad landbruget. Man skal ikke mange mil uden for Reykjavik for at forstå, hvor stor en rolle fiskeriet spiller i de mange små kystbyer. I tørre tal udgør fisk 40 pct. af eksportindtægterne og knap fem pct. af den samlede beskæftigelse. Med sammenbruddet af mange banker er fiskeriets betydning i disse år stigende, og i en krigstid ser mange også fiskeriet som et økonomisk sikkerhedsnet.

For Island er det først og fremmest afgørende at bevare landets 200 sømil grænse og forbuddet mod udenlandske investeringer i islandsk fiskeri. Journalisten Audunn Arnarsson, der har udgivet en bog om Islands forhold til EU, fremhæver, at det problem skulle være til at løse. Han nævner, at Norge i forbindelse med optagelsesforhandlingerne først i 1990'erne fik tilsagn om særrettigheder nord for 62. breddegrad på baggrund af, at fiskeriressourcerne heroppe var at betragte som udpræget lokale. Vist var dette tilsagn ikke af permanent karakter, men Hardarsson er overbevist om, at det kunne være blevet permanent, hvis Norge havde insisteret.

Fiskeripolitikken

Måske kan tendensen til, at EU re-

gionaliserer sin fiskeripolitik gøre det nemmere at nå en løsning for Island. Endvidere ligger det i kortene, at forudsætningen for, at udenlandske fartøjer kan fiske mellem 12 og 200 sømil er, at de har erfaring med fiskeriet i det pågældende område. Til fordel for, at det lykkes at finde et kompromis, taler også, at EU i realiteten ikke har én fiskeripolitik, men én for Skagerak, én for Middelhavet, én for Sortehavet osv.

I spørgsmålet om retten til udenlandske investeringer i fiskeriet kommer Island formentlig til at give sig. I dag tillader man investeringer fra udlandet op til 49 pct. af kapitalen. Men selv om Island åbner op her, vil landet formentlig kunne opstille visse restriktioner, når det gælder udenlandske investorer, eksempelvis at de skal have opholdt sig i Island i en vis årrække.

Desværre indgår det stort set ikke i debatten, at Islands fiskeripolitik på mange måder er en inspiration for EU's, som i øjeblikket er under revision: Fiskeriet får ikke statsstøtte, det er bæredygtigt, og overvågningen af fiskebestanden er langt mere effektiv end EU's. Det er fiskerierhvervet også: 1.500 islandske fiskefartøjer fanger 50 pct. flere fisk end Spaniens 11.400 fartøjer.

Modstanden mod EU-medlemskab er om muligt endnu mere benhård i landbruget end i fiskeriet. Det hænger formentlig sammen med, at landbruget ikke har de erfaringer med internationale forhand-

linger, som fiskeriet trods alt har opnået. Island er selvforsynende inden for bl.a. mejeri-, ost- og oksekødsproduktion. Island vil formentlig kunne få en aftale som Finland og Sverige, hvor landbruget betegnes som 'arktisk', og hvor der bliver mulighed for støtte – bare Island selv betaler den. Landbruget udgør 1 1/2 pct. af BNP og repræsenterer 4.500 jobs, 10.000 jobs hvis man inkluderer tilhørende virksomheder.

For såvel fiskeri som landbrug gælder det, at erhvervenes kulturelle og menneskelige betydning rækker langt ud over deres økonomiske og beskæftigelsesmæssige rolle. I en undersøgelse, som den islandske pendant til Dansk Industri har foretaget for nylig, peger et flertal af medlemsorganisationerne på, at det er afgørende, at der findes en løsning på fiskeriets problemer – ganske uanset at de pågældende virksomheder ikke har noget med fiskerierhvervet at gøre.

Indtil videre er forhandlingerne om fiskeriet lagt på hylden, idet Frankrig og Spanien blokerer for videre forhandlinger med henvisning til, at Island nu må komme på banen med et oplæg til, hvilke ønsker Island selv har til en fremtidig ordning for det islandske fiskeri.

Den kontrol, Island har indført med kapitalbevægelserne for at sikre, at bunden ikke går ud af økonomien og af den islandske krone, vil også skulle afskaffes, førend medlemskab af EU vil kunne komme på

tale. Kontrollen strider i virkeligheden også mod grundlaget for EØS-samarbejdet.

Også andre kontroversielle spørgsmål vil komme op under forhandlingerne så som islændingenes jagt på havfugle og hvalfangst. Netop hvalfangst kalder på stærke følelser såvel i EU som på Island. Beskæftigelsesmæssigt betyder hvalindustrien ikke meget – men i sidste ende kan et forbud mod jagt på hvaler være det spørgsmål, der vælter læsset.

Et ungt land

Kun en tåbe undervurderer EU-modstanden på Island. Her spiller de stærke følelser omkring landets uafhængighed fortsat en afgørende rolle. Island er et ungt land, der først bliver uafhængigt i 1918 i personalunion med Danmark og republik i 1944.

Under en bedre islandsk middag med hakket kød, hvalbøffer og lokal akvavit oppe i Isafjörður i det nordvestlige Island betror fiskeren Jon mig, at han vil kunne acceptere Islands EU-medlemskab på den betingelse, at EU lover at blande sig uden om Islands forhold – og så skal Island nok til gengæld blande sig uden om EU's anliggender!

Uanset hvor mange skåltaler, der bliver holdt om, at suveræniteten i klassisk forstand er en død sild, så hæger og våger islændingene over deres selvstændighed.

Nogle iagttagere af Islands europapolitik har peget på, at Socialdemokratiet var en drivende kraft forud for landets tilslutning til EØS-samarbejdet i 1994. Her stod partiet – ganske som i dag – alene i kampen for at integrere Island i Europa.

For at trumfe sin europapolitik igennem skiftede partiet dengang sin venstreorienterede regeringspartner ud med det borgerlige Selvstændighedsparti. Men ikke meget tyder på, at partiet vil kunne gentage kunststykket her i begyndelsen af 10'erne – al den stund, at Selvstændighedspartiet i dag overvejende er kritisk indstillet til et eventuelt EU-medlemskab.

Flere islændinge betror mig, at Island ikke har tilkæmpet sig uafhængighed i 1944 for i 2012 at overgive den til EU. Den stolte Bjartur fra Haldor Laxness *Frie Mænd* er i højeste grad en levende realitet for unge såvel som ældre islændinge – selv om man ofte glemmer den tragiske ende: Bjartur tabte alt ... sin kone, sine børn, sine får!

Alt han elskede tabte han. Men tankegangen er: Hellere fattig og rank end rig og slavebunden...

Erik Boel er landsformand for Europa-bevægelsen. Tidligere forstander på Krogerup Højskole og Europahøjskolen, chefrådgiver i DIIS og international sekretær i Socialdemokratiet.

Fra afhængighed af USA til indifferens i Latinamerika

Jan Gustafsson

De politiske og økonomiske forudsætninger for interamerikanske relationer er ændret markant. En ny asymmetri truer: USA kan gå hen og blive irrelevant for flere lande i Latinamerika

Forholdet mellem USA og Latinamerika var i det foregående århundrede præget af en række asymmetrier: I lange perioder var USA's politiske og økonomiske indflydelse afgørende i store dele af Latinamerika, og USA's rolle som den regionale stormagt blev som hovedregel kun anfægtet af de revolutionære styrer i Cuba og Nicaragua. OAS, Organisationen af Amerikanske Stater, der i anden halvdel af det 20. århundrede var den vestlige hemisfæres vigtigste overnationale organ, var også i høj grad kontrolleret af USA, der brugte den til at fremme egne geopolitiske interesser, særligt under den kolde krig.

Men udviklingen i de seneste par årtier, og særligt tydeligt fra omkring år 2000, har medført en række væsentlige politiske, økonomiske og kulturelle forandringer der gør, at

grundlaget for de interamerikanske relationer er ændret ganske væsentligt. Et voksende antal latinamerikanske regeringer accepterer ikke længere, at USA skal have en dominerende rolle i regionen, og for en stor del af landene i Sydamerika er USA ikke længere så vigtig en strategisk partner som tilfældet var for et par årtier siden. Fra USA's side synes der at være en vis træghed med at forstå disse nye betingelser. Man har svært ved at fralægge sig stormagtsvanerne og resultatet kan blive, at stadig flere latinamerikanske nationer vender sig mod andre partnere, så USA i yderste konsekvens kan ende med at blive isoleret i den region, der engang var landets helt egen boldgade. Endnu er det ikke nået dertil, men de to seneste præsidenter i Washington har ikke formået at leve op til deres latinamerikanske

kollegers forventninger, og det gælder måske i særlig grad Barack Obama. Samtidig skal det siges, at der var store forventninger til, at netop Obama ville være den præsident, der formåede at skabe en ny stil i regionens relationer.

I det følgende vil jeg forsøge at komme nærmere ind på forholdet mellem USA og Latinamerika siden omkring år 2000 samt på nogle af de forandringer, der har ændret på forudsætningerne for de hemisfæriske relationer i samme periode. Diskussionen vil tage udgangspunkt i Obamas magtovertagelse for ca. fire år siden, og derefter vil jeg se på udviklingen både før og efter dette tidspunkt.

Håbet med Obama

Da Barack Obama overtog præsidentposten i USA, mente mange, at der nu åbnedes muligheder for en ny og mere positiv æra i de interamerikanske relationer. Hvor USA's forrige regering havde haft flere fiaskoer end succeser i regionen, gav Obamas diskurs om forandring sammen med hans åbne og pragmatiske stil næring til håb om, at USA ikke længere ville spille rollen som regional supermagt og faderfigur. Og da Obama i april 2009 mødtes med sine latinamerikanske kolleger til sit første interamerikanske topmøde, der fandt sted i Port of Spain (Trinidad og Tobago), vil de fleste mene, at han klarede sig ganske godt, selv

om mødet ikke førte til grundlæggende ændringer i relationerne mellem USA og Latinamerika.

Latinamerikanerne mødte en åben og positiv præsident fra USA, der i hvert fald på det retoriske og symbolske plan viste et ønske om at 'modernisere' relationerne mellem landene i den vestlige hemisfære.

Der var venlighed, håndtryk og positive vibrationer, ikke blot til de svorne konservative allierede i regionen, men også til venstreorienterede ledere som Hugo Chávez (Venezuela) og Ero Morales (Bolivia). Og den positive stil så ud til at være gensidig. Der var smil og en belærende (og måske let ironisk) boggave fra Chávez og mange positive tilkendegivelser over for den mere eller mindre direkte formulerede intention om en ny stil i amerikansk udenrigspolitik. Perspektiverne for en positiv udvikling i de interamerikanske relationer syntes således at være gode i starten af Obamas præsidentperiode.

Men siden har der været flere skuffelser end glæder. Selv om der er grund til at mene, at de hemisfæriske relationer i dag på mange måder er bedre end under den foregående administration i USA, er forventningerne til dels afløst af skepsis og tendenser til skuffelse. Den første store skuffelse kom allerede et par måneder efter topmødet, da Honduras' præsident, Manuel Zelaya, blev væltet ved et kup. Både hans egne partifæller og den øvrige del af den politiske og økonomiske elite

var stærkt utilfredse med Zelayas ønske om at nærme sig Venezuela og andre af regionens venstreorienterede administrationer gennem tilslutning til organisationen ALBA for økonomisk integration, ligesom præsidentens ønske om at ændre på grundloven ved en folkeafstemning blev anset for antikonstitutionel.

Kuppet og den efterfølgende de facto regering under Roberto Micheletti blev stærkt fordømt i hele Latinamerika, mens USA's reaktioner var mere lunkne. Washington var heller ikke villig til at følge op på fordømmelsen med mere konkrete tiltag. Specielt var udenrigsminister Hillary Clinton meget uvillig til at gå ind på de latinamerikanske forslag om sanktioner med de facto-regeringen i Tegucigalpa.

USA's attitude gav mange latinamerikanere mindelser om tidligere tiders ambivalente holdning til demokrati; i første række kom USA's interesser og i anden række demokrati og menneskerettigheder i de enkelte latinamerikanske nationer. Et eksempel på en sådan holdning havde man set så sent som i 2002, da Bush-administrationen gav støtte til det kortvarige kup mod præsident Chávez i Venezuela.

USA svært ved dialog

Obamas holdning var en forbedring i forhold til USA's reaktion på kuppet i Venezuela i 2002, men den var stadig utilstrækkelig.

Der synes heller ikke at være sket større forbedringer i forhold til en række andre bi- og multilaterale problemstillinger mellem USA og Latinamerika. Det gælder for eksempel produktion og smugling af narkotika, kriminalitet og sikkerhed samt migration. Ikke blot er disse problemer langt fra løst, men det er som om USA har svært ved at indgå i en dialog, hvor de latinamerikanske præmisser tages seriøst.

Hvor USA især fokuserer på afbrænding af cocoplantager i Bolivia og Colombia, kræver latinamerikanerne en seriøs indsats over for det enorme marked for illegal narko i USA. Ligeledes opfattes USA's militarisering af narkokonflikten og oprettelsen af amerikanske baser i Colombia (i 2009) som en potentiel trussel mod de latinamerikanske landes suverænitet. Hvor USA ser narkokrigen i Mexico som et mexicansk problem, insisterer Mexico på, at hovedparten af de våben, banderne bruger, købes i USA og smugles ind i Mexico. Og hvor USA i stadig højere grad forsøger at lukke grænsen mod Mexico – der også er grænsen mod Latinamerika – ønsker latinamerikanerne en dialog om hele migrationsproblematikken.

Et andet eksempel er Cuba. Obamas politik over for Cuba har været præget af en vis vaklen. Der har været åbninger for rejser og pengeoverførsler til Cuba – først og fremmest til fordel for cubanere bosat i USA – men også tendenser til tilba-

geskridt, og frem for alt har USA's politik været præget af en manglende evne til at drage fordel af magtskiftet fra Fidel til Raúl Castro – næsten sammenfaldende med Obamas egen magtovertagelse, der betød overgangen til en mere pragmatisk politik i Havanna. Obama har ikke formået at vende den negative dynamik i forholdet mellem de to lande.

Problemet er ikke kun af bilateral karakter. For et flertal af latinamerikanerne er USA's politik over for Cuba et udtryk for manglende accept af de latinamerikanske nationers suverænitet og ikke et spørgsmål om demokrati eller diktatur i Cuba, sådan som det ses fra USA's side. Obamas administration har således ikke formået at løse det grundlæggende problem, som forholdet mellem USA og Cuba udgør for de interamerikanske relationer som helhed.

Topmøde i Cartagena

Dette blev synligt igen ved næste topmøde, der blev afholdt i år i Cartagena i Colombia. Her blev et beslutningsforslag om at invitere Cuba til det næste topmøde i Panama i 2015 blokeret af USA og Canada, der som eneste land stemte imod. Inden da havde Colombias centrum-højre præsident, Juan Manuel Santos, været i Havanna for at bede cubanerne om ikke at få deres venner i regionen til at boykotte mødet på grund af Cubas udelukkelse. Den

pragmatiske Raúl Castro beroligede Santos, der kunne rejse hjem igen og organisere topmødet.

Der var heller ikke de store fremskridt at spore i samarbejdet mellem USA og Latinamerika om de store problemer i regionen. USA var ikke indstillet på overhovedet at diskutere en legaliseringsstrategi som en del af løsningen på narkokrigen, sådan som nogle latinamerikanske lande foreslog. Man var heller ikke åben over for kritikken af USA's monetære politik, der af Brasiliens præsident, Dilma Rousseff, blev anset som ensidig og til skade for regionen.

Derudover stemte alle deltagere, igen med undtagelse af USA (der undlod) og Canada (der stemte imod), for en resolution, der støttede Argentinas krav om forhandlinger med Storbritannien om suveræniteten over øgruppen Malvinerne (Falklandsøerne) i Sydatlanten.

I det hele taget fremstod grænsen mellem USA og Canada på den ene side og Latinamerika på den anden synligere end på noget tidligere topmøde.

At medierne endte med at fokusere væsentligt mere på skandalen omkring nogle amerikanske sikkerhedsfolks brug af lokale prostituerede end på topmødets indhold, fik måske opmærksomheden lidt væk fra Obama-administrationens relative fiasco i regionen, men det bidrog måske også til at cementere en idé om arrogante og respektløse 'gringoer'

BAGGRUND

blandt latinamerikanerne. Topmødet i Cartagena viste igen, at Obamas administration har haft svært ved at leve op til forventningerne om en ny stil i de interamerikanske relationer.

Ændrede prioriteter

Samtidig skal det understreges, at Obama overtog et sæt relationer til Latinamerika, der på mange måder var blevet forværret under den foregående præsident, George W. Bush. Bush havde godt nok indledt sin første præsidentperiode i starten af 2001 med fokus på Latinamerika, som blev opfattet som en første prioritet i de internationale relationer.

Mexico i særdeleshed og regionen i sin helhed var i en periode genstand for USA's interesser og en del initiativer, men disse prioriteter blev ændret brat, da Bush-administrationen indledte sin 'krig mod terror'. Med den kom en ny periode af manikæisk tankegang i USA's udenrigspolitik: der er de gode, som er med os, og de onde, som er imod os.

Latinamerikanerne havde vanskeligt ved at se sig selv i dette billede. Man tenderede mod at sympatisere med USA i forlængelse af 11. september 2001, og regeringen i Havanna var endog blandt de første til at tilbyde humanitær hjælp til New York (et tilbud, der dog ikke blev accepteret).

Men et flertal af latinamerikanerne opfattede ikke 'krigen mod ter-

ror' som deres anliggende. Man havde intet udestående med Mellemøsten eller de muslimske lande, og Latinamerikas egne terrorproblemer sås som et begrænset og lokalt problem, relateret til for eksempel guerillagruppen *Den Lysende Sti* i Peru.

Derfor kom det bag på såvel regeringer som den almene opinion i det meste af Latinamerika, at Bush-administrationen på et tidspunkt inkluderede Cuba i 'Ondskabens Akse' af terrorpromoverende nationer. Og da Otto Reich (trods navnet af cubansk oprindelse), USA's daværende hovedrådgiver for forholdet til Latinamerika, fik inkluderet Venezuelas venstreorienterede præsident, Hugo Chávez, i en særlig udgave af 'ondskabens akse', vakte det ligeledes irritation.

De problemer denne holdning bidrog til at skabe, var ikke så meget i forhold til Havanna og Caracas, hvor man blot fik bekræftet USA's fjendtlighed og 'imperialistiske' holdning.

Men i den øvrige del af regionen – uanset hvordan man ellers så på præsidenterne Castro og Chávez – vakte denne holdning både undren og irritation, og frem for alt fik man endnu en gang bekræftet at faderfiguren, USA, endnu ikke var moden nok til at acceptere, hvad stort set alle latinamerikanske regeringer krævede i det 21. århundrede, nemlig bilaterale og multilaterale betingelser på lige fod.

Og denne symmetri handlede ikke kun om økonomi og diplomati, men også om international politik på det symbolske og retoriske niveau. Det var således en væsentlig fejl fra Bush-administrationens side at tro, at man uden videre kunne inkludere Latinamerika i sit nye verdensbillede med 'gode' og 'onde' stater, med allierede og ikke-allierede og med relevante og irrelevante stater.

Herudover begyndte der også at opstå problemer for USA's generelle politiske og økonomiske strategi for regionen, der siden 1990'erne havde bestået i at skabe en generel frihandelszone, det såkaldte Free Trade Area of the Americas (FTAA, eller ALCA i spansk sproget forkortelse).

Venstrebølgen

For det første var der en voksende opposition mod den neoliberale strategi og politik, der lå bag tanken om FTAA. For det andet var flere latinamerikanske regeringer og forhandlere utilfredse med, hvad man anså for endnu et symptom på asymmetrien i relationerne mellem Nord og Syd: de latinamerikanske økonomier forventedes at være helt åbne og fri for al form for protektionisme, mens USA stadig forbeholdt sig retten til at yde støtte til landbruget og andre for landet centrale sektorer.

På den baggrund var det ikke

mærkeligt, om end lidt af et chok for USA, at FTAA faldt til jorden ved topmødet i Mar del Plata, Argentina, i november 2005. Hovedparten af de sydamerikanske lande var imod, mens Mexico i nord og de fleste mellemamerikanske lande var for. Hugo Chávez morede sig med sine retoriske jokes mod USA, og han opstillede organisationen ALBA som modstykke til FTAA/ALCA.

Men afgørende var nok især Brasiliens og værtslandet Argentinas modstand mod projektet. Godt nok er der både før og efter 2005 blevet undertegnet bilaterale frihandelsaftaler mellem USA og latinamerikanske lande, men det store projekt er indtil videre skrinlagt, og det var nok en af Bush-administrationens største fiaskoer i forholdet til Latinamerika.

Men denne meget synlige fiasko var ikke alene et problem i sig selv, men også et symptom på en række nye politiske, økonomiske og kulturelle tendenser, som Bush-administrationens tidlige og meget konservative rådgivere på Latinamerikaområdet ikke for alvor havde øje for.

Politisk har perioden fra 1999-2009 i Latinamerika været præget af den såkaldte venstre-bølge, der blandt andet har betydet, at det meste af Sydamerika omkring 2006-8, med undtagelse af Colombia og Peru, var regeret af venstre- eller centrumvenstreadministrationser, der næsten alle har været aktive fortalere for en ny type interamerikan-

BAGGRUND

ske relationer, hvor det ikke er USA alene, der sætter dagsordenen.

Der skal ses nuanceret på denne venstrebølge – i nogle tilfælde drejer det sig om regeringer på linje med de vesteuropæiske socialdemokratier, mens der i andre er tale om radikale regeringer baseret på nye sociale bevægelser – men et fælles træk har været en stigende konsensus omkring tanken om en ‘ny uafhængighed’, hvor man ikke længere accepterer asymmetriske internationale relationer.

Økonomisk har det foregående årti også bragt væsentlige forandringer for Latinamerika, frem for alt med Kinas voksende betydning som samhandelspartner, i væsentligt omfang på bekostning af USA. Ud over Kina har også lande som Rusland, Indien og Iran øget deres engagement i regionen. En del af landene, med Brasilien som spydspids, har også valgt at lægge en stor indsats i en Syd-Syd strategi, hvor det ikke blot handler om samarbejde de latinamerikanske lande imellem, men også om et bredere, strategisk samarbejde med lande i Asien og Afrika.

Selv om USA fortsat er blandt de vigtigste økonomiske og handelsmæssige partnere for en del latinamerikanske lande, betyder Kinas, Indiens og andre landes voksende rolle, at denne situation er under hurtig forandring samtidig med, at det øgede pres efter råvarer stiller en del af regionens økonomier i en positiv situation med stigende priser

og nem afsætning på centrale eksportvarer.

Alt i alt er både de politiske og økonomiske forudsætninger for de hemisfæriske relationer således ændret grundlæggende i det første årti af dette århundrede. Disse nye forudsætninger sammen med en række latinamerikanske landes nye strategier inden for handel, politik og internationale relationer kunne pege på muligheden – eller faren, om man vil – for en ny asymmetri: USA kunne gå hen og blive irrelevant for i hvert fald en del af Latinamerika.

Denne fare har Obama-administrationen ikke formået at bremse, tværtimod. Selv om der ikke er tvivl om, at dens indsats over for Latinamerika har været mere succesfuld end den foregående regerings.

Man har som sagt gjort en indsats for at nærme sig de latinamerikanske nationer på mere ligeværdige betingelser, og på især bilateralt plan har der været positiv udvikling i forholdet mellem USA og flere latinamerikanske lande. Men USA har ikke formået at tage dette skridt fuldt ud, hverken i sin retorik eller politiske praksis, og man har kun i begrænset omfang formået at møde de latinamerikanske nationer i løsningen af de store problemer, som plager regionen eller dele af den.

Kulturel enhed

Samtidig står det klart, at Latinamerika og Caribien i stadig højere

grad ser sig som en kulturel og regional enhed, hvor USA (og Canada) ikke har en plads. Oprettelsen af Unionen af Sydamerikanske Nationer, UNASUR, i 2008, med ratificering af et flertal af medlemslande i 2011 er ét udtryk for denne udvikling.

Fællesskabet af Latinamerikanske og Caribiske Stater – CLAC eller CELAC i henholdsvis engelsk eller spansk/portugisisk/fransk forkortelse – er endnu et, og nok vigtigere endnu. CELAC omfatter 33 suveræne amerikanske stater, og kun USA og Canada er ikke med. Endnu spiller både UNASUR og CELAC en mere symbolsk end praktisk politisk og økonomisk rolle, men den kan komme, og frem for alt kan de to organisationer ses som varsler om, at Latinamerika ser sin fremtid i fællesskaber med ligesindede stater, som på forhånd respekterer regionens og dens nationers absolutte suverænitet.

For USA kan det på længere sigt betyde, at man mister terræn i Latin-

amerika, og dermed også muligheden for at styrke sin egen økonomi gennem et godt forhold til Latinamerika, der som helhed indtil videre har klaret sig væsentligt bedre gennem recession og krise end USA.

USA's genvælgt præsident vil stå med de samme udfordringer i forhold til Latinamerika som Bush gjorde og Obama i sin første periode. Og der er ikke umiddelbart noget der tyder på, at USA ændrer sin nuværende strategi. USA vil satse på et godt bilateralt forhold til de latinamerikanske lande, man allerede ser som sine allierede, men forholdet til resten af regionen kan blive præget af en voksende, gensidig indifferens.

Jan Gustafsson er lektor ved Københavns Universitet, Institut for engelsk, germansk og romansk med speciale i Latinamerika. Tidligere ansat ved bl.a. Copenhagen Business School, her leder af Center for the Study of the Americas 2010-12. Kommenterer jævnligt latinamerikanske forhold i danske medier.

Slut for bin Laden var slut for al-Qaeda som global trussel

Lars Erslev Andersen

Spændende og veldokumenteret bog om kampen mod al-Qaeda og jagten på Osama bin Laden

Peter L. Bergen: **Jagten på Osama. Ti år i hælene på bin Laden.** *Jyllandspostens Forlag 2012, 364 s.*

Osama bin Laden blev likvideret af amerikanske Navy Seal soldater 1. maj 2011 ved en dristig og hemmelig operation langt inde i Pakistan, der er en af USA's allierede i krigen mod terror. Pakistan var ikke orienteret, og det er nærmest utroligt, at det lykkedes amerikanerne at sende to helikoptere fra Afghanistan ind i Pakistan til byen Abbottabad kun omtrent 100 km fra hovedstaden Islamabad, uden at pakistanerne opdagede det. Oven i købet fandt aktionen sted lige uden for døren til et af Pakistans militære hovedkvarterer.

Operationen var dristig, fordi den risikerede at sende forholdet mellem USA og Pakistan ud i en åben konflikt. Meget kunne være gået galt: Pakistan kunne have opdaget helikopterne og forsøgt at skyde dem ned. Det kunne være kommet

til åben kamp mellem pakistanske styrker og Navy Seal i Abbottabad, hvor Osama bin Laden blev likvideret med et veloverlagt skud gennem hans venstre øje. Endelig kunne Pakistan, da det blev klart, hvad der var sket, have reageret meget mere radikalt. I forvejen var forholdet mellem USA og Pakistan mildest talt køligt. Pakistan var træt af blive ramt af amerikanske vildskud og stærkt irriteret over den amerikanske dronekrig mod Taleban og al-Qaeda i de pakistanske stammeområder.

Samtidig beskyldte USA, herunder toppolitikere, Pakistan for dobbeltspil i krigen mod terror ved på den ene side at stå sammen med USA i kampen mod al-Qaeda og den tidligere premierminister Benazirs Bhuttos mordere i Pakistansk Taleban, men på den anden side at tillade, at de selvsamme grupper sammen med afghanske netværk opererer mod USA og NATO i Afghanistan. Den pakistanske stat måt-

te konstant stå mål for kritik fra alle sider i det pakistanske samfund, der beskyldte regeringen for at være USA's nikkedukke, der ikke var i stand til at håndhæve pakistansk suverænitet.

I den sammenhæng kunne amerikanerne med præsident Barack Obama i spidsen frygte, at den hemmelige operation i Abbottabad, især hvis den gik galt eller endnu værre, hvis det viste sig, at Osama bin Laden mod forventning rent faktisk ikke var i det hus, der blev angrebet, ville provokere Pakistan til en dramatisk reaktion. Rent faktisk havde hverken Obama eller hans stab mere end ca. 50 procents sikkerhed for, at bin Laden faktisk levede i huset i Abbottabad.

Som den amerikanske journalist og forfatter Peter L. Bergen i detaljer redegør for i sin spændende og veldokumenterede bog *Jagten på Osama*, der udkom i september på Jyllands-Postens Forlag, havde de amerikanske ledere ikke det afgørende bevis for, at Osama Bin Laden var i huset.

Man havde en lang række indikatorer, og satellitovervågning havde dokumenteret, at en lang mandeskikkelse undertiden bevægede sig rundt i haven inden for de mure, der omgav huset, men han kunne ikke identificeres. Ikke engang USA's største og verdens mest avancerede efterretningsorganisation til håndtering af elektroniske data, National Security Agency, var i stand til

at fastslå identiteten af skyggen på satellitbillederne.

Usikkerheden om tilstedeværelsen af Osama bin Laden og risikoen for at forværre situationen både i forholdet til Pakistan og i Pakistan internt, hvor skræks scenariet er, at regering og militær mister kontrol over sine atomvåben og sender dem i armene på skruppelløse militante islamister, fik både Obamas vicepræsident og forsvarsminister til at fraråde operationen.

Obama gav grønt lys

Men Obama gav grønt lys, og ca. to døgn senere var verdens mest eftersøgte terrorist likvideret af skud i hovedet. Han faldt ikke ærefuldt i kamp. For der var ingen kamp.

Da Navy Seal folkene efter nogen problemer med en nedstyrtet helikopter havde sikret sig adgang til huset, skød de sig vej igennem til Osama. Konerne blev taget til fange og efterfølgende afhørt, mens Osama blev skudt, som det hele tiden havde været planen.

Peter L. Bergen redegør omhyggeligt for, hvilke overvejelser amerikanerne havde præcis om dette spørgsmål. Konklusionen var klar: Osama bin Laden skulle ikke tages til fange i live, han skulle ikke stilles for en domstol, og han skulle ikke have en grav. Han skulle forsvinde! Og det gjorde han så på havets bund dagen efter. Alt dette var ifølge Bergen nøje gennemtænkt, og selvom det

LITTERATUR

virker brutalt, kynisk og i strid med al ret, synes det faktisk, at det var den oplagt mest hensigtsmæssige måde at afslutte Osama bin Ladens karriere på.

Peter L. Bergens fokus i bogen er ikke de storpolitiske forhold, folkeretslige problemstillinger eller andre etiske overvejelser. Som titlen præcist angiver, er bogen en omhyggelig og særdeles velinformeret beskrivelse af USA's bestræbelse på at finde Osama bin Laden efter terrorangrebene 11. september 2001.

Bergen opruller en historie, hvor der ikke efterlades tvivl om, at USA under både George W. Bush og Barack Obama var opsat på at finde Osama bin Laden. Det er korrekt, som Bergen også fint redegør for, at intensiteten i jagten på bin Laden i de ti år, før man fandt ham, har varieret. Der har været perioder, hvor jagten har fået mindre opmærksomhed og hvor ressourcerne til den tilsvarende har været mindre, men det har intet at gøre med, at USA ikke var optaget af at finde ham, men alene at sporene var kolde.

Især efter at det lykkedes Osama bin Laden at flygte fra Tora Bora bjergene, der i efteråret 2001 var under heftig beskydning fra amerikanerne, blev sporet koldt. Bergen refererer en række kilder for at være kritiske over for både de ansvarlige militære ledere og Bush-regeringen for at lade bin Laden slippe ved den lejlighed.

Man havde solide efterretninger om, at han faktisk var i området, og at al-Qaeda var under heftig pres, og man mente, at ekstra styrker på jorden kunne afskære hans flugt. Men trods anmodninger kom der ikke ekstra styrker, og Osama bin Laden flygtede gennem Kunar Provinsen til Pakistan. Under præsident Clinton havde man også flere gange haft muligheden for at ramme bin Laden, men forsøgene blev opgivet, dels på grund af usikkerhed, dels af frygt for at dræbe allierede.

Sporet fortaber sig

Efter Tora Bora fortaber sporene efter bin Laden sig. CIA må ifølge Bergen bruge enorme ressourcer på at efterforske de tip, de får fra forskellige side: Osama i Sydamerika, Osama i Silkeborg osv.. Men gennembrud kommer der ikke. Under præsident Obama optrappes bestræbelserne igen.

Bergen beskriver indgående, hvordan man udtænker planen om at finde bin Laden ved at spore folk, der på en eller anden måde er i forbindelse med ham. Gennem ihærdigt arbejde finder man frem til den kurer, Osama fra sit selvvalgte eksil i huset i Abbottabad benytter sig af til at kommunikere med omverdenen. Det er dette spor, der fører til lokalisering af Osama bin Laden.

Trods indretning af en CIA-base i huset overfor, talrige mere eller mindre fantasifulde forsøg på at

skaffe det endelige bevis, bl.a. et omfattende vaccinationsprogram, man iscenesætter i hele byen med henblik på at kunne samle DNA spor fra familien i huset i Abbottabad, lykkes det ikke at få den endelige vished.

Men 1. maj var det slut med Osama bin Laden.

Skæbnesammenfald

Det er på mange måde oplagt, at det akkurat er Peter L. Bergen, der fortæller historien om jagten på Osama. På en måde er der nærmest skæbnesammenfald mellem Bergens karriere og Osama bin Ladens rolle som leder af verdens første, største, eneste og nu forkrøblede globale terrororganisation, al-Qaeda. Bergen har en baggrund som bachelor i Mellemøststudier fra England og blev tilknyttet CNN som producer og journalist.

Lige siden sin karrieres begyndelse har han været optaget af politiske forhold i Mellemøsten og især i Sydasien. I London, da byen i 1990'erne blev befolket af allehånde islamister, især fra Saudi-Arabien og Jihad-grupper i det arabiske Mellemøsten, hvorfor onde tunger kaldte den britiske hovedstad for Londonistan, shoppede Bergen flittigt i forretningerne med jihad-litteratur og skaffede sig et særdeles stærkt netværk blandt islamisterne. Det var det, han benyttede til som producer at få arrangeret et interview med Osama bin Laden i marts 1997. In-

terviewet fandt sted i en hule i Afghanistan, og det gjorde Osama bin Laden mere kendt i en vestlig offentlighed. Lige siden har Bergen haft unik adgang ikke blot til kilder i Sydasien og Mellemøsten, men også langt ind i det amerikanske sikkerhedsapparat.

Det er i den forbindelse sigende, at Bergens research til bogen *Jagten på Osama* inkluderer et besøg i Osamas hus i Abbottabad, inden pakisternerne river det ned, adgang til at læse afhøringsrapporterne med Osamas enker samt adgang til at se i ikke offentliggjorte dokumenter hentet i Osamas hus.

Bergen har adgang til materiale i et omfang, ingen nok så anerkendte forskere ellers har mulighed for at komme i nærheden af. I hvert fald ikke før om halvtreds år. Det er derfor, at langt de bedste informationer om al-Qaeda, bin Laden, USA's hemmelige krige mod terrorisme etc. kommer fra Bergen samt hans journalistkolleger som David Sanger fra *The New York Times* samt Lawrence Wright og Steve Coll, der begge arbejder på *The New Yorker*.

Alle har de unik adgang til kilder og netværk, som ikke er andre forundt, og samtidig er de i stand til at formidle deres stof på bedste vis. Men de er også journalister, der refererer fra mundtlige samtaler, ofte anonyme, henviser til hemmelige kilder og dramatiserer stoffet med henblik på at lave en spændende og medrivende beretning, hvorfor de

LITTERATUR

selvfølgelig iscenesætter deres egne tolkninger, uden at læseren har den ringeste mulighed for at kontrollere kilderne.

Vi kan heller ikke vide, om nogle af de informationer, der formidles fx fra kilder i den amerikanske administration er udtryk for denne administrations ønske om at sælge denne version af historien, eller om det drejer sig om forfatterens fortolkninger, endsiges om det er helt i overensstemmelse med det pågældende handlingsforløb.

Vi er henvist til at have tillid til forfatteren Peter L. Bergen og ikke mindst til hans dømmekraft. Det mener jeg så til gengæld, man sagtens kan have på baggrund af hans tidligere bøger, der alle viser sig at basere sig på et solidt grundlag.

Al-Qaeda i opløsning

I en epilog reflekterer Bergen over, hvad der vil ske med al-Qaeda efter bin Ladens død. Alt tyder på, at organisationen er i hastig opløsning. Dokumenter fra bin Ladens hjem viser, at Osama selv var klar over, hvor slemt det stod til. Bergen er

med rette dybt skeptisk over, om den nye leder Ayman al-Zawahiri vil være i stand til at vende skuden.

Han skriver også, at Yemen formentlig er det eneste sted, hvor al-Qaeda kunne finde en ny base efter konstant at være på flugt fra de amerikanske droner i Pakistan. Meneds kan droneangrebene intensiveres i Yemen, dels tyder meget på, at al-Qaeda-organisationen er så svækket, at den alene kan få betydning i regionale konflikter.

Med andre ord er det Bergens konklusion, og jeg tror han har helt ret, at al-Qaeda er ophørt som global trussel og nu lever videre i regionale konflikter i Irak, Yemen, Somalia og Afrika. Men det er et andet al-Qaeda.

Dermed er Bergen selv kommet til en ende med sin bog om Osama bin Ladens død.

Lars Erslev Andersen er idehistoriker og seniorforsker ved DIIS i USA's mellemøstenpolitik, terrorismens idehistorier og sikkerhedspolitik i Den Persiske Golf. Forfatter til utallige bøger og artikler om emnerne og nu i gang med en bog om terrorisme og politisk vold siden den franske revolution.

Udenrigspolitisk årbog 2012

Mette Skak

2012-udgaven udmærker sig ved at søge at få de mange nye udfordringer med: det arabiske forår, BRIK'ernes og andre vækstøkonomiers indtræden på arenaen samt Arktis og Arktis-strategien

Nanna Hvidt and Hans Mouritzen (eds.), **Danish Foreign Policy Yearbook 2012**. DIIS, *Danish Institute for International Studies, København 2012*. 264 s.

Den engelsksprogede udenrigspolitiske årbog lader altid først Udenrigsministeriet selv få ordet med departmentschefen Claus Grubes bidrag. Han præsenterer de temaer og udfordringer, der i 2011 satte sit præg på Danmarks forhold til omverdenen.

Denne årgang udmærker sig ved at få de mange nye udfordringer med: det arabiske forår, BRIK'ernes og andre vækstøkonomiers indtræden på arenaen samt Arktis og Arktis-strategien. Man kan dog ikke sige, at stoffet for alvor løftes; det ligger nok i genren 'den ministerielle udlægning af teksten'. Situationens alvor fremgår dog af den megen vægt på eurokrisen samt af, at Grube op-

højer protektionismen til en alvorlig trussel mod Danmark.

Under overskriften *The Emerging New World* drøftes kort BRIK'erne og andenbølgelandene. Her kan det undre, at Ruslands indtræden i WTO ikke kommenteres af Claus Grube. WTO kan ellers blive noget af et reality-tjek for Putins Tea Party-agtige tilgang. Om Danmarks EU-formandskab i 2012 påpeger han, at hvervet ikke har nær samme betydning som før. Stadig er der megen prestige i det, hvis formandskabet engagerer sig helhjertet. Det gjorde Helle Thorning Schmidt-regeringen under plusordene 'a responsible, dynamic, green and safe Europe'. I underkapitlet det arabiske forår gennemgås alle de bilaterale problemstillinger, herunder Libyen-interventionen.

Den mest tankevækkende analyse er Anders Henriksens og Jens Ringmoses *What did Denmark Gain? Iraq,*

LITTERATUR

Afghanistan and the Relationship with Washington.

Den diskuterer udbyttet af den super-atlanticisme, som Danmark har lagt for dagen i særdeleshed efter årtusindskiftet. Den holder Danmark op mod Storbritannien som et andet NATO-land med et 'special relationship' til USA. Konklusionen er, at danskerne har fået mere albuenum, navnlig bedre adgang til at forsøge at råbe deres amerikanske kolleger op – fx W. Bush om klimapolitikens nødvendighed. Men også, at København kunne have grebet helheden mere 'strategisk modent' an.

For det gælder samtidig om ikke at anlægge et infantilt noget-for-noget diplomati, som Polen gjorde. Danmark har gjort et stort benarbejde i den såkaldte Bellinger-dialog om at skabe fodslag mellem Europa og USA i almene folkeretlige problemstillinger. Det, at netop Danmark førte an, skabte respekt omkring initiativet i USA, hvilket må siges at være en meget stor, om end måske u håndgribelig udenrigspolitisk sejr. Så er der Ilulissat-erklæringen af 2008, et gennembrud for stormagtsdialogen om Arktis i klar dansk interesse, og sidst, men sandelig ikke mindst, at USA har afstået fra at presse os til at modtage fanger fra Guantanamo.

Overraskende nok har det nære forhold til USA ikke givet bingo for erhvervslivet. Analysen munder ud i, at for at pleje USA-forholdet for alvor er der behov for, at statsminister-

embedet får en national sikkerhedsrådgiver tilknyttet. En sådan kunne være til gavn i mange andre strategiske bilaterale forhold såsom Tyskland og BRIK'erne, vil jeg tilføje, måske endda EU.

De blinde, de døve og de stumme

Marlene Winds bidrag om Danmarks unilaterale genindførelse af national grænsekontrol med titlen *The Blind, the Deaf and the Dumb! How Domestic Politics Turned the Danish Schengen Controversy into a Foreign Policy Crisis* skal nok få en og anden læser op af stolen. Det er modigt grænsende til hasarderet, at hun står som forfatter, da mange straks vil afvise analysen som et partsindlæg med henvisning til den mediestorm, der rejste sig oven på hendes kommentar til Løkke-regeringens genindførelse af grænsekontrollen for at tækkes Dansk Folkeparti.

Bidraget er nu ikke sådan at tilbagevise: Wind giver den hele armen med en både pædagogisk, kildemæssigt grundig og engageret gennemgang af hele forløbet. Denne anmelder følte sig fx meget skråsikker på, at hun overdriver vildt, når hun s. 134 skriver, at grænsekontrolkrisen var i klasse med Muhammed-krisen. Imidlertid giver sidstnævnte langt færre hits på nettet end den første.

Det kan man synes er besynderligt, men uanset hvad er der dækning for Winds spidsformulering. Ingen kan være i tvivl om Winds for-

agt for Claus Hjort Frederiksens EU-dilettanteri, der forrådte det indre markedes fire friheder, bragte os på kant med EU for alvor og udleverede os til latteren i resten af verden. Man sidder tilbage med en følelse af, at mediestormen mod Wind mest handlede om at henrette budbringeren.

Fra Venus til Mars

Så er der Peter Jakobsens og Karsten Møllers velanbragte *Good News: Libya and the Danish Way of War*, der ser Danmarks meget aktive deltagelse i Libyen-interventionen som led i en overordnet udvikling i dansk strategisk kultur – fra Venus til Mars. De bruger formuleringer som ‘appetite for war’, hvad denne anmelder ikke finder fair, eftersom vore jenser og deres chefer er alt andet end en flok militaristiske galninge, der tørster efter krige og erobringer. På det punkt har vi da bevæget os lidt væk fra vikingetiden og Trediveårskrigen. For ellers er forfatterens argument, at netop Libyen-konflikten var en krig, der passede danskerne som fod i hose: man kunne nøjes med luftkrig, led ingen tab, så alle tror og håber – naivt kan man frygte – at denne type intervention er fremtidens krig for Danmark.

Jakobsens og Møllers overordnede pointe er en bekræftelse af Sten Rynnings tese om Danmarks opstigen til at være en *strategisk aktør* – dvs. en stat, som andre stater og lige-

frem stormagter tager alvorligt som sikkerhedspolitisk medspiller. Vi er i så henseende ifølge forfatterne i klasse med Australien og – hold lige vejret! – Israel.

I Libyen kunne Danmark for alvor spille ‘plug and play’ med de egentligt store i international politik forstået som de vestmagter, der har sæde i FN’s Sikkerhedsråd; dem, der ene og alene kan præstere verdensomspændende strategisk løftekraft, nemlig trekløveret Frankrig, Storbritannien og USA. Således broderer dette bidrag videre på Henriksens og Ringsmoses refleksioner over, hvad Danmark får ud af sin – okay, så siger vi det: *militaristiske aktivisme*.

Bidraget har Yargers *Ends, Ways and Means* som metodisk ramme for analysen. Herigennem gøres det klart, at vor tids militaristiske Danmarks krigsmål ikke er territorium, plyndringer og voldtægter, men sikkerhed, menneskerettigheder, demokrati og prestige. Det sidste er afgjort mest kontroversielt, derfor fortjener forfatterens uddybning at blive citeret her:

“*The priority attached to improving Denmark’s prestige in NATO and establishing a ‘special relationship’ with the United States has been so high that it is hardly an exaggeration to say that during the last fifteen years Denmark has competed with the United Kingdom for the position of its staunchest ally.*” (s. 109).

Mange vil læse Rasmus Alenius Boserups bidrag om det arabiske

LITTERATUR

forår og Danmarks rolle i det med stor interesse. Han er ikke bleg for at konkludere, at Danmarks og den øvrige vestlige verdens demokrati-fremme forud for det arabiske forår slog fejl – det var ikke det, der skabte foråret.

Alligevel kan man spørge, om verden havde været bedre tjent med en rendyrket krig mod terror, da de fleste nu er rørende enige om, at den skyggede alt for meget for helheden. Med henvisning til Kienle påpeger Boserup, at middelklassen i Nazityskland nærmest var nazistisk, derfor kom der en katastrofe ud af en objektivt set demokratisk tilstand i 1933. En anden af hans teser er, at den såkaldte *desecuritization* af islamismen – at man bevidst nedtoner denne trussel – er et sine qua non for virkeligt demokratifremme i regionen.

Det er muligvis rigtigt, men samtidig kan man frygte for kvaliteten af demokratiet, hvis man gør det – a propos Boserups problematisering af middelklassen med henvisning til Tyskland i 1933. De fleste freds- og konfliktforskere går meget op i, at man ikke må stirre sig blind på den rent militære sikkerhed. Barry Buzan og Københavnerskolen understreger politisk sikkerhed og al mulig anden sikkerhed som overmåde vigtige sider af sikkerheden i virkelighedens verden. Men hvis vi skal tage disse brave folk på ordet bety-

der det, at vi må holde fast i, at islamismen rummer en trussel mod den politiske sikkerhed forstået som demokratiet, retsstaten og respekten for det enkelte individs – fx kvindens – frihed og integritet. Bevisbyrden med hensyn til, at islamismen har bevæget sig væk herfra påhviler da islamismen – ikke os.

Årbogens allerførste substansbidrag, Matthieu Chillauds *Denmark and France between Independence and Allegiance. The Peregrinations of the Enfants Terribles in the Euro-Atlantic Defence* er nok det svageste.

I betragtning af, at den bærende ide – en sammenligning mellem den halvpacifistiske, Jantelovs-styrede småstat Danmark og den selvsikkert *gloiresøgende* stormagt Frankrig – slet ikke ligger lige for, står og falder et sådant bidrag med, at forfatteren skriver med nerve og dybde. Forfatteren er yderst engageret i sit stof og bringer citater, kort og et meget langt appendix med hele Europas, Frankrigs og Danmarks udenrigspolitiske historie for hele efterkrigstiden.

Chillaud beriger os med uhyre fyldige noter, han er således i dialog med en stor mængde faglitteratur – meget fornemt. Men konklusionerne rummer ingen overraskelser eller prægnante formuleringer.

Mette Skak er lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Bognoter

Albright, Madeleine: **Vinter i Prag – Min barndom i krigens Europa.**

Oversat af Frank Esmann, Gads Forlag 2012. 468 s. ISBN: 9788712047716

Den tjekkiskfødt tidligere amerikanske udenrigsministers erindringsbog om familiens historie og barndommen i Prag. Hun fortæller, at hun først som voksen fik kendskab til bedsteforældrenes død i kz-lejren Theresienstadt. Med udgangspunkt i sin egen slægtshistorie portrætterer hun verdenshistorien i det 20. århundrede: Anden Verdenskrig, familiens flugt, kommunisme og den kolde krig.

Annan, Kofi og Nader Mousavizadeh: **Interventions. A Life in War and Peace.** *The Penguin Press 2012, 383 s.h*

FN's generalsekretær fra 1997 til 2006 skriver sammen med den nære medarbejder Mousavizadeh, der nu er direktør for Oxford Analytica, om de opnåede resultater i Annans tid i spidsen for FN. Det var på hans initiativ, at FN's 2015 mål blev formuleret, og han stod bag Den Globale Fond til Bekæmpelse af HIV/Aids, Tuberkulose og Malaria. Annan var også nøgleperson i etableringen af Den Internationale Straffedomstol og fik med vedtagelse af 'Responsibility to Protect' skabt langt stærkere mulighed for verdenssamfundet til at gribe ind over for folkedrab og

forbrydelser imod menneskeheden. Bogen begynder og slutter med Irakkrigen fra 2003, hvor Annan kom på konfrontationskurs med Bush-administrationen.

Augias, Corrado: **I segreti d'Italia. Storie, Luoghi, personaggi nel romanzo di una nazione.** *(Italiens hemmeligheder. Historier, steder og personer i en nations roman)* Rizzoli 2012.

Om 'Italiens hemmeligheder' siger forfatteren: "Af de utallige hemmeligheder i Italiens historie kan man vælge én, hemmelighedernes hemmelighed, som kan opsummeres således: Hvorfor er det gået, som det er gået?". Han fremhæver, at Italiens historie "er så fuld af krydshenvisninger og sammenfald, at man hele tiden risikerer at komme på afveje". Set med sociologiske og økonomiske briller hænger landet slet ikke sammen. Men det gør Italien alligevel ifølge tv-journalisten Corrado, for den nationale kultur stikker langt dybere end den politiske overbygning.

Bergquist, Karin Bo: **Revolutionens børn. Unge i Teheran.** *Gyldendal 2012, 333 s. ISBN: 9788779733374*

Irans unge er veluddannede og har naturlige ønsker om at få arbejde og være aktører i eget liv. Præstestyret kan ikke honorere nogen af delene. Ungdomsarbejdsledsløsheden

er på 30-40 pct., og strenge regler for islamisk adfærd begrænser deres udfoldelsesmuligheder. I bogen fortæller unge iranere om livet i Teheran. Om besværet ved at mødes på tværs af kønnene, om seksualitet og kontrakt-ægteskaber. Om overvågning og straf, fx for uislamisk adfærd og påklædning. Om internettet som mødested, nye medier, censur, religion i hverdagen, undergrundskultur, narkoproblemer og Irak-krigen, der dominerede deres barndom samt om den massive arbejdsløshed.

Bhagavan, Manu: **The Peacemakers. India and the Quest for One World.** *HarperCollins India 2012, 256 s. ISBN: 9789350291856*

The Peacemakers beskriver og analyserer den indiske vision om en fælles skæbne for verdens folk på basis af menneskerettigheder. Op til uafhængigheden af Storbritannien og mere end et årti efter havde Jawarharlal Nehru en radikal vision om at slå bro over de ideologiske forskelle mellem øst og vest og indsnævre den stadig større kløft mellem kapitalister og kommunister. Vijaya Lakshmi Pandit, Nehrus søster, ledede kampen for, at FN skulle realisere visionen. Hun rejste verden rundt og talte for de undertrykte. Målet var global regeringsudøvelse, som skulle tæmme ukontrolleret statsmagt, tage sig af minoriteter og migranter og gøre en ende på fattigdom.

Bowden, Mark: **Afslutningen. Mål: Osama Bin Laden.** *Oversat af Jakob Levinsen. Gyldendal 2012, 300 s. ISBN: 9788702137231*

Måned for måned, time for time og minut for minut opruller Bowden den dramatiske historie om den operation, der fandt sin afslutning med Osama bin Ladens død i en pakistansk by i maj 2011. Vi følger præsident Barack Obama, der på baggrund af meget begrænset information skal træffe beslutningen om et angreb, der kan koste både amerikanske soldater og uskyldige pakistanske livet og potentielt ødelægge hans egen politiske karriere. Vi møder de efterretningsagenter, der i ti år brugte alle deres vågne timer på at finde Osama bin Laden og får et indblik i, hvordan bin Laden overhovedet kunne undslippe amerikanernes ti år lange klapjagt, og vi kommer helt tæt på den militære eliteenhed, som til sidst fik ram på verdens mest eftersøgte mand.

Brøndum, Peter og Annegrethe Rasmussen: **USA's Udfordringer.** *Forlaget Columbus, København 2012. 245 sider, ISBN 978-87-7970-150*

Udenrigskorrespondent Annegrethe Rasmussen og lektor Peter Brøndum har skrevet en overskuelig introduktion til Amerikas historie, økonomi, politiske system og kommende udfordringer, indenrigspolitisk og udenrigspolitisk. Bogen har flere sigter. For det første er det en undervisningsbog til gymnasiesko-

lens undervisning i samfundsfag på A og B niveau. De enkelte fagområder international politik, politik, sociologi og økonomi er anvendt som bogens byggesten, hvilket betyder, at bogen er struktureret i fem kapitler:, der behandler kultur, politik, økonomi, sociologi og international politik.

Også kultur- og samfundsfagskurser kan give sig i kast med analyser af USA's politiske system m.m., ligesom bogen også med fordel kan anvendes på VUC centre eller de videregående uddannelser. Bogen rummer et righoldigt supplerende stof om amerikanske samfundsforhold, og i alle kapitler kommer samfundsfaglige begreber og teorier i anvendelse, og den vil derfor også kunne bruges til almindelig folkeoplysning. Den har sin egen hjemmeside, hvor der findes opgaver og forslag til perspektivering af bogens kapitler.

Clemmensen, Jesper: **Flugtrute Østersøen. Historien om den 'usynlige mur' mellem DDR og Danmark under den kolde krig.** Gyldendal 2012, 368 s. ISBN: 9788702092547.

En dokumentarisk fortælling om østtyskeres dramatiske kamp for friheden ved at vælge flugten over Østersøen til Danmark. Mere end 6.000 østtyskere forsøgte, men det lykkedes under 1.000, da chancen for at slippe gennem den skarpt bevogtede kystlinje og over Østersøen var minimal. Bogen giver grundig

indsigt i både sejre og nederlag på flugtruten over Østersøen.

Ellegaard, Lasse: **Det forrykte forår. Revolterne i den arabiske verden.** Informations Forlag 2012, 218 s. ISBN: 9788775143603

Lasse Ellegaard er Mellemøsten-korrespondent for Information og bosat i Beirut. I *Det forrykte forår* tager Ellegaard læseren med på en rejse gennem det arabiske forår set med korrespondentens øjne. Han beskriver de politiske, religiøse, sociale og økonomiske baggrunde for de opstande, som siden december 2010 er rullet gennem Mellemøsten og Nordafrika. Ellegaard skriver: "Konklusionen er indtil videre, at arabernes forår, så forrykt det forekommer i de berørte lande, ikke er mundet ud i revolutioner efter den kendte 'kinesiske' eller 'russiske model. For første gang har araberne taget deres skæbne i egne hænder". Gennem interviews, gennemgang af den historiske baggrund og reportager analyseres de meget forskellige udviklinger i de berørte lande.

Esmann, Frank: **Hvad fanden er der galt med Amerika?** Rosinante 2012, 304 s. ISBN: 9788763815260

Formet som en rejse igennem USA tegner journalist og tidligere USA korrespondent Frank Esmann et portræt af landet, som det så ud op til præsidentvalget i november. Bogens afsæt er den højrereaktion, der kom efter valget af Barack Obama

ma. Esmanns ærinde er at synliggøre de højrekræfter, der kalder Obama socialist og det, som de opfatter som værre, nemlig muslim.

Floryan, Jan Jakob: **Pladser og Politik. Øjenvidne til Østeuropas befrielse.** *Peter La Cours Forlag 2012, s 281, ISBN: 9788788606362*

Den polsk fødte forfatter var Danmarks Radios korrespondent i Moskva og Berlin med ansvar for hele Østeuropa i 13 år i sidste del af den kolde krig og de første år efter. Han var blandt andet til stede i Berlin ved murens fald i november 1989 og under det fejlslagne kupforsøg i Moskva i august 1991. Bogen omhandler de omvæltninger i Østeuropa, som Jan Jakob Floryan selv var øjenvidne til og rapporterede fra.

Frank, Thomas: **Pity the Billionaire: The Hard-times Swindle and the Unlikely Comeback of the Right.** *Kindle Edition 2012, 240 s. ISBN: 9780805093698*

Den amerikanske forfatter undersøger i denne bog højrefløjens politiske genkomst i USA. Han prøver at forstå de højreorienterede for at finde ud af, om de måske har ret. Han vil begribe dem for at levere argumenter til dem, der vil bekæmpe højrefløjen. Kapitalismen gik ned med krisen i 2008, krigen i Irak, boligboblen og George W. Bushs elendige lederskab. Så kom den yngre, sorte demokrat Barack Obama til. Højrefløjens genkomst som uskyldi-

ge ofre og fornyere, syntes umulig og nu ubegribelig.

Gibs, Nancy og Michael Duffy: **The President's Club. Inside the World's Most Exclusive Fraternity.** *Simon & Schuster 2012, 656 s. ISBN: 9781439127704*

Med udgangspunkt i det, som blev set som et overraskende effektivt samspil mellem Harry S. Truman og Herbert Hoover fulgt af en analyse af 'Obama and His Club,' afdækker *TIME Magazines* redaktør Nancy Gibbs og Washington Bureauchef Michael Duffy den komplicerede historie om 'Verdens mest eksklusive broderskab'. Siddende præsidenter og deres forgængere har undertiden vist sig forbavsende sympatisk indstillede over for hinanden. I andre tilfælde har de været som hunde og katte. Forfatterernes omfattende research påviser, at flere ekspræsidenter undertiden inden for få uger forvandlede sig fra dedikerede holdspillere til rå enegængere i jagten for at forblive relevante og skabe deres eget aftryk på historien.

Glenthøj, Rasmus: **Skilsmissen. Dansk og norsk identitet før og efter 1814.** *Syddansk Universitetsforlag 2012, 523 s. Rigt illustreret. ISBN: 9788776746292.*

Den måske største omvæltning i dansk og norsk historie var adskillelsen af 'tvillingerigerne' i 1814. For Danmark betød det den danske stats største territoriale og befolknings-

mæssige tab i historien. Danskerne måtte dyrke og omforme den nationale historie for at genrejse nationen. Et lignende mønster oplevedes i det 'genfødte' Norge, der måtte gentænke 'norskheden'. Anmelder-rost i Danmark og Norge for beskrivelsen af de parallelle processer.

Gross, Jan T.: **Gylden høst. Ondskab i skyggen af Holocaust.** *Oversat af Jan Katlev. Kristelig Dagblads Forlag 2012, 199 s. ISBN 9788774671121.*

Den polsk-amerikanske forsker er specialist i europæiske civilbefolkningers antisemitisme og medvirken til Holocaust. Bogen omhandler lokalbefolkningers drab på jøder og plyndringer af deres ejendomme med fokus på Polen. Af de seks millioner europæiske jøder, der blev myrdet under Holocaust, blev over en sjettedel likvideret af lokale, og røveri af jødiske grave var omfattende. Mange steder som i Polen herskede en udbredt tilfredshed med, at den ydre fjende, Hitler, så effektivt gjorde det af med den indre.

Harden, Blaine og Shin Dong-hyuk: **Flugten fra Camp 14.** *Kristeligt Dagblads Forlag 2012, 230 s. ISBN: 9788774671138*

Bogen skildrer en nordkoreaners liv i en fangelejr og hans flugt derfra. Den amerikanske journalist Blaine Harden er pennefører for Shin Dong-hyuks fortælling, hvoraf det fremgår, at han som 14-årig angav sin mor og bror for flugtforsøg. Det

blev de henrettet for. Han fortæller, at angiveri var hverdagskost selv blandt nære slægtninge for at få lidt mere mad. Dong-hyuk er den første født i en arbejdslejr, som det er lykkedes at flygte. I dag er han 28 år med krumme arme pga. børnearbejde, ar over hele kroppen, hvor fangevogtere har brændt ham og efter en krog, der blev brugt til at holde ham ind over ild.

Harold, Scott Warren og Alireza Nader: **China and Iran. Economic, Political, and Military Relations.** *Rand Corporation 2012, 46 s. Kan downloades fra rand.org.*

Over de seneste årtier har Kina og Iran udviklet et tæt partnerskab, centreret omkring Kinas energibehov og Irans enorme ressourcer. Desuden binder våbensalg og forsvarssamarbejde dem sammen mhp. geostrategisk balance over for USA. Dette partnerskab udgør en særlig udfordring for USA's interesser. Kinas politik har især hindret amerikanske og internationale bestræbelser på at afholde Iran fra at udvikle atomvåben. Denne pjece undersøger drivkræfterne for samarbejdet, potentielle spændinger og USA's muligheder for at påvirke det i egen interesse.

Husted, Jon: **Gjeldsslaven Europa – En guida tyr i finansielle ruinar.** *Vidarforlaget, 155 s.*

Forfatteren har rejst rundt i Europa – Grækenland, Tyskland, Italien,

Island og Irland – for at dække finans- og eurokrisen for den norske ugeavis *Dag og Tid*. Bogen er en bearbejdning af hans artikler. Husted ser på, hvorfor vi fik de store kriser, og hvad de enkelte lande kan gøre for at komme ud af deres krise.

Hove, Søren: **Al-Shabaab og al-Qaedas fusion. Hvorfor den skete og hvorfor den næppe holder.**

DIIS rapport 2012:11, 42 s.

ISBN: 9788776055097

Rapporten forklarer, hvorfor al-Shabaab og al-Qaeda endte med at fusionere i februar 2012 og diskuterer i den forbindelse, hvordan lokale oprørsbevægelser som al-Shabaab og internationale terrorister som al-Qaida i forskellige tidlige faser har kunnet drage fordel af hinanden. Ifølge Hove vil samarbejdet sandsynligvis svækkes med tiden: "Denne proces er faktisk allerede i gang". Det skyldes dels, at der internt i al-Shabaab eksisterer spændinger omkring gruppens ledelse, strategi og særligt forholdet til al-Qaeda, dels at al-Qaeda på Afrikas Horn er blevet svækket de sidste to år.

Jan, Simi: **Til te med Taleban.**

People's Press 2012, 250 s.

ISBN: 9788771370317

Siden 2006 har TV2's Simi Jan rapporteret fra Afghanistan og Pakistan som fastboende i de to lande. Hun beskriver i sin bog, hvordan de seks år med krig, kærlighed og kaos har påvirket de to lande og hende

selv. Hun siger: "mit mål med bogen er, at den skal give læserne en forståelse for, hvad der sker i de lande, vi er i krig i, og sætte ansigter på de folk, hvis liv er præget af krigen imod terror". Blandt de mennesker, hun sætter ansigter på, er en mor, der har sendt sin søn ud i hellig krig, jihad, Talebans pensionerede Godfather og Pakistans smukke, men socialt udstødte topmodel. Jan, der stammer fra Pakistan, bruger sin egen historie som rød tråd til at fortælle de to folks historie.

Kempe, Frederick: **Berlin 1961. Kennedy, Khrusjtjov og det farligste sted på jorden.** *Oversat af Helle Albeck. Forlaget Turbulenz 2012, 480 s.*
ISBN: 9788792550750

27. oktober 1961 stod tusindvis af sovjetiske kampvogne opmarcheret over for hinanden med få meters mellemrum ved Checkpoint Charlie i Berlin. Det var to måneder efter opførelsen af Berlinmuren. "Scenen var skabt for den første og sidste direkte militære konfrontation mellem USA og Sovjet", skriver den amerikanske journalist, Frederick Kempe. Han følger krisen i 1961 tilbage til topmødet mellem den nylvalgte Kennedy og den hårdføre Khrusjtjov, som han ser som en styrkeprøve op til Cuba-krisen året efter. Cuba-krisen står meget klarere tilbage i den kollektive bevidsthed, hvor bogen viser, at Berlin-krisen var mindst lige så truende.

Kershaw, Ian: Slutspil – Hitler-Tysklands hårdnakkede modstand og destruktion 1944-45.

Lindhardt og Runghof 2012, ISBN: 9788711393796

Den britiske historiker fortæller om Anden Verdenskrigs slutfase set fra et tysk perspektiv. Bogen fokuserer på de afsluttende kampe i Berlin på basis af vidnesbyrd fra både almindelige tyskere og topnazister, der trods dystre udsigter bevarede kampgejsten til det sidste. Kershaws projekt er ifølge redaktøren “en dybdegående undersøgelse af den mentalitet, der får et folk til at stå bag de ufattelige krigsforbrydelser, som de bevidner, og stædigt bevare troen på, at de er på det godes side”.

Khodorkovskij, Mikhail og Natalja Gevorkjan: **Tjurma i Volja.** (*Fængsel og Vilje*) *Govard Rork 2012, 400 s. ISBN: 9785906067012*

En beskrivelse af Ruslands nyere historie set af Ruslands en periode mest succesrige forretningsmand som leder af det velfungerende olieselskab Yukos, indtil han blev arresteret i 2003. Khodorkovskij beskriver 1990’ernes forrygende olieeventyr, der gjorde ham til verdens 16. rigeste mand indtil anklagerne for svindel i milliardklasse og livet i en fjern fangelejr, hvorfra han har fulgt og kritiseret den politiske udvikling.

Lakoff, George og Elisabeth Wehling: **The little Blue Book -The Essential Guide to Thinking and Tal-**

king Democratic. *Free Press 2012, 1690 KB (160 s. i printudgave) ASIN: B007WT31BM.*

To amerikanske sprogforskere beskriver de to forskellige holdninger til livet, som kolliderer i den amerikanske strid om abort. Konservative hævder, at de er ‘pro life’ og derfor imod abort. Svaret fra de progressive er ‘pro choice’, retten til at vælge, også abort. Forskerne bruger debatten til at vise, at det konservative udsagn er det politisk mest effektive: “Konservative bruger sproget mere virkningsfuldt end venstreorienterede, når de skal kommunikere deres dybeste værdier”. Bogen er en manual til venstreorienterede om vejen ind i kampen om værdierne.

Magri, Lucio: **The Tailor of Ulm – Communism in the Twentieth Century.** *VersoBooks 2011, 444 s. ISBN: 9781844676989*

En monumental skildring af 1900-tallets europæiske kommunisme, skrevet af en fremtrædende figur i italiensk politik og samtidslitteratur. Italiens Kommunistparti, PCI, blev dannet i 1921 og nedlagde sig selv i 1991. Magri var selv aktiv i PCI fra 1950’erne, men blev ekskluderet i 1969. Han fortsatte som uafhængig aktivist og fredsforkæmper. I sit tilbageblik påviser han, at grunden til kommunistpartiernes vigtige rolle i Europa var socialdemokratiets fallit i 1920’erne. Bogen giver et insiderindblik i kommunistpartiernes styrker og svagheder.

Massie, Robert K.: **Katarina den Store. Portræt af en kvinde.** *Rosenkilde & Bahnhof* 2012, 672 s. ISBN: 9788771280777

Den amerikanske historiker søger i denne biografi at komme hele vejen rundt om både kvinden og herskerinden Katerina den Store af Rusland. Den intelligente tyske prinsesse, der bortgiftes til den infantile russiske tronarving Peter, men ender med at vælte ham af tronen og ændre Rusland grundlæggende. Det er også beretningen om en stærkt erotisk kvinde, som tog sig mange elskere og indlogerede dem i sit palads. En fremsynet og oplysningsorienteret politiker, der i sit personlige liv opførte sig som samtidige mandlige herskere.

Nauntofte, Jens: **Tyrannernes fald – en rejse i Det Arabiske Forår.** *Tiderne Skifter, København* 2012, 288 s. ISBN: 9788779735774.

Jens Nauntofte rejste første gang Mellemøsten rundt i 1961-62, og siden har han i en menneskealder rejst som krigskorrespondent og reporter i regionen. *Tyrannernes fald* er beretninger og øjenvidneskildringer fra Det Arabiske Forår – om hvordan revolutionen begyndte i Tunesien og derfra spredte sig til Egypten, Libyen og til sidst Syrien. Det er ifølge forfatteren “både en personlig rejse gennem Det Arabiske Forår og samtidig oprørernes forklaring på hvorfor det fandt sted, og især hvor det nu bærer hen”.

Nielsen, Klaus Bro: **Kinesisk religion og livsanskuelse fra arkaisk til moderne tid.** *Aarhus Universitetsforlag* 2012, 438 s. ISBN: 9788779346987

Kina rykker tættere på, og Vesten frygter at blive sejlet agterud af Kina i den globaliserede verdens økonomiske, videnskabelige og industrielle udvikling. Men vores almene kendskab til landet med omkring 1,4 milliarder mennesker er minimalt, og når det gælder Kinas religioner endnu ringere. Det retter denne bog heldigvis op på, for netop fordi landet er så stort og kineserne så mange, er kinesiske religioner nogle af verdens største og vigtigste. I kronologisk rækkefølge gennemgår bogen de traditionelle kinesiske religioner fra oldtiden til i dag.

Reese, Erin: **The Adventure of Bindi Girl: Diving Deep Into the Heart of India.** *Travel and Soul Media* 2012, 260 s. ISBN: 978-0615547664

Bogen tager læseren på en hæsblæsende tur rundt i Indien, fra Dharamsala og Dalai Lama til ashrams og yogaskoler i andre hjørner af landet. Vi føres til hinduhelligdomme og hippiestrømmens foretrukne strande, fra ‘Guru Disney’ til den hellige by Varanasi. Læseren tages med dybt ind i Indiens farverige og ofte vilde mangfoldighed.

Rosa, Hartmut: **Weltbeziehungen im Zeitalter der Beschleunigung. Umriss einer neuen Gesellschaftskritik.** *Suhrkamp* 2012, 446 s.

Socialteoretikeren Rosa søger svar på, hvilket tempo mennesker kan holde i en verden af forceret udvikling. I de sidste syv år har han gennemført offentligt anerkendte studier om det moderne ‘accelerationskompleks’. Han ser det moderne som en evig stigningsmekanisme med apokalyptiske konsekvenser, naturkatastrofer, finanskriser og social uro.

Rushdie, Salman: **Joseph Anton**. Oversat af Thomas Harder. Gyldendal 2012, 650 s. ISBN: 9788702115192

Den indisk-britiske forfatters erindringer om årene, hvor han var tvunget under jorden, efter at Irans ayatollah Khomeini i februar 1989 udstedte en fatwa imod hans bog ‘De sataniske vers’. *Weekendavisen* kaldte i sin anmeldelse erindringerne: “En pæl i kødet på den moderne vestlige selvforståelse”. Dødstruslerne imod Rushdie indledte en kulturkonflikt mellem fundamentalistisk islam og intellektuelle frihedsrettigheder, som siden er blusset op mange gange som fx foranlediget af *Jyllands-Postens* karikaturer af Muhammed og senest den amerikanske film, der har fået fundamentalister til at demonstrere i Mellemøsten og en række andre lande. Joseph Anton’, var det kodenavn han valgte under jorden, inspireret af hans litterære forbilleder, Joseph Conrad og Anton Tjekhov.

Seidelin, Matias: **Allahs Danske Krigere. I FBI’s søgelys**. Politikens Forlag

2012, 240 s., ISBN: 9788756788137

Den 12. september 1995 rejser en mand fra Danmark til Zagreb i Kroatien for at mødes med kammerater og fortsætte over grænsen til Bosnien. Men noget går galt, og han når aldrig frem. I bogen optrevler Seidelin, journalist på *Politiken*, den dramatiske historie om den ‘danske’ topterrorist, Abu Talal, som forsvandt på Balkan i 1995 og aldrig siden er set. Historien begynder i Egypten, hvor Abu Talal som ung stiftede terrororganisationen al-Gamaa al-Islamiya, som stod bag drabet på præsident Anwar Sadat. Han samarbejdede tæt med Osama bin Ladens nærmeste mænd, længe før verden lærte al-Qaeda at kende. Han flygtede til Danmark, hvor han fik politisk asyl. Baseret på hemmelige dokumenter og unikke efterretningsskilder afslører bogen, hvordan Danmark i 1990’erne blev et helle for internationale terrorister.

Sontag, Susan: **As Consciousness Is Harnessed to Flesh. Journals and Notebooks 1965-1980**. Farrar Strauss Giroux 2012, 523 s. ISBN: 9780374100766.

Dette andet bind af den amerikanske essayist Susan Sontags dagbøger, redigeret af sønnen David Rieff, da Sontag døde i 2004. Bogen fortsætter, hvor det første bind *Reborn* sluttede. Hun er nu 30 år og går fra deltager i New Yorks intellektuelle miljøer til en internationalt anerkendt kritiker og tænker. Hen-

des bog *Against Interpretation* giver hende det internationale gennembrud. Hun rejser til det krigshærgede Hanoi og arbejder som filmskaber i Sverige.

Thøgersen, Andreas Fugl: **Amerika under huden.** *Gyldendal 2012, 213 s.* ISBN: 9788702113532

Bogen er et klassisk roadtrip gennem det amerikanske kontinents historie og geografi. Gennemgående er en række interviews med raceproblemer som omdrejningspunkt, som forfatteren lavede under studier på Columbia University. Flere af interviewofrene spillede centrale roller i borgerretsbevægelserne i 1950'erne og 60'erne og fortæller deres personlige erindringer om tiden, hvor kampen var hårdest.

Veda, Gunjan og Syeda Hameed: **Beautiful Country. Stories from Another India.** *HarperCollins Publishers India 2012, 402 s.* ISBN: 9789350291306

De to forfatteres beskrivelse af en opdagelsesrejse i deres eget land. De søger det ukendte Indien på forladte teplantager i Himalaya, ved Ganges flodens bredder, i øgruppen Andamanernes jungle og i Manipurs hede dale. De to indiske kvinder ønsker at tegne et andet billede af landet end det Indien, som deres medborgere kender fra medierne.

Widmer, Ted (red.) og Caroline Kennedy (forord): **Listening in: The Secret White House Recordings of John F. Kennedy.** *Hyperion 2012, 320 s.* ISBN: 9781401324568

I juli 1962 i et yderst spændt internationalt klima fik præsident Kennedy hemmeligt installeret optagesystemer i det Ovale Værelse og regeringskontorer for at efterlade, hvad der skete, til eftertiden. Det blev til 265 timers båndet materiale. I forbindelse med 50 året for Cubakrisen har JFK Biblioteket og historikeren Ted Widmer udvalgt og udskrevet de vigtigste optagelse, der er udgivet med to CD'er af 75 minutter. Materialet dækker Cubakrisen, Vietnamkrigen og våbenkapløbet.

Wiesel, Elie: **Natten, Daggry, Dagen.** *Forord af Herbert Pundik. Oversat af Gunnar Pedersen, Rosinantes Klassiker-serie 2012, 304 s.*

Genudgivelse af forfatter, professor og politisk aktivist Elie Wiesels tre små selvbiografiske erindringsfortællinger. Forfatteren blev født i byen Sighet i det nuværende Rumænien i 1928, hvor en del af handlingen foregår under Anden Verdenskrig. Hans familie omkom i kz-lejren Buchenwald. Wiesel bosatte sig i Frankrig og senere USA, hvor han blev udnævnt til formand for daværende præsident Jimmy Carters Holocaust-kommission. Han fik i 1986 Nobels Fredspris.

Artikler og anmeldelser i 2012

- Ahmed, Samina *Stadig værre udsigter for Afghanistan* **3** 36
- Alken, Ib *Tatarstan: Vi kan selv* **1** 51
- Andersen, Geert Aagaard & Asger Hallberg Borg *Rio+20 og Afrika* **2** 43
- Andersen, Lars Erslev *Slut for bin Laden var slut for al-Qaeda som global trussel* **3** 108
- Bang, Peter Fibiger *Fra Aśoka til Ghandi* **3** 26
- Bjøl, Erling *François Hollandes Frankrig* **3** 77
- Boel, Erik *Island på vej mod EU?* **3** 92
- Drakulic, Slavenka *Europas fortid dør i Venedig* **1** 70
- Døcker, Henrik *Krigens folkeret* **2** 117
- Faurby, Ib *Danmark i krise* **1** 108
- Faurby, Ib *Lille krig med store konsekvensen* **2** 98
- Floryan, Jan Jakob *Dødens Triumvirat* **1** 103
- Friis, Lykke *Europa i Rio – Verden i krisen* **2** 38
- Gustafsson, Jan *Det nye Latinamerika* **1** 121
- Gustafsson, Jan *Fra afhængighed af USA til indifferens i Latinamerika* **3** 100
- Henningsen, Jørgen *Rio 1992: Hvad har det ført til?* **2** 10
- Jakobsen, Peter Viggo *Et land i krig (1)* **2** 106
- Jerichow, Anders *Arabisk verden splittet af forårsfølelser* **3** 45
- Jessen-Petersen, Søren *Anløben migrationspolitik* **2** 63
- Jessen-Petersen, Søren *Kosovo: Lang rejse mod selvstændighed* **3** 83
- Kaur, Ravinder *Holck-sagen set med indiske øjne* **3** 13
- Knudsen, Tonny Brems *Et land i krig (2)* **2** 111
- Kuzmanovic, Daniella *Den kurdiske konflikt er igen på dagsordenen* **3** 54
- Libak, Anna *Noter i marginen: Civilisationernes sammenstød* **3** 4
- Lidegaard, Bo *COP15's forløb og historie* **2** 19
- Lohmann, Jens *Mexico – fejlslagen stat eller bare en stat i krise* **1** 86
- Møller, Karsten Jakob *Ruslands nationale leder?* **1** 22
- Nandy, Ashis *Motoren bag indisk nationalisme* **3** 24
- Pedersen, Connie *Skuffelse i Frankrig* **3** 69
- Pedersen, Rasmus Brun & Flemming Juhl Christiansen *Aldrig mere en Irak-krig?* **2** 81
- Poulsen-Hansen, Lars P. *Putin kan i teorien blive i Kreml til 2024* **1** 39
- Sjvetsova, Lilja *Vil Rusland revoltere eller implodere?* **1** 6
- Skak, Mette *Dansk Udenrigspolitik 2011* **1** 115
- Skak, Mette *Ruslands historiske arv* **1** 30
- Skak, Mette *Udenrigspolitisk årbog 2012* **3** 113

- Sperling, Vibeke *Fire ton våben over Indien* **3** 6
- Sperling, Vibeke *Rusland ændres af systemets snarlige sammenbrud* **1** 95
- Sørensen, Martin Selsø *Noter i marginen: Modvilje mod forandring* **2** 4
- Theils, Lone *Grønhandleren kan blive første udlevering til Indien* **3** 19
- Thiesen, Bo Vestergaard *Syriens opløsning set fra første parket* **3** 64
- Thygesen, Niels *Euroen, finanspagten og Danmark* **1** 56
- Thøgersen, Stig *Vagtskifte i Beijing* **2** 51
- Tiefenböck, Ota *Georgiens valg* **2** 74
- Verdenshavet og Frederiksholms Kanal *Bush, Obama. Same old drama* **2** 2
- Verdenshavet og Frederiksholms Kanal *Dansk-indisk dødvande* **1** 2
- Verdenshavet og Frederiksholms Kanal *Mediestormen* **3** 2
- Vestergaard, Frede *Fra Rio til Rio +20* **2** 6
- von Sperling, Anna *Noter i marginen: Kony 2012* **1** 4
- Wang, Nils *Sikkerhedspolitik i Arktis* **1** 75
- Østergård, Uffe *Norden er gledet fra hinanden siden 1814* **2** 87
- Åslund, Anders *Putins statskapitalisme avler korruption* **1** 14
- Anmeldte bøger i 2012**
- Bergen, Peter L. *Jagten på Osama. Ti år i hælene på bin Laden* **3** 108
- Boel, Niels & Finn Rasmussen *Det nye Latinamerika. Økonomi – politik – kultur* **1** 121
- Bring, Ove & Anna Körlof-Askholt *Folkkræft i krig, kris og fredsoperationer* **2** 117
- Dikötter, Frank *Maos store hungersnød* **1** 103
- Halskov, Lars & Jacob Svendsen *Et land i krig. Hvordan Danmark blev krigsførende – og politikere og generaler famler i blinde* **2** 106 og 111
- Hvidt, Nanna & Hans Mouritzen (red.) *Danish Foreign Policy Yearbook 2011* **1** 114
- Hvidt, Nanna & Hans Mouritzen (red.) *Danish Foreign Policy Yearbook 2012* **3** 113
- Marcussen, Martin & Karsten Ronit (red.) *Kriser, politik og forvaltning. De internationale udfordringer* **1** 108
- Mouritzen, Hans & Anders Wivel *Explaining Foreign Policy. International Diplomacy and the Russo-Georgian War* **2** 98
- Shevtsova, Lilja & Andrew Wood *Change or Decay. Russia's Dilemma and the West's Response* **1** 95
- Snyder, Timothe *Bloodlands – Europa mellem Hitler og Stalin* **1** 103

Det Udenrigspolitiske Selskab

er en almennyttig, uafhængig forening, grundlagt i oktober 1946. Selskabets formål er at fremme kendskabet til og interessen for udenrigspolitiske spørgsmål. Selskabet tager ikke stilling til noget politisk problem. Kun redaktion og forfattere

hæfter for de i Selskabets publikationer offentliggjorte meninger. Som medlem kan optages enhver, hvis medlemskab skønnes gavnligt for Selskabets formål. Institutioner og virksomheder kan optages som kollektive medlemmer.

Selskabets protektor

Hans Kongelige Højhed
Kronprins Frederik

Selskabets æresmedlem

Uffe Ellemann-Jensen

Selskabets bestyrelse

Merete Ahnfeldt-Møllerup,
arkitekt, p.hd.
Victoria Bernstorff, *B.A.*
Ingelise Bogason, *cand.mag.*
Michael Ehrenreich, *redaktør*
Uffe Ellemann-Jensen,
tidl. minister
Peter Foss, *formand Foss A/S, civ.ing.*
Lykke Friis, *MF, Selskabets formand*
Troels Frøling, *generalsekretær*

Christian Herskind,

adm. direktør, cand. jur.

Kjeld Hillingsø, *generalløjtnant*

Zubair Butt Hussain, *cand.polit.*

Anne Knudsen, *chefredaktør, dr.phil.*

Suzanne B. D. Lassen

Steen Langebæk, *landsretssagfører*

Anna Libak, *journalist*

Mogens Lykketoft, *MF,*

Folketingets formand

Samuel Magid, *cand.jur.*

Siegfried Matlok, *chefredaktør*

Ida Nicolaisen, *seniorforsker*

Herbert Pundik, *journalist*

Mikkel Vedby Rasmussen, *professor*

Vibeke Sperling, *journalist*

Niels Thygesen, *professor, dr.polit.*

Selskabets bibliotek

er et specialbibliotek inden for udenrigs- og international politik i bred forstand med begrænset offentlig adgang.

Bibliotekets samlinger omfatter

- Danske og udenlandske tidsskrifter
- Diverse håndbøger og bibliografier.

Besøg efter aftale på tlf. 3314 8886.

udenrigs

67. årgang

Grundlagt af Erik Seidenfaden og Steen Gudme

Udkommer april, august og december

Redaktionen af dette nummer sluttet 30.11.2012

Abonnementspris 250 kr., institutioner 400 kr.

Udgiver

Det Udenrigspolitiske Selskab

Amaliegade 40 A, DK-1256 København K

Telefon 3314 8886, fax 3314 8520

E-mail udenrigs@udenrigs.dk

www.udenrigs.dk

Redaktion

Vibeke Sperling (ansvarshavende)

Brita Vibeke Andersen

Redaktionskomité

Ib Faurby

Nanna Hvidt

Anne Knudsen

Anna Libak

Mette Skak

Anna von Sperling

Martin Selsøe Sørensen

Frede Vestergaard

Uffe Østergård

Direktion

Klaus Carsten Pedersen

Sekretariat

Brita Vibeke Andersen

Produktion

Skagen Bogtrykkeri og Rounborgs grafiske hus

Omslagsill.: Per Marquard Otzen

ISSN 1395-3818